

Muutoksenhakukirjelmä

19.10.2023

Korkein hallinto-oikeus
Paasivuorenkatu 3
00530 Helsinki
korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi

VALITUSLUPAHAKEMUS JA VALITUS Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 2040, 1. vaiheen turvevarauksia koskevassa asiassa

PÄÄTÖS, JOHON HAETAAN VALITUSLUPAA JA MUUTOSTA

Itä-Suomen hallinto-oikeuden 20.09.2023 antama päätös 2075/2023, Dnro 1479/03.04.04.16/2022, (pätös liitteenä).

Pätös on saatu tiedoksi Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piirin puheenjohtajan sähköpostiin (anna.k.mustonen@icloud.com) 20.9.2023.

VALITUSLUVAN HAKIJA JA VALITTAJA

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri ry
Prosessiosoite:
Antti Saarelainen, toiminnanjohtaja
Koulukatu 44 B 18
80100 Joensuu
p. 045 78372748
pohjois.karjala@sll.fi

VAATIMUKSET

1. Korkein hallinto-oikeus myöntää asiassa valitusluvan.
2. Itä-Suomen hallinto-oikeuden 20.9.2023 antama päätös 2075/2023, Dnro 1479/03.04.04.16/2022 (pätös valitusosoituksineen liitteinä 1 ja 2) ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton maakuntahallituksen 13.6.2022 hyväksymä Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 20240, 1. vaihe, Dnro 43/03.00.00/2020 (pätös liitteenä 3) kumotaan 0-1 luokkaan luokiteltujen soiden osalta, jotka on osoitettu turvetuotantoon soveltuvaan osa-alueajaukseen (tu).
3. Toissijaisesti vaaditaan, että Itä-Suomen hallinto-oikeuden 20.9.2023 antama päätös 2075/2023, Dnro 1479/03.04.04.16/2022 kumotaan ja asia palautetaan Pohjois-Karjalan maakuntaliitolle luonnonarvojen selvittämistä varten.
4. Vaaditaan korvattavaksi valittajille aiheettomat oikeudenkäyntimaksut.

ASIAN KUVAUS

Maakuntahallituksen kokouksen pöytäkirjassa 26.9.2022 on mukaan kaikkien vuoden 2022 aikana pidettyjen kokousten pöytäkirjat. Siitä löytyy kaikki maakuntakaavan 2040 1 vaihekaavan laatimiseen liittyvien välivaiheiden hyväksymistä koskevat pöytäkirjat

Maakuntahallituksen 13.6. 2022 pitämässä kokouksessa hyväksyttiin maakuntakaavan 1. vaihe Hyväksytyssä maakuntakaavassa osoitetaan turvetuotannon osalta EO/tu -merkinnällä jo tuotannossa olevat tai tuotantoon luvitetut turvetuotantoalueet (2 995 ha). Uutena osoitetaan 29 tuotantopotentiaalista suota (4 021 ha) turvetuotantoon soveltuvan osa-aluealuerajauksen (tu) sisäpuolelle (5 611 ha). Soidensuojelun osalta kaavaan osoitetaan 26 luonnonsuojelullisesti arvokasta suota (4 372 ha) luonnonsuojelualuetta osoittavalla merkinnällä (SL). Rakennetun kulttuuriympäristön osalta kaavaan osoitetaan 326 kohdetta ja 22 aluetta maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä osoittavalla merkinnällä (ma/km). Merkintä sisältää 95 uutta kohdetta ja kuusi uutta aluetta. Merkintä yhdistetään voimassa olevan maakuntakaavan vastaavaan merkintään (liite 3).

Luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri ry teki Itä-Suomen Hallinto-oikeudelle kunnallisvalituksen Pohjois-Karjalan Maakuntahallituksen 13.6.2022 tekemästä päätöksestä Pohjois-Karjalan Maakuntakaavan 2040 1 vaiheen hyväksymisestä. Valituksessa vaadittiin, että Pohjois-Karjalan maakuntaliiton hyväksymä Maakuntakaavan 2040 1 vaihekaava kumotaan lainvastaisena ja kaava palautetaan Pohjois-Karjalan maakuntaliitolle uudelleen valmisteluun.

Maakuntahallituksen kokouksessa 26.09.2022 (liite 3) päätettiin, että maakuntahallitus antaa

1. Itä-Suomen hallinto-oikeudelle liitteen mukaisen lausunnon ja
2. määrätä Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen tulemaan voimaan maankäyttö- ja rakennuslain 201 §:n mukaisesti ennen kuin päätös on saanut lainvoiman ja
3. kumota voimassa olevat Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040:n turvetuotantovaraukset vasta Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheen turvetuotantovarausten saatua lainvoiman sekä
4. merkitä tiedoksi liitteen mukaisen kuulutuksen maakuntakaavan voimaantulosta

Itä-Suomen Hallinto-oikeus kumosi 20.9.2023 tekemässä päätöksessä valituksenalaisen kaavan siltä osin kuin turvetuotantoon soveltuviksi alueiksi on osoitettu sellaisia suokokonaisuuksia, jotka ovat ainakin osittain kaavan selvitysten perusteella luonnontilaisuusluokkaan 2 luokiteltuja soita: kumotut suot ovat Kuuksensuo N (Ilomantsi), Niemissuo (Ilomantsi), Petronrimpi (Joensuu/Ilomantsi), Patrikkasuo-Ruostesuo1 (Ilomantsi), Petäikönsuo (Tohmajärvi) ja Tavarasuo-Sikosuo (Ilomantsi).

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri ry hakee valituslupaa Kuopion hallinto-oikeuden päätökseen. Vaadimme, että hallinto-oikeuden päätös kumotaan ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton päätös kumotaan niiltä osin, kuin siinä on osoitettu luonnontilaisuusluokkaan 0-1 kuuluvia soita turvetuotantoon soveltuviksi alueiksi. Toisin sanoen vaadimme, että kaikki turvetuotantoon osoitetut suot (Muurinsuo, Vasikkasuo, Ruokosuo, Kuuksensuo S, Ketveleensuo, Suurisuo, Rimpisuo, Lylykoskensuo, Riihisuo, Lakkasuo, Parkusuo, Lautasuo, Heinäsuo, Karsikkosuo, Sikosuo, Tiiskinsuo, Kauhasuo, Tuohtaansuo, Konnunsuo, Paljakansuo, Tuohisuo ja Linnansuo) poistetaan maakuntakaavasta. Toissijaisesti vaadimme, että asia palautetaan Pohjois-Karjalan maakuntaliitolle luonnonarvojen selvittämistä varten maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 9 § ja 28 § edellyttämällä tavalla.

1. VALITUSLUPAHAKEMUS

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Karjalan piiri ry (jatkossa Pohjois-Karjalan piiri) pyytää, että korkein hallinto-oikeus myöntää Pohjois-Karjalan piirille luvan hakea muutosta Itä-Suomen hallinto-oikeuden 20.9.2023 antamaan päätökseen 2075/2023, Drno 1479/03.04.04.16/2022 ja tutkii päätöstä koskevan valituksen (laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (hallintoprosessilaki, 808/2019) 110 §).

Hallintoprosessilain 111.1 §:n mukaan valituslupa on myönnettävä, jos:

- 1) lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi;
- 2) asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi; tai
- 3) valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

Katsomme, että valitusluvan myöntämisen edellytykset täyttyvät tässä tapauksessa.

Valituslupaa pyydetään seuraavilla perusteilla:

- 1 ilmeinen virhe, (hallintoprosessilaki 111 § 1 mom. 2 k)

1.1 Valituslupahakemuksen perustelut

1.1.1 Ilmeinen virhe

Luonnontilaisuusluokan 0 ja 1 luokan soilla on merkittäviä erityisiä luonnonarvoja

Hallinto-oikeuden oikeudellisessa arvioinnissa selvitysten riittävyttä ja vaikutusten arviointia turvetuotantoon soveltuviksi osoitettujen alueiden luontoarvojen osalta on luonnonsuojelupiirin mukaan käsitelty asiallisesti maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 5 momentin nykytulkintaan liittyvien tausta-aineistojen perusteella.

Valtioneuvosto on 30.8.2012 tehnyt periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta. Periaatepäätöksen linjauksen mukaan yleispiirteisen maankäytön suunnittelun pohjaksi otetaan käyttöön soiden ja turvemaiden luonnontilaisuusasteikko, jolla kuvataan suon vesitalouden luonnontilaisuutta ja kasvillisuuden muuttuneisuutta. Soita tarkastellaan suokokonaisuuksina, joka on suoyhdistymä tai suoyhdistymän sisällä oleva vesitaloudeltaan tai maisemaltaan erillinen kokonaisuus. Luonnontilaisuusluokka yhdessä seutukunnittaisen soiden ojitustilanteen kanssa muodostaa soiden yleisen luonnonarvon. Luonnontilaisuusasteikossa suot on luokiteltu luokkiin 0-5. Päätöksessä on suositeltu, että turvetuotanto kohdistetaan luokkien 1 ja 0 soille. Luokan 2 soille voidaan suunnata turvetuotantoa silloin, kun suon yleinen luonnonarvo on seutukunnan ojitusasteen perusteella keskimääräistä alhaisempi, eikä kohteella ole merkittäviä erityisiä luonnonarvoja.

Ympäristöministeriön oppaassa "Suot ja turvemaat maakuntakaavoituksessa" (Suomen ympäristö 7/2015) on käsitelty muun ohella soiden luonnonarvojen selvittämistä. Oppaan mukaan lähtökohtana on, että turvetuotantoon osoitetaan ensisijaisesti luonnontilaisuusluokkiin 0 ja 1 kuuluvia soita. Luonnontilaisuusluokan 2 soiden osalta selvitys suositellaan tehtäväksi ympäristöministeriön muistion (YM2/501/2014) mukaisesti tai vastaavalla menetelmällä.

Ympäristöministeriö on laatinut muistion soiden erityisten luonnonarvojen selvittämisestä (YM2/501/2014). Muistiossa on kuvattu erityisesti maast selvitysten pohjalta tarkasteltavia soiden erityisiä luonnonarvoja ja niiden keskinäisiä painoarvoja. Suoalueen luonnonsuojellinen merkittävyys edellyttää tavallisesti useampien erityisten luonnonarvojen esiintymistä tarkasteltavalla suolla. Muistion mukaan tarkasteltavia erityisiä luonnonarvoja ovat muun ohella luontotyypit, suoyhdistymätyypit ja geomorfologiset muodostumat, lajisto, kytkeytyneisyys, ojittamaton suoala ja hydrologinen tila. Erityisten luonnonarvojen arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota muun ohella suotyyppien ja suoyhdistymätyyppien uhanalaisuuteen ja pienvesityyppeihin. Lajistoarvon määrittää suokokonaisuudella esiintyvien eliölajien määrä ja

uhanalaisuus. Hydrologisen tilan osalta arvioidaan muun ohella ojitusten vaikutusta suokokonaisuuden hydrologiseen tilaan ja sitä, olisiko ennallistamistoimilla mahdollista palauttaa suoalueen vesitaloutta.

Luonnontilaisuusluokkaan 2 kuuluvien soiden osalta hallinto-oikeus ”arvioi, että maakuntakaavan ohjausvaikutus ja tu-alueita koskeva kaavamääräys huomioon ottaen erityisten luonnonarvojen selvittäminen on jäänyt puutteelliseksi luonnontilaisuusluokkaan 2 kuuluvien soiden osalta maakuntakaavan yleispiirteisyydestä huolimatta. Valituksenalainen kaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tämän vuoksi hallinto-oikeus kumoo valituksenalaisen kaavan siltä osin kuin turvetuotantoon soveltuviksi alueiksi on osoitettu sellaisia suokokonaisuuksia, jotka ovat ainakin osittain kaavan selvitysten perusteella luonnontilaisuusluokkaan 2 luokiteltuja soita. Valituksenalainen kaava kumotaan siltä osin kuin Kuuksensuo N (Ilomantsi), Niemissuo (Ilomantsi), Petronrimpi (Joensuu/Ilomantsi), Patrikkasuo-Ruostesuo1 (Ilomantsi), Petäikönsuo (Tohmajärvi) ja Tavarasuo-Sikosuo (Ilomantsi) on osoitettu turvetuotantoon soveltuviksi alueiksi.

Näiden osalta Pohjois-Karjalan piiri pitää päätöstä perusteltuna. Pohjois-Karjalan piirin kesällä 2022 ja 2023 tekemät luontokartoitukset kyseisille soille vahvistavat erittäin hyvin Hallinto-oikeuden päätöksen kumota kyseisten soiden kaavavarauksen selvitysten puutteellisuuden perusteella. Kaikilla näillä soiden rajausalueilla ja niiden välittömässä läheisyydessä on runsaasti uhanalaisia suo- ja pienvesiluontotyyppisiä sekä uhanalaisia eliölajeja.

Kaavan luonnontilaisuusluokan 0-1 kuuluvien soiden luontoarvot.

Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan ”Kun otetaan huomioon maakuntakaavan yleispiirteisyys ja kaavaselostuksesta ilmenevät valituksenalaista kaavaa valmisteltaessa käytössä olleet aiempaa maakuntakaavaa varten laaditut selvitykset sekä se, mitä edellä selostetussa ympäristöministeriön oppaassa on todettu suoalueen luonnonsuojelullisen merkittävyyden arvioinnista, hallinto-oikeus arvioi, että luonnonarvot ovat tulleet riittävästi selvitettyksi luonnontilaisuusluokkiin 0-1 kuuluvien suokokonaisuuksien osalta”.

Pohjois-Karjalan piirin vuosina 2022 ja 2023 tekemien maastokartoitusten mukaan luokan 1 soilla on todettu myös huomattavia määriä ympäristöministeriön muistion tarkoittamia erityisiä luonnonarvoja, mm. luontotyyppisiä (suotyyppit, pienvesiluontotyyppit) ja erityisesti suojelullisesti merkittävää eliölaajistoa sekä lajiston leviämistä edistäviä ekologisia yhteyksiä.

Pohjois-Karjalan piirin tekemät kartoitukset vuosina 2022 ja 2023 ovat kohdistuneet varausalueiden ohella myös varausalueiden suunniteltujen turpeenoton vesien purkupisteiden alapuolisille uomille, pääosin varausalueiden läheisyydessä, joissain tapauksissa kuitenkin aina lähimpään suurempaan laskuvesistöön saakka. Lisäksi kartoituksia on kohdistettu varausalueiden suosaarekkeilla, varausalueiden lähiympäristön soille, metsille ja pienvesille, joiden erityisille luonnonarvoille hankkeella voi olla vaikutuksia.

Kartoitusalueen etäisyys varausalueesta on ulottunut tarpeen mukaan aina noin 500 metrin etäisyydelle, minne hankealueen haitalliset ympäristövaikutukset (mm. melu ja pöly) nykytiedon valossa voivat ulottua. Kartoitustiedot on kuvattu valituksen liitteenä 4. olevissa kartoitusraporteissa ja niistä on koottu yhteenvedot kohdekohtaisesti valitukseen. Kartoitusalueet ja erityisiä luontoarvoja osoittavien eliölajien esiintymien määrää ja sijaintia on esitetty myös havainnollistettu erillisillä kartoitusaluekohtaisilla kartoilla (liitteet 4.1 ja 4.2).

Kartoitusalueiden soilla ja pienvesillä (retkikartta.fi) on runsaasti valtion mailla sijaitsevia Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaita luontokohteita ja ekologisia yhteyksiä. Lisäksi muiden maanomistajien mailla sijaitsevien ekologisten yhteyksien merkitystä eliölajien leviämisteinä on arvioitu niillä kartoituksissa havaittujen erityisten luonnonarvojen avulla. Kartoitusraporteissa on esitetty myös alueella sijaitsevat metsälakikohteet (paikkatietoikkuna), osalla niistä on myös tehty kartoitusta.

Kartoitusten virtavesien ja luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset uomat ovat ja vesilain 2 luvun vesiluontotyyppiä, kuten myös luonnontilaisuudeltaan vastaavat lähteiköt ja alle hehtaarin kokoiset pienet lammet. Näiden vesiluontotyyppien luonnontilan vaarantaminen on kielletty, joten niiden luonnontilaa vaarantaville hankkeille on haettava poikkeuslupa. Vastaavasti luonnontilaiset purot tai niiden luonnontilaiset osat ovat vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8 mukaisia puroluontotyyppiä, joilla tehtäville purojen luonnontilaa muuttaville hankkeille pitää myös olla vesilain mukainen lupa. Käytännössä 3 luvun 2 §:n mukainen luvantarvekynnys olisi purojen osalta pitkälti yhdenmukainen noroja koskevan poikkeuslupan hakemiseen.

Korkein Hallinto-oikeus on päätöksellään 16.8.2005 (KHO, Drno 2830/1/04) kumonnut Vaasan Hallinto-oikeuden päätöksestä (24.6. 2004, nro 04/024/3) tehdyn noron muuttamiseen liittyvän poikkeuslupan hakemista koskevan valituksen ja vahvistanut Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen. VHO:n päätöksen perustelujen mukaan käsiteltävänä olleen ”vesilain 1 luvun 17 a §:n mukaiseen suojeltavan uoman luonnontilaan kuuluu koko ympäröivä noroluonto reunakasvillisuuksineen. Tämän mukaisesti kartoituksissa on arvioitu havaittujen vesilain tarkoittamien suojeltavien norojen ja myös purojen luonnontilan heikentymistä vaihekaavan tu -varausten mukaisilta potentiaalisilta turvetuotantoalueilta tulevan vesistökuormituksen kuormituksen vaikutusta. Vaikutusalueen arvioinnissa on siten mukana uomien lähistön vesivaikutteinen lähiympäristö.

Kartoitusalueiden ojitettujen soiden tai kartoitettujen virtavesillä havaittujen, kaikissa tapauksissa vanhojen ojitusten ja uomien muutostöiden (perkaukset ym.) ennallistamisella voidaan edistää alueiden erityisten luonnonarvojen palautumista (luontokadon torjuntaa), edistää vesiensuojelua ja ilmastonmuutoksen torjuntaa. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan kaikilla varausalueiden soilla on lähtökohtaisesti selkeää ennallistamispotentiaalia (ennallistamistarpeita ja mahdollisuuksia). Näitä sekä ennallistamisen liittyviä haasteita on tarkasteltu esimerkin omaisesti muutamilla varausalueilla, niillä tehtyjen kartoitusten ja muiden ennallistamiseen liittyvien tietojen pohjalta.

Ympäristöministeriön muistion (YM2/501/2014) mukaan soiden erityisiin luonnonarvoihin kuuluvat myös geomorfologiset muodostumat. Vaihekaavassa geomorfologisia muodostumia ei ole lainkaan selvitetty, eikä kaavaselvityksessä tai muissakaan kaavaan liittyvissä asiakirjoista niistä ei piirin käsityksen mukaan ole sanottu mitään. Valituksen täydennyksen yhteydessä piiri pyysi geomorfologisten muodostumien asiantuntijalta, FM Ari Lyytikäiseltä arviota kaavavarausalueilla ja niihin rajoittuvilla alueilla sijaitsevista geomorfologisista muodostumista ja varausalueiden mahdollisen turvetuotannon vaikutuksista näihin muodostumiin.

Kaikilla vaihekaavan varausalueilla on tai niihin rajoittuu geomorfologisia muodostumia. Turvetuotantoalueet aiheuttaisivat varausalueilla laaja-alaisen maiseman ja sen kauneusarvojen tuhoutumisen. lisäksi turvetuotannon mahdollisia tai todennäköisiä vaikutuksia ovat muodostumien tai niiden osien tuhoutuminen maa-aineksia tai kalliokiviaineksia otettaessa, tuotantoalueen tieverkon ja kenttien rakentamiseen sekä muodostumia tai muodostumakokonaisuuksia leikattaessa tieverkon rakentamisessa tai valtaojia kaivettaessa. Pohjaveden pinnan aleneminen suoalueella ja sen ympärillä

olevissa muodostumissa aiheuttaa myös haitalliset vaikutuksia luontotyyppeihin ja niille ominaiseen eliölajistoon. Muodostumat on esitelty kohdekuvauksissa.

Luonnonsuojeluliitolla on hyviä kokemuksia ja tuloksia ennallistamisen myönteisistä vaikutuksista kartoitusalueiden lähistöllä ja osin jopa vaihekaavan varausalueiden vesistövaikutusten piirissä olevalta Ilomantsin Piitsonsuoilta. Laajasti ojitettu Piitsonsuo oli ennen maakuntakaavan 2040 valmistumista varattu turvetuotantoon. Tämän jälkeen Piitsonsuo ennallistamisesta aloitettiin neuvottelut alueen omistajan Tornator Oy:n kanssa ja suo ennallistettiin Hiilipörssi Oy:n ja luonnonsuojeluliiton yhteistyönä.

Iso Piitsonsuo ennallistaminen alkoi 2021. Sieltä työt siirtyvät Pieni Piitsonsuolle, jonka ennallistaminen saatiin valmiiksi loppuvuodesta 2022. Luonnonarvojen kartoituksissa vuonna 2023 havaittiin kaikkien yllätykseksi nopeasti hyvin merkittävää erityisten luonnonarvojen palautumista (liite 5). Erityisen innostavaa oli eteläisessä Suomessa voimakkaasti vähentyneet keltavästäräkin silmiinpistävä runsaus, vähintään 21 paria, vaarantuneen metsähanhen (VU) paluu pesimälajiksi. Samoin ilahduttavaa oli liron (NT, DI, EVA) pesimäkannan suuruus, peräti 11 paria, vastaavia liroesiintymiä Pohjois-Karjalasta voi löytää ainoastaan alueen arvokkaimmilla lintusoiilla, mm. Patvinsuo kansallispuistosta.

Kaavasoiden vapaaehtoistyönä tehdyt kartoitukset eivät voi mitenkään käsittää varausalueita tai niiden lähivaikutusalueita kattavasti. Kartoitusalueet on kuitenkin pyritty valitsemaan mm. olemassa olevien tietoja ja ilmakuvatarkastelujen pohjalta niille alueilla, joilta erityisiä luonnonarvoja voi olla parhaiten löydettävissä. Kartoitukset ovat osoittaneet, että osalla suojelullisesti merkittävistä lajeista, linnuista pohjansirkulla (RT 2b, NT) ja jäkälistä jauhehankajäkälällä (NT ja Suomen erityisvastuulaji, EVA) on paljon esiintymiä myös varausalueiden ojitetuilla osilla.

Kartoitustuloksien ja muista alueiden tunnettujen luonnonarvotietojen perusteella koottu yhteenveto luonnontilaisuusluokan 1 soista, joilla on erityisiä luonnonarvoja merkittävästi.

1) Muurinsuo, Ilomantsi, kaavavaraus 331 ha.

Muurinsuo eteläosassa on luonnontilainen Elinsuo, joka jatkuu varausalueen ulkopuolella Teponsärkän harjualueelle saakka. Turvevarausalueen rajausta menee keskellä suota, joten luonnonarvojen heikentyminen kohdistuisi koko suon alueelle. Elinsuo alue turvevarausalueella ja sen eteläpuolella kuuluu metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaihin luontokohteisiin ja ekologisiin yhteyksiin. Elinsuo luonnontilaiset osat ovat karuja nevoja ja rämeitä. Luonnontilaisiin suotyyppeihin kuuluvat rimpi- ja lyhytkorsineva, tupasvilla-, lyhytkorsi- ja isovarapuräme. Suolinnustoon kuuluu mm. kapustarinta, valkoviklo ja isokuovi.

Elinlampi on luhta- ja nevarantainen suolampi. Lampi on ennallistettu Kotiseutu Life+ hankkeessa nostamalla vedenpintaa ja rakentamalla lammesta laskevaan puroon pohjapato. Tämän ansiosta lammen vesipinta-ala on laajentunut ja alueesta on kehittynyt vetisen suon ja pienten avovesiallikoiden muodostama lajistoltaan monipuolinen lintuvesi ja lampea voidaan pitää luonnontilaisena (kuva Muurinsuo kartoitusraportissa). Kartoituksen perusteella lammen lintulajistoon kuuluvat mm. metsähanhi, tavi, valkoviklo, liro ja töyhtöhyyppä. Ennallistamishankkeen suunnittelusta ja toteutuksesta vastanneen riistanhoitoneuvoja Reijo Kotilaisen mukaan Elinlammen pesivä metsähanhikanta on useita pareja ja alueen linnustoon kuuluu myös haapana (VU).

Elinlammesta lähtevää Yläjoki voidaan pitää vesilain tarkoittama purovesistöä. Uoman varrella on luonnontilaisia osia ja luonnontilaisen kaltaisia osia, joissa on vanhoihin perkauksiin liittyviä uoman oikaisujen jälkiä. Kartoitusalueen lopussa olevan majavanpadon alapuolista uomaa reunusti hyvin vetiseltä

näyttänyt laaja lahopuinen ruohokorpi- ja luhta-alue. Uoman varressa on myös mustikka-, metsäkorte- ja muurainkorpi. Puro ja sen lähiympäristö ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokas kokonaisuus ja myös merkittävä ekologinen yhteys idän suuntaan.

Elin- ja Mäkräsuon reunametsät ja suonsaarekkeet ovat eri-ikäisrakenteista mäntymetsää, siellä täällä keloja. Suon saarekkeet luonnontilaisemmassa kunnossa, enemmän järeitä keloja, isoja palokantoja ja lahpuuta. Kivennäismaallakin puusto paikoitellen vanhaa, n. 160-vuotiasta järeää kilpikaarnamäntyä.

Poimintahakkuista on tehty aikoinaan kauttaaltaan, etenkin tien varressa metsä on käsiteltympää. Vanhoista poimintahakkuista huolimatta lahopuujatkumo hyvä, lahpuuta n. 20m²/ha, sisältäen sekä maapuuta, järeitä pystykeloja ja järeää kelomaapuuta. Luontainen palodynamiikka näkyy metsässä selkeästi: vanhoja palokantoja on sekä suolla, että suon saarekkeissa ja reunametsissä. Männyissä ja keloissa havaittiin palokoroja, jopa 3 päällekkäistä palokoroa vanhoissa keloissa. Koko alueella esiintyy paljon Punaisen kirjan paloatkumolajeja.

Geomorfologisista muodostumista turverajauksen välissä on drumlinimaisia moreenimuotoja ja kumpumoreeneja. Rajauksen kaakkoisosa sivuaa Yläjoensärkän matalahkoa harjuselännettä ja sen hiekkavaltaista sivulaajentumaa. Elinsuon länsireunalla on jäätikön perääntymisvaiheessa muodostuneiden, reunansuuntaisten moreeniharjanteiden parvi.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut suojelullisesti arvokkaat kartoitetut suotyypit, vesi- metsälaki- ja alue- ekologisen, verkoston kohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat, Elinlammen lintuvesi sekä kartoituksissa havaittu merkittävä eliölajisto osoittavat, että alueen soilla, vesistöjen ja pienvesien lähiympäristöissä sekä soiden metsäsaarekkeiden ja reunojen luonnonmetsissä on erityisiä luonnonarvoja, jotka muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: ruoho- (EN), mustikka- (EN), metsäkorte- (EN) ja muurainkorpi (EN). rimpi- (EN) ja lyhytkorsineva, tupasvilla- (VU), lyhytkorsi- (VU) ja isovarpuräme (VU).

Vesilakikohteet: Yläjoki, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8 puoluontotyyppi, Yläjoenlampi ja nimetön lampi, vesilain 2 luvun 11 § vesiluontotyyppi

Metsälakikohteet: Elinlammen koillispuolella on metsälain 10 §:n mukainen suosaareke, 0,42 ha.

Geomorfologiset muodostumat: turverajausten välissä Yläjoen särkällä

Lintuvedet: Ennallistetusta Elinlammesta on kehittynyt arvokas luonnon tilainen arvokas lintuvesi.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus, arvokas suoelinympäristö ja ekologinen yhteys, Elinsuo noin 56 ha, arvokas metsäelinympäristö, Elinsuo 1,1 ha, arvokas pienveden lähiympäristö Nimetön lampi, 2,1 ha ja muut ekologiset yhteydet, Yläjoki.

Ennallistamismahdollisuudet: Elinlammen ennallistaminen osoittaa, että myös multa osin alueen ennallistamispotentiaalia voidaan pitää hyvänä.

Lajihavainnot: aarninappu, VU, takkuhankajakälä, VU, ryväsjäkälä VU, hongantorvijäkälä VU, jaukehankajakälä NT, EVA, kastanjasuomujäkälä, NT, korpiluppo, NT, raidankeuhkojäkälä, NT, ruostekääpä, VM-ind, männynkääpä, VM-ind, tupsuluppo, kuusenparakka, luonnonarvolaji, metsähanhi, VU, haapana VU, Reijo Kotilaisen havainto, pyy VU, D1 D2, tavi EVA, telkkä, 2 paria EVA), isokuovi, NT, valkoviklo, 2 paria NT, EVA, liro DI, EVA ja töyhtöhyppä.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Muurinsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa

laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

2) Vasikkasuo, Ilomantsi, kaavavaraus, 494 ha

Vasikkasuolla on kolme ojittamatonta karua rämealuetta (Vasikkasuo, 18,7 ha, Pienenvaaransuo 19,0 ha ja Jylmänkänkorven ojittamaton osa, 5,75 ha), joiden suotyyppeihin kuuluvat tupasvilla-, isovarpu-, lyhytkorsi- ja rahkaräme. Valtion maalla sijaitseva Vasikkasuo kuuluu Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaisiin elinympäristöihin (suoelinympäristö) ja ekologisiin yhteyksiin. Pienivaaransuon linnustoon kuuluu mm. kapustarinta.

Varausalueella on kolme virtavesiuomaa, joista Salpuupuro on valuma-alueen koon, 10,79 km², perusteella vesilain tarkoittama purovesistö ja siihen laskeva sivu-uoma ja Viinipuro ovat vesistöjä pienempiä norouomia. Kaikki uomat olivat kartoitetuilta osiltaan vesitaloudellisesti ja rakenteellisesti pääosin luonnontilaisia, joten ne kuuluvat vesilain pienvesivesi- ja puroluontotyyppien luonnontilaa koskevan säätelyn piirissä.

Uomien varsilla vaihtelevat luonnontilaisen kaltaiset runsaslahopuiset metsät, korvet ja rämeet. Salpuupuron sivu-uoman varressa on paikoin erittäin paljon järeää, eri lahoasteista havu- ja lehtimaapuita sekä pystyssä että maassa. Lahopuuston eliölajisto on suojelullisesti edustavaa.

Kaikki uomien varret valtion mailla kuuluvat pääosin Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaisiin luontokohteisiin (pienveden lähiympäristö). Salpuupuron varsi kuuluu myös verkoston ekologisiin yhteyksiin.

Pienen Kiieskankaan reunan lähistöllä on karttaan merkitsemätön avolähde, josta lähtevää uomaa on aikanaan perattu. Lähde on tällä nykyisin rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilaisena. Lähteen lähiympäristön korvet ovat myös säilyneet vesitaloudellisesti luonnontilaisen kaltaisina ja aluetta voidaan pitää luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävänä. Lintulajistossa havaittiin mm. hömö- ja töyhtötiainen sekä pohjansirkku. Luontotyyppien uhanalaisluokituksessa lähteiköt luokitellaan erittäin uhanalaiseksi ja ne kuuluvat myös vesilain tarkoittamiin vesiluontotyyppisiin. Salpuupuron varrella on kartoitettujen osien toinen pääosin luonnontilainen, laajahko keskiravinteinen tihkupintainen lähteikköalue.

Geomorfologisista muodostumista soiden välissä ja rajauksen sivuilla on pitkänomaisia moreeniselänteitä, drumlineja ja drumlinimaisia muotoja sekä juomumoreeneja (ribbed moraine) mm. ojittamattoman Vasikkasuon eteläpuolella ja Sortokankaalla. Vasikkasuon länsipuolella ja Jylmänkänkorven länsiosassa on kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen suojelullisesti arvokkaat kartoitetut suotyypit, vesi- ja metsälaki- ja alue-ekologisen verkoston kohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat sekä kartoituksissa havaittu alueen merkittävä eliölajisto osoittavat, että alueen soilla ja virtavesiuomien lahopuisissa korvissa, rämeillä sekä luonnonmetsissä on erityisiä luonnonarvoja, jotka muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: kangas- (EN), mustikka- (EN), metsäkorte- (EN), ruoho- (EN) ja muurainkorpi (EN), kangas- (EN), korpi- (EN), sara- (EN), tupasvilla- (VU), isovarpu- (VU), lyhytkorsi- (VU) ja rahkaräme (LC).

Vesilakikohteet: lähteiköt, EN, Kiieskankaan reuna ja Salpuupuron varsi, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi, norouomat, DD, Viinipuro ja Salpuupuron sivuoma, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi, purovesistö, Salpuupuro, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8)

Metsälakikohteet: Salpuupuron varsi (0,6 ha), yksityismaalla, varausalueen alapuolisella puronvarren osalla.

Geomorfologiset muodostumat: monin paikoin varausalueella ja sen reunoilla.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus, arvokkaat suolinympäristöt Vasikkasuo, 17,5 ha, Jylmäkänkankaan suo, 2,9 ha, arvokkaat pienveden lähiympäristöt, Salpuupuro, 12,4 ha, Salpuupuron sivuoma, 0,56 ha, Viinipuro, 6,1 ha, ja ekologiset yhteydet, Vasikkasuo, Jylmäkänkankaan suo ja Salpuupuro.

Lajihavainnot: susi, jäljet, EN, hömötiainen, EN, 2 paria, töyhtötiainen, VU, 3 paria, pohjansirkku, NT, RT 2b, 6-7 paria, närhi, NT, kapustarinta, DI, Metso DI, EVA, D2, palokärki, DI, varpushaukka, metsäkirvinen, lahkaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, kantoraippasammal, VU, EVA, kelohurmejäkäliä, RT 2b, 3b, NT, jauhehankajäkälä, NT, EVA, korpiluppo, NT, ruostekääpä, VM-ind, levykääpä, luontoarvolaji, haapahiippasammal, luontoarvolaji, kuusenparakka, luonnonarvolaji, tervakääpä.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Vasikkasuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluajan puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

3) Ruokosuo, Lieksa, 137 ha

Pohjois-Karjalan piirin metsäryhmä kartoitti varausalueen eteläosan puustoisten soiden ja kangasmetsäsaarekkeiden alueella suunniteltuja leimikoita vuonna 2020. Kohde koostuu puustoisista ojitetuista soista, sekä niiden keskellä sijaitsevista kangasmetsäsaarekkeista. Valtaosa turvemaista on rämettä, jolla esiintyy yksittäin ja ryhminä vanhoja aihkimäntyjä sekä järeitäkin keloja. Rajauksen luoteisosassa on kuusivaltaista, vanhapuustoista korpea. Suurimman kangasmetsäsaarekkeen pinta-alasta noin puolet on kuusivaltaista aarniometsää, joka on säilynyt käytännössä luonnontilaisena. Eteläisessä osassa on tehty joskus mäntyjen poimintahakkuita, mutta saareke on kauttaaltaan suojeluarvoiltaan erittäin edustava.

Alla oleva yhteenveto alueella havaituista eliölajistosta osoittaa, että alueen erityiset luonnonarvot ovat jo pelkästään alueen valtakunnallisesti uhanalaisten (9 lajia), silmälläpidettävien (10 lajia) ja muiden luontoarvoja ilmentävien lajien perusteella erittäin merkittävät. Havaituista lajeista mainittavimpia ovat luonnontilaisia aarniometsiä suosiva talvihippo (VU) sekä järeiden kelojen jatkumoa vaativa erakkokääpä (VU). Kääväkäsajisto on monimuotoinen kangasmetsäsaarekkeella ja sen läheisyydessä, ja etenkin uhanalaisia jäkäliä esiintyy kohteella lähes kauttaaltaan.

Vuoden 2020 kartoituksen lajihavainnot, varausalueen eteläosa: hömötiainen (EN), pohjantikka, talvihippo (VU), aarninappu (VU), pursukääpä (NT), erakkokääpä (VU), rustikka (NT), oravuotikka, sirppikääpä (NT), rusokantokääpä (NT), koralliorakas, siperiankääpä, ruostekääpä, levykääpä, pikireunakääpä, riukukääpä, korpiluppo (NT), palosuomujäkälä (NT), kastanjasuomujäkälä (NT), varjoneulajäkälä, hongantorvijäkälä (VU), takkuhankajäkälä (VU), jauhehankajäkälä (NT), ryväsjäkälä (VU), raidankeuhkojäkäliä (NT), männynnuppijäkäliä (NT), kantoraippasammal (VU), aarnisammal (VU).

Alueen kangasmetsäsaareke täyttää Metso I -luokan sekä PEFC-sertifikaatin aina säästettävän kohteen kriteerit. Ojitetut korvet ja runsaasti keloja sisältävät osat rämeestä täyttävät Metso I - luokan, loput rajauksen osat Metso II -luokan kriteerit. Ojitettujen soiden suojelu ja ennallistaminen paitsi turvaisi uhanalaisten lajien. Kartoituksen perusteella Pohjois-Karjalan piiri esitti alueen omistajalle Vapo Oy:lle 50 hehtaarin suojelualueen perustamista varausalueen eteläosan metsien ja puustoisten soiden suojelullisesti erittäin arvokkaan eliölajiston elinympäristöjen turvaamiseksi. Karttatarkastelun perusteella alueen länsiosa on esityksen jälkeen hakattu.

Alueen kartoitusta jatkettiin kesällä 2022, pääosin varausalueen lähistön virtavesien Ruoko- ja Pesäpuron eliölajiston kartoituksilla.

Pesäpuro on valuma-alueen koon perusteella vesilain tarkoittama noro, mutta uoman rakennepiirteiden ja vesitalouden perusteella kyse on purouomasta. Pesäpuro virtaa etelästä kohti Ruokosuon varausaluetta keskellä ojitettuja varputurvekankaita. Uoma n. 0,5 – 1 m leveä, paikoin voimakasvirtainen ja kivikkoinen, hiekkapohjainen. Virrassa suvantopaikkoja ja akanvirtoja. Alueella on paljon jälkiä majavien toiminnasta, myös tuoreita majavien syömiä kantoja. Puroa voidaan pitää vesitaloudeltaan ja rakenteeltaan luonnontilaisena puroluontotyyppinä.

Puron varsi on erittäin kitukasvuista korpikuusikkoa, runsaasti uhanalaisia vanhojen metsien lajeja, aarninappua ja takkuhankajäkälää. Kuusivaltaisen puuston seassa ja varputurvekankaalla siellä täällä keloja ja palokantoja, palojatkumolajeja. Etelämpänä, kivennäismaiden reunoilla metsä hieman käsitellympää ja nopeakasvuisempaa.

Ruokojärvestä laskevan Ruokopuron varsilla n. 20-50 metrin levyinen suojavyöhyke, jossa puustoa ei ole käsitelty. Puusto on koivupainotteista. Puro on mutkittileva ja kirkasvetinen, n. 2 metrin levyinen ja siinä koski- ja suvantopaikkoja. Pisin koskijakso on Kärkkäisenahon metsätien ja Ukonjärven välissä. Ruokopuron uomaa on aikoinaan oikaistu, maastossa ja kartassa nähtävissä vanhoja, osin kuivahtaneita puronmutkia. Uoma on paikoin luonnontilainen, uoman oikaistuilla kohdilla vuosien mittaan palautunut luonnontilaisen kaltaiseksi. Uomassa siellä täällä kiviä ja sen yli kaatunut lahoppuuta.

Ruokopuron reunametsät eri-ikäisrakenteisia kuusi- ja koivumetsiä. Vanhin puusto on n. 80-100-vuotiasta, seassa yksittäisiä vanhempiakin kuusia ja mäntyjä. Lahoppuuta yli 20 m³/ha, enimmäkseen koivua ja kuusta. Puron pohjoispää luonnontilaisempaa, lähempänä Ukonjärveä tehty poimintahakkuuta myös puron varresta. Majavien toiminta paikoin hyvin aktiivista, puron varressa runsaasti majavansyömien koivujen kantoja ja uomassa lahoppuuta.

Geomorfologisista muodostumista suoaluetta reunustavat selänteet ovat laajempaan Lieksan-Ilomantsin drumlinikenttään kuuluvia pitkänomaisia moreeniselänteitä, drumlineja tai drumlinoideja, Ruokojärven kaakkoispuolella tyyppillisen sukkulamaisia.

Alla olevaan yhteenvetoon koottujen tietojen perusteella varausalueella sijaitsevien ja lähistön purojen varsien metsien ja puustoisten soiden erityiset luonnonarvot ovat suojelullisesti merkittävän eliölajiston perusteella hyvin merkittävät. Alueen vesilakikohteet ja Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaat luontokohteet ja ylläkuvatut geomorfologiset muodostumat vahvistavat alueen erityisten luonnonarvojen merkitystä.

Vesilakikohteet: Ruokopuro ja pesäpuro, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8.

Geomorfologiset muodostumat: laajalti suoalueen reunoilla

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus: arvokkaat pienveden lähiympäristöt, Pesäpuro varausalueelta Pesälammelle ja Pesälampi sekä Ruokopuro Kärkkäisenahon metsätieltä Ukonjärvelle, arvokkaat suolinympäristöt, Ruokojärven rantasuot varausalueen edustalla, Ruokojärven luoteisrannalta Ruokopuron alkuosaan, arvokkaat metsäelinympäristöt (Ruokopuron varrella ennen Ukonjärveä, pieniä kohteita), ekologiset yhteydet: luonnontilainen Ruokosuo Ruokojärven pohjois-puolella jatkuen Ruokopuron vartta alavirtaan Ukonjärvelle ja sieltä eteenpäin Ukonjokea pitkin.

Kartoitusten lajihavainnot: hömötiainen, EN, pyy, VU, D1, D2, pohjantikka (VM-ind.), talvihiippo, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, aarnisammal, VU, aarninappu, VU, takkuhankajakälä, VU, hongantorvijäkälä, VU, ryväsjäkälä, VU, erakkokääpä, VU, kelohurmejäkälä, RT/3b, NT, jauhehankajakälä, NT, EVA, kastanjansuomujäkälä, NT, palosuomujäkälä, NT, kuusenneulajäkälä, NT, hentoneulajäkälä, NT, korpiluppo, NT, raidankeuhkojäkälä, NT, männynnuppijäkälä, NT, rustikka, NT, sirppikääpä, NT, rusokantokääpä, NT, ruostekääpä, VM-ind, siperiankääpä, VM-ind, männynkääpä, VM-ind, riukukääpä, VM-ind, lahoneulajäkälä, luontoarvolaji, varjoneulajäkälä, turvejäkälä, luontoarvolaji, kelokääpä, levykääpä, luontoarvolaji, pikireunakääpä oravuotikka, koralliorakas

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Ruokosuoalueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluajan puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

4) Kuuksensuo S, ilomantsi, kaavavaraus 305 ha.

Aluetta kartoitettiin 28.6.2023 (lehtovaaran lähteikkö ja suon ojitettu itäosa), 6.9.2023 (suon ojittamaton osa).

Ojittamattoman osan (52,5 ha) suotyypit ovat ravinteisuudeltaan sekä karuja että mesotrofisia rämeitä ja nevoja: lyhytkorsi-, tupavilla-, isovarpu- ja rimpinevaräme sekä rimpä-, sara- ja lyhytkorsineva. Alueen kasvilajeihin kuuluvat mm. tulvakonnanlieko, vaaleasara, villapääluiikka, siniheinä, valkopiirtoheinä, hetesirppisammal, nevasirppisammal ja lintulajeihin riekko, kurki ja teeri.

Suon itäosassa, Lehtovaaran lähistön ojitetun osan kasvilajeihin kuuluvat mm. valkolehdokki, maariankämme (runsas) ja keltatalvikki. Lintulajeista lajeista rämeellä havaittiin varoiteleva pohjansirkku (NT) ja taivaalla kaarrellut hiirihaukka (VU), laji voi kuulua Kuuksensuon tai päätien itäpuolella sijaitsevan Vasikkasuon turvavarausalueen pesimälinnustoon.

Lehtovaaran rinteessä sijaitsee kartalle merkitty lähteikkö (EN), joka koostuu avolähteestä, siitä lähtevästä norouomasta ja niitä reunustava tihkupinnasta, on luonnontilainen, vesilain (15 §) tarkoittama vesiluontotyyppi. Noro virtaa turvevarausalueelle, joten lähteellä on hydrologinen yhteys varausalueeseen. Alueen suotyyppisiin kuuluvat ruohokorpi ja metsäkortekorpi. Lajistossa havaittiin mm. lettovilla, lettohiirensammal, lettolehväsammal ja luhtakuirisammal.

Suon länsiosassa keskellä varausaluetta sijaitsevassa puustoisessa saarekkeessa (isovarpurämettä) ja pohjoisreunan reunan metsäsaarekkeessa kasvaa vanhoja keloutuneita mäntyjä.

Lehtovaaran rinteessä, lähellä sekä Kuuksensuon S-osan varausaluetta on myös kasvilajistoltaan arvokas perinnebiotooppi. Luontotyyppien uhanalaisluokituksessa kaikki perinnebiotooppien luontotyypit luokitellaan kriittisen uhanalaisiksi (CR). Alueen kasvilajistoon kuuluvat mm. kirkiruoho (VU, rauhoitettu

kämmeekälaji, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521LSL), kesämaitiainen (NT, RT 3b), ketoneilikka (NT, RT 3b). Pohjois-Karjalan piirin mielestä perinnebiotooppi ja sen lajisto tulisi myös ottaa mukaan arvioitaessa Kuuksensuon erityisiä luonnonarvoja kaavoitukseen liittyvässä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa arvioissa, koska mahdollisen turpeennoston pölyvaikutukset voivat vaikuttaa heikentävästi perinnebiotoopin luontotyyppiin ja se lajiston erityisiin luonnonarvoihin. Näiden erityisen luonnonarvojen heikentävien vaikutusten huomioon ottaminen arvioissa olisi tärkeää myös yhä pahenevan luontokadon kannalta tärkeää, perinnebiotooppien luontotyypit ovat kaikista luontotyypeistä kaikkein uhanalaisimpia.

Geomorfologisista muodostumista Samulinahosta suon ojittamatonta osaa kohti suuntautuva Pitkäniemi on pieni, kumpuileva harjumuodostuma. Kuoppasaassa Kuuksensuon eteläsivulla on juomumoreeneja (ribbed moraine). Lehtovaaran länsirinteen alaosassa on terassimainen tasanne, mahdollisesti jääjärven rantatasanne. Kuuksensuon alue on ollut Ilomantsin jääjärven alla mannerjäätikön sulaessa.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut kartoitetut suotyypit, vesi- ja metsälakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat, Lehtovaaran perinnebiotooppi ja kartoitusten suojelullisesti merkittävät lajihavainnot osoittavat, että alueen soilla, reunoilla ja pienvesien lähiympäristössä on erityisiä luonnonarvoja, jotka muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: ruoho- (EN) ja metsäkortekorpi (EN), isovarpu- (VU), tupasvilla- (VU), lyhytkorsi- (VU), rimipineva- (VU ja rahkaräme sekä lyhytkorsi-, rimpi- (VU) ja saraneva (VU).

Vesilakikohteet: lähteikkö, Lehtovaaran rinne, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi

Metsälakikohteet: Varausalueen itäpäässä Lehtovaaran reunalla on kaksi metsälain erityisen tärkeää suoelinympäristöä (1,2 ja 0,95 ha).

Lehtovaaran rinteen perinnebiotooppi. kaikki perinnebiotooppien luontotyypit kriittisen uhanalaisia (CR)

Geomorfologiset muodostumat: turvevarauksen reunoilla

Lajihavainnot: hiirihaukka (VU), riekko (VU), pohjansirkku (NT), teeri (DI, EVA), kurki (DI), metsäkirvinen, jauhehankajakälä, NT, EVA, tulvakonnanlieko (NT), valkolehdokki, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, kirkiruoho, VU, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521LSL, villapääluikka, luonnonarvolaji, kesämaitiainen, NT, RT 3b, ketoneilikka, NT, RT 3b, vaaleasara, valkopiirtoheinä, hete- ja nevasirppisammal, lettohiirensammal, lettolelväsammal ja luhtakuirisammal.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Kuuksensuon S osa-alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

5) Ketveleensuo, Lieksa, 142 ha

Ketveleensuon ojittamattomat osat ovat enimmäkseen ombrotrofista lyhytkorsinevaa, paikoin myös puustoisempaa keidasrämettä (NT). Suon laidassa kuivahkon ja kuivan kankaan talousmetsissä on ollut silmiinpistävä vahvaa palodynamiikkaa, ja siitä merkinä runsaasti palokantoja ja kelomaapuuta, joissa uhanalaisia lajeja, mm. ryväsjäkälää (VU), hongantorvijäkälää (VU) ja kelohurmejäkälää (RT/3b).

Pudasjokeen laskevan Ketveleenpuron valuma-alue on 1,6 km², joten se on vesilain tarkoittama purovesistöä pienempi noro. Uomassa on paikoitellen kiviä ja norossa on luontaista mutkittelua. Uomaan

on vedetty ojia ympäröiviltä metsäojitetuilta soilta. Vanhat ojat ovat vähitellen umpeutumassa ja norouomassa pitää rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilaisia ja luonnontilaisen kaltaisia osia.

Puron reunametsät ovat koivuvaltaisia sekametsiä, seassa jonkin verran kuusta ja ylispuumäntyjä. Puusto on eri-ikäisrakenteista, enimmäkseen melko nuorta, noin 50-80-vuotiasta. Puronreunametsissä on yllättävän runsaasti, noin 10m³/ha, eri lahoasteista lahopuuta ja harvinaisia lajeja. Koko puronvarren matkalla on silmiinpistävän runsaasti uhanalaista takkuhankajakälää (VU). Puron ja pienen lammen varressa paikoin myös korpisuutta.

Varausalueen länsiosan halki virtaa Mäenaluspuro, joka jatkuu Kylmäpurona ja laskee Pudasjokeen. Mäenaluspuron valuma-alue on 6,1 km², joten se tämän perusteella olisi vesilain tarkoittama purovesistöä pienempi noro. Noin yhden metrin levyinen uoma on paikoin voimakkaasti mutkitteleva ja vaihtelevasti virtaavassa norossa runsaasti lahopuuta, eikä uomassa ei näy ruoppauksen merkkejä. Näiltä osin uoma on rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilainen. noron alajuoksulla uomaan on vedetty runsaasti ojia. Vanhat ojat ovat vähitellen umpeutumassa ja uomaa voidaan tältä osin pitää luonnontilaisen kaltaisena.

Mäenaluspuron rantametsät ovat, varsinkin rajauksen eteläpäässä varsin luonnontilaisen kaltaisia rakenteeltaan. Vanhimmat puut noin 110-vuotiaita mäntyjä, seassa paljon koivua ja kuusta. Erityisesti eteläpäässä on runsaasti lahopuuta, niin mäntymaapuita, kuin koivupötkelöjäkin. Puronvarren metsässä täälläkin on runsaasti takkuhankajakälää (VU). Rajauksen pohjoisosassa, puron eteläpuolella puroon rajautuu pienialainen sarakorpi (EN).

Kylmäpuron valuma-alue on, yhdessä yläpuolisen Mäenaluspuron kanssa on 9,22 km², joten koko purokokonaisuus, joten tässä tarkastelussa uomaa käsitellään vesilain tarkoittama puroa pienempi noroa. Pohjois-Karjalan piiri ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta, että kyseessä olisi purovesistö. Kylmäpuro on kartoitusalueella rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilainen. Lähiympäristön luontotyyppeihin kuuluu mm. metsäkortekorpi. Puronvarren korprien kasvillisuuteen kuuluvat mm. hentosara (NT), heterahkasammal ja harajuuri, jotka osoittavat lähteisyyttä.

Siikavaaran rinteessä Mäenaluspuron itäpuolella on valtapuustoltaan uudistuskypsää, noin 100-vuotiasta tuoretta kangasmetsää, valtapuustona kuusi ja mänty. Rakenteessa luontaisen metsän piirteitä ja erirakenteisuutta. Kenttäkerroksessa runsaasti pihlajaa. Lahopuuta on 5-10 m³/ha, enimmäkseen järeitä maapuita. Metsä täyttää rakenteeltaan Metso II kriteerit. Alue on otettu mukaan arvioon, vaikka hankkeen vaikutukset (pöly) alueen erityisiin luonnonarvoihin jäänevät etäisyyden takia vähäisiksi.

Ketveleensuon mahdollisen turvetuotannon kuivatusvedet laskevat Pudasjokeen, joka on osa kalataloudellisesti hyvin arvokasta Lieksanjoen aluekokonaisuutta (kansallisen kalatiestrategian kärkikohde ja todettu erityisen tärkeäksi mm. Saimaan järvilohen ja Vuoksen taimenen hoito-ohjelmissa). Turvesuolta lähtevän kuormituksen suurimmat haitat tulisivat aiheutumaan Pudasjoen harjuskannelle, koska joki on erityisen tärkeä harjuksen esiintymisalue koko Lieksanjoella. Joen taimenkannat kärsivät samalla tavoin turvealueen valumavesien kuormituksesta. Kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevien harjuksen ja taimenen lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä ja turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille. Vaihemaakuntakaavan selvityksissä Pudasjoen kalataloudellisesta merkitystä ei ole käsitelty lainkaan, vaikka Ketveleensuon mahdollisen turvetuotannon haitat kohdistuisivat joen merkittäviin erityisiin luonnonarvoihin (harjus ja taimen).

Ketveleensuo on muodostunut vedenkoskemattomalle alueelle virtaviivaisten moreeniselänteiden, drumlinien reunustamaan altaaseen. Maastonmuodot ja maiseman elementit ovat mannerjäätikön virtaussuunnan mukaisia. Kookkaiden drumlinien pinnalla Ketveleensuon länsi- ja luoteispuolella on jäätikön virtaussuunnan mukaisia pitkittäisiä vakomuotoja, fluting- tai megafluting-muotoja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut suo- ja vesiluontotyytit, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat sekä erityisesti kartoitusten suojelullisesti merkittävimmät lajihavainnot (EN 1, VU 5, RT 3b, 1, NT, 10, LSA 1, DI 4, EVA 3, vm ind. 1 ja luonnonarvolaji 2) osoittavat, että alueen soiden, pienvesien sekä soiden ja norojen varren luonnonmetsien geomorfologisten muodostumien erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden. Valtionmailla osa edellä kuvatuista kohteista kuuluu pääosin myös Metsähallituksen alue-ekologian arvokkaisiin luontokohteisiin (suoelinympäristöt, pienveden lähiympäristöt). Lisäksi Pudasjoella, hankkeen vaikutuspiirissä, on huomattavia erityisiä luonnonarvoja.

Suotyypit: metsäkorte- (EN) ja sarakorpi (EN), lyhytkorsineva ja keidasräme.

Vesilakikohteet: norouomat, DD, Ketveleen-, Mäenalus- ja Kylmäpuro, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppiä.

Geomorfologiset muodostumat: reunustavat Ketveleensuota.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus: arvokkaat pienveden lähiympäristöt, Ketveleenpuro 5,3 ha, Mäenaluspuro 1,3 ha, Kylmäpuro 8,5 ha, norouoma Siikavaaran rinteessä varausalueen kaakkoispuolella, 0,8 ha, arvokkaat suoelinympäristöt, Ketveleensuon ojittamaton osa varausalueen pohjoispuolella, 7,6 ha, Pohjoissuo, varausalueen kaakkoispuolella, 5,6 ha. Pudasjoki on myös merkittävä ekologinen yhteys eliölajien leviämisen kannalta.

Pudasjoen erityiset luonnonarvot: harjus VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella, taimen EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella.

Kartoitusten lajihavainnot: lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, takkuhankajakälä VU, ryväsjäkälä VU, hongantorvijäkälä VU, kantoraippasammal VU, EVA, kelohurmejäkälä NT, RT, 3b), kuusenneulajakälä NT, kaarnakääpä NT, jauhehankajakälä NT, EVA, hentoneulajakälä NT, silomunuaisjäkälä NT, raidankeuhkojäkälä NT, kastanjansuomujäkälä NT, kuusenparakka luontoarvolaji, tupsuluppo, hentosara (NT), heterahkasammal, luonnonarvolaji, harajuuri, riekko VU, närhi NT, palokärki D1, suopöllö D1, teeri D1, EVA, punatulkku Vm-ind.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Ketveleensuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

6) Suurisuo, Polvijärvi, 200 ha

Suurisuo kauttaaltaan ojitettu entinen avosuo, on tällä hetkellä muuttunut jäkäläturvekankaaksi ja varputurvekankaaksi. Puusto mäntyä ja koivua, kitukasvuista koivua paikoin runsaasti. Suolajeja säilynyt alueella, mm. tupasvilla, suomuurain, vaivaiskoivu, suokukka. Rahkasammalia paikoin runsaamminkin, mm. ruskorahkasammal, rämerahkasammal, kangasrahkasammal. Turvevarausalueella on jonkin verran tuoretta lahoppua ja yksittäisiä keloja. Kiskonjoen läheisyydessä ravinteisuus lisääntyy ja puusto kuusivaltaistuu, paikoitellen on korpisuutta.

Suurisuon lähistöllä, lähimmillään alle 100 metrin päässä virtaavan Kiskonjoen leveys vaihtelee viidestä kymmeneen metriin. Paikoitellen joessa kivikkoisia koskipaikkoja, paikoitellen hitaasti virtaavaa suvantoa, sekä selkeästi leveämpiä seisovavetisiä alueita. Joen pohjalla runsaasti järeitä uppotukkeja. Majavan aktiviteettia havaittavissa tuoreista sekä vanhoista syömäjäljistä ja kaadetuista puista.

Rantojen metsät korpia, sekä kuusivaltaista eri-ikärakenteista lehtomaista kangasmetsää, seassa koivua. Kuuset noin 100 -vuotiaita, seassa yksittäisiä vanhempia kuusia ja kilpikaarnaisia mäntyjä. Pienialaisesti metsäkortekorpea. Lahopuuta joenrantametsissä noin 20m³/ha, paikoitellen enemmänkin. Paljon koivulahopuuta sekä pötkelöinä, että maapuina. Joen varren lahopuisten korprien ja metsien eliölajisto on erityisen arvokas.

Lajiston arvokkaimmat lajit ovat erittäin uhanalaiset (EN) kantopaanu- ja lahokaviosammal. kantopaanusammalen määrityksen lopullinen varmistus on vielä kesken, määrityksen varmistumisesta ilmoitetaan KHO:lle. Lahokaviosammal on luonnonsuojelulain mukaan rauhoitettu (LSA 1997/160, liite 3a 2021/52). Kantopaanusammal on puolestaan luonnonsuojelulain tarkoittama erityisesti suojeltava laji (LSA 1997/160, liite 4 2021/521). Uuden luonnonsuojelulain (9/2023) 143 §:n mukaan hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan asiaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Siten tähän valitukseen sovelletaan vanhan luonnonsuojelulain (1096/1996) säännöksiä. Lain 47 §:n 2 momentin mukaan Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Edellä 2 momentissa tarkoitettu kielto tulee voimaan, kun alueellinen ympäristökeskus on päätöksellään määritellyt erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille

Kiskonjoki on arvokas taimenjoki ja joella on tehty viime vuosina kalataloudellisia kunnostuksia ja taimenen istutuksia Vääräkosken laajalla yhtenäisellä koskialueella. Kunnostus- ja istutusalue sijaitsee välittömästi Suurisuon alapuolisella jokiosuudella, noin kilometrin päässä suunnitellun turpeennoston vesien purkupisteen alapuolella. Toistia on vastannut Pro Höytiäisen Wirtavesitiimi ja hankkeen rahoituksessa ja toteutuksessa on mukana K-ryhmän ja WWF:n K-Kalapolut -yhteistyöhanke. Pohjois-Karjan piirin arvion mukaan Kiskonjokea on tärkeä ekologinen yhteytenä eliölajien leviämisen kannalta.

Turpeennoston seurauksena kalataloudellisten kunnostustöiden panostukset voivat mennä hukkaan, koska turpeenoton aiheuttama kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevan taimenen lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä. Lisäksi turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille.

Vaihekaavaa varten tehdyssä selvityksessä (Ramboll) vesistövaikutuksen ja luonnontilaisuuden arvioinnissa Kiskonjoen kalataloudellinen merkitys on ja hankkeen haitalliset vaikutukset joen taimenkannalle on kuvattu, mutta haitallisen vaikutuksen merkittävyyttä taimenkannan mahdollisella heikkenemiselle Suurisuon tu-varauksen erityisten luonnonarvojen kannalta ei ole selvitetty. Taimen on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN) sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella.

Kiskonjoen alajuoksulla Polvijärven Rauanlahteen menevän tien nro. 15793 Kiskonjoen ylittävän tien kohdalla virtaavasta koskesta on vuodelta 2011 havainto koskikorentolajista, vantaankorista (laji.fi), joka erittäin uhanalainen ja erityisesti suojeltava koskikorentolaji (LSA 1997/160, liite 4). Suomen lajien uhanalaisuutta käsittelevän punaisen kirjan mukaan Vantaankorin elinympäristöjä uhkaavat erilaiset rakennus- ja perkaustoimet (esim. kunnostusojitus, turpeenotto) ja niiden tuottamat kemialliset haittavaikutukset (kiintoainekuormitus, rehevöityminen). Laji on luonnonsuojeluasetuksen nojalla erityisesti suojeltavia, mutta esiintymien rajauspäätöksiä ei ole tehty. Rajauspäätöksetkään eivät

välttämättä turvaisi vantaankorin esiintymiä, sillä lajin säilyminen on riippuvaista pitkälti vedenlaadusta, johon voi vaikuttaa ratkaisevimmin esiintymien yläjuoksulla tehtävät toimet.

Kuten jo Kiskonjoen varrelta löydetyn kantopaanusammalen kohdalla yllä todettiin, niin tähän valitukseen sovelletaan vanhan luonnonsuojelulain (1096/1996) säännöksiä. Lain 47 §:n 2 momentin mukaan Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Vaihekaavassa Vantaankorin esiintyminen olisi tullut ottaa huomioon jo vaihekaavan selvityksissä, lajin esiintymispaikka Kiskonjoella olisi ollut löydettävissä Suomen Lajitietokeskuksen kaikille avoimesta laji.fi -havaintoaineistosta. Yllä kuvattua punaisen kirjan arviota soveltaen vantaankorin esiintymän turvaaminen Kiskonjoella olisi voitu turvata jo kaavavaiheessa luopumalla yläjuoksulle suunnitellusta Suurisuon turpeenottovarauksesta.

Geomorfologisista muodostumista Suurisuota ympäröivät moreenimuodot ovat selväpiirteisiä, joskin melko loivia drumlineja tai drumlinoideja. Kiskonjoen varressa rajauksen länsireunalla on kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvetoon koottu, kartoituksissa havaittu suojelullisesti hyvin arvokas eliölajisto sekä Kiskonjoen tunnettu taimenkanta ja vantaankorin esiintymä ja joen merkittävä ekologinen yhteys sekä alueen geomorfologiset muodostumat osoittavat, että alueen, pääosin turvevarausalueen lähistöllä sijaitsevan Kiskonjoen ja sen varren luonnonmetsien ja korprien erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: metsäkortekorpi, EN

Kiskonjoen tunnetut erityiset luonnonarvot: taimen, EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella, vantaankorri, EN, LSA 1997/160, liite 4 2021/521.

Kartoitusten lajihavainnot: kantopaanusammal, EN LSA 1997/160, liite 4 2021/521, lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarninappu, VU, aarnisammal, VU, hongantorvijäkälä, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, hentoneulajäkälä, NT, jauhehankajäkälä, NT, EVA, kelohurmejäkälä, NT, RT/3b, härmähuhmarjäkälä, RT/3b, NT, kuusenneulajäkälä, NT, kuusenhäivelö, NT, korpiluppo, NT, ruostekääpä, VM-ind, riukukääpä, VM-ind, tikankääpä, luontoarvolaji, levykääpä, luontoarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, turvejäkälä, luontoarvolaji, pörrökääpä, ruunikääpä, varjoneulajäkälä, tupsuluppo, jauhepaisukarve, keltaängelmä, pyy, VU, D1, D2, palokärki, D1, VM-ind.

Ekologiset yhteydet: Kiskonjoki ja myös Suurisuon itäpuolella, lähellä varausaluetta, virtaava, Kiskonjokeen laskeva Lipasjoki ovat eliölajien liikkumisen kannalta tärkeitä ekologisia yhteyksiä. Suurisuon tu-alueen toinen vesien purkureitti ohjattaisiin Lipasjokeen.

Geomorfologiset muodostumat: varausalueen reunoilla

Ennallistaminen: Kiskonjoella tehtyjä kalataloudellisia kunnostuksia on tarkoitus edelleen jatkaa pääosin vapaaehtoisvoimin.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Suurisuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien hyvin merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

7) Rimpisuo, Lieksa 119 ha

Rimpisuon ojittamattoman osan laidat ovat isovarpurämettä (VU) ja keskellä on lyhytkorsirämettä (VU). Puusto harvaa, kitukasvuista mäntyä. Rimpilampea reunustaa kapea sarareunus ja ympärillä on isovarpurämettä ja jäkäläturvekangasta. Puusto hieman vanhempaa, yli 100-vuotiasta. Muutamia vanhoja keloja säilynyt lammen ympärillä. Lampi on luonnontilainen vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama pienvesiluontotyyppi.

Pudasjoen itärannalla Rimpisuon varausalueen läheisyydessä on lehtipuuvaltaista, kivennäismaan puolella mäntyvaltaista eri-ikäisrakenteista sekametsää, seassa kuusta ja koivua. Soisilla ranta-alueilla on korpisuutta, valtapuuna kitukasvuinen kuusi. Alueella on erittäin hyvä männyn lahoppuujatkumo. Myös järeää lahoppuuta on runsaasti kaikkia lahoppuuluokkia. Järeitä palokantojakin on jonkin verran. Lahoppuuta on runsaasti, 10-20 m³/ha.

Rantametsät ja rannan puustoiset suolaikut ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta erittäin merkittäviä. Pudasjoen läheisyyden ansiosta alueella on vaatelialle jäkälille sopiva mikroilmasto, ja siellä esiintyy kauttaaltaan runsaasti vaarantunutta takkukahkajäkälää. Myös muuta uhanalaista ja vanhan metsän indikaattorilajistoa on runsaasti ja elinvoimaisina esiintyminä. Rannan kartoitusalue on Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokas metsäelinympäristö (4,82 ha).

Rimpisuo mahdollisen turvetuotannon vedet laskevat Ketveleensuon tavoin Pudasjokeen, joka on osa kalataloudellisesti hyvin arvokasta Lieksanjoen aluekokonaisuutta (kansallisen kalatiestrategian kärkikohde ja todettu erityisen tärkeäksi mm. Saimaan järvilohen ja Vuoksen taimenen hoito-ohjelmissa). Turvesuolta lähtevän kuormituksen suurimmat haitat tulisivat aiheutumaan Pudasjoen harjuskannelle, koska joki on erityisen tärkeä harjuksen esiintymisalue koko Lieksanjoella. Joen taimenkannat kärsivät samalla tavoin turvealueen valumavesien kuormituksesta. Kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevien harjuksen ja taimenen lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä ja turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille. Vaihemaakuntakaavan selvityksissä Pudasjoen kalataloudellisesta merkitystä ei ole käsitelty lainkaan, vaikka Rimpisuon mahdollisen turvetuotannon haitat kohdistuisivat joen hyvin merkittäviin erityisiin luonnonarvoihin (harjus ja taimen).

Geomorfologisista muodostumista Rimpisuon kaakkoisosan väliin jäävä, noin 20 m korkea drumliiniselänne kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen moreenialueeseen Rekusenjärven drumliiniparvi, MOR-Y08-126. Selänne on myös maisemallisesti merkittävä. Drumlinin koillisrinteessä on 2-3 selvästi erottuvaa vieremäärpea ja useita pienempiä, joiden juurella purkukerrostumat näkyvät korkeuskäyrien muodossakin. Vieremät ovat tapahtuneet todennäköisesti melko pian mannerjään sulamisen jälkeen.

Alla olevaan yhteenvetoon koottu kartoituksessa havaittu alueen suojelullisesti hyvin arvokas eliölajisto, suotyypit ja vesilakikohteet, yllä kuvatut arvokkaat geomorfologiset muodostumat ja Pudasjoen tunnetut arvokkaat kalalajit osoittavat, että alueen, pääosin turvevarausalueen lähistön virtavesien varren luonnonmetsien, puustoisten soiden erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: metsäkortekorpi, EN

Vesilakikohteet: Rimpilampi, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi

Pudasjoen erityiset luonnonarvot: harjus VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella, taimen EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella.

Lajihavainnot: lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, takkukahkajäkälä VU, ryväsjäkälä VU, hongantorvijäkälä VU, kantoraippasammal VU, EVA, kuusenneulajäkälä NT, jauhehankajäkälä NT, EVA,

silomunuaisjäkälä NT, kastanjansuomujäkälä NT, kuusenparakka luontoarvolaji, tupsuluppo, pyy (VU, DI 1, DI 2, västäräkki (NT), teeri, D1, EVA,

Geomorfologiset muodostumat: varausalueen kaakkoisosan välissä valtakunnallisesti arvokasta moreenialuetta Rekusenjärven drumliiniparvi, MOR-Y08-126.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus: arvokas metsäelinympäristö, Pudasjoen itäranta varausalueen lähellä (4,82 ha), Pudasjoki on myös merkittävä ekologinen yhteys eliölajien leviämisen kannalta.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Rimpisuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

8) Lylykoskensuo, Ilomantsi, 211 ha

Ojittamattomat suot varausalueen E-puolella ja Koitajoen varressa ovat enimmäkseen rahkarämettä paikoin myös keidas- ja lyhytkorsirämettä (VU). Keloja on vähänlaisesti. Puusto vähäistä ja kitukasvuista n. 150v mäntyä, paikoitellen myös koivua. Muutamia palokantoja. Vesitalous luonnontilaisen kaltainen, ympäröivät ojat ehkä hieman kuivattaneet ojittamattomia soita reunoilta.

Koitajokeen laskevan Koveropuron vesilain tarkoittama purovesistö. Purouoma on noin 2 metriä leveä, vaihtelevasti virtaava, loivasti mutkittileva puro. Puron mutkia on paikoin oiottu, mutta luontaista mutkitteluakin edelleen havaittavissa. Puroon johdettu lukuisia leveitä ja syviä ojia molemmilta puolilta, Lylykoskensuolta ja Koveronpuronsuolta. Uomassa on myös luonnontilaista mutkittelua.

Puron varrella on kauttaaltaan runsaasti merkkejä majavien toiminnasta, sekä vanhoja, että tuoreita majavien syömiä kantoja ja 2 majavan pesää. Majavien kantoja on paljon jopa yli 100 m päästä uomasta. Majavien toiminnan seurauksena uoma tulvinut runsaasti, paikoitellen puronvarren puusto kuollut pystyyn. Näillä alueilla on melko tuoreita keloja ja koivulahopuuta (pökkelöitä ja koivumaapuuta). Majavien toiminta on vaikuttanut kokonaisuudessaan voimakkaasti Koveropuron vesitalouteen, ojituksista huolimatta uoma ja sen vesivaikutteiset luhdat, nevat, korvet, rämeet ovat säilyneet luonnontilaisen kaltaisena, purossa on myös rakenteellisesti luonnontilaisia osia.

Lylykoskensuon ojitetulla osalla on yksittäisiä, hakkaamattomia pieniä (alle 1 ha) suonsaarekkeitä, joilla kasvaa järeää yli 200v mäntyä ja yksittäisiä vanhoja kuusia. Suuremmat suonsaarekkeet on hakattu.

Koveropuron varressa oli kaksi pientä vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittamaa vesiluontotyyppiä, lähteikkö varausalueella ja norouoma Koveropuron alaosalla. Uoman varren suojelullisesti merkittävistä sekä paju- ja pohjansirkkuja havaittiin 4 paria. Varausalueella, uoman varren ojitetulla rämeellä kasvoi suurehko noin 180 yksilön punakämmekkäesiintymä.

Geomorfologisista muodostumista Lylykoskensuon ja Koveropuronsuon reunoilla on matalahkoja kumpumoreeneja, mahdollisesti osaksi jäätikön reunan edessä muodostuneita. Lylykosken reunamuodostuma on hiukan kauempana kaakkoispuolella.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut kartoitetut suotyypit ja vesi- ja metsälakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset kohteet sekä kartoituksissa havaittu suojelullisesti arvokas eliölaajisto osoittavat, että alueen soiden, pienvesien ja erityisesti Koveropuron varren erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: Kangas- (EN), ruoho- (EN) ja sarakorpi (EN), sara- (EN), keidas- (NT) ja isovarpu-(VU) ja rahkaräme, sara- (VU), luhta- (VU) ja lyhytkorsineva sekä avo- ja pensaikkoluhta (LC).

Vesilakikohteet: lähteikkö EN ja norouoma DD, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi, Koveropuro, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8.

Metsälakikohteet: Lylykoskenson itäosassa, n. 500 metrin päässä varausalueesta on metsälakikohde (0,3 ha), jota ei kartoitettu.

Geomorfologiset muodostumat: varausalueen reunoilla Lylykosken- ja Koveropuronsoilla

Lajihavainnot: punakämmekkä, n. 180 yksilöä, RT 2b, NT, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, ryväsjäkälä VU, kelohurmejäkälä RT 2b, NT, kuusenneulajäkälä, RT 2b, NT, jauhehankajäkälä NT, EVA-laji, männynkääpä VM-ind, tupsuluppo, pajusirkku 4 VU, paria, pohjansirkku, RT 2b, NT, 4 paria, taivaanvuohi (NT), järripeippo (NT) metso D1, D2, EVA, teeri, D1, tavi EVA, 2 paria, telkkä EVA, käpytikka, peukaloinen, metsäkirvinen, tiltalti ja lehtokerttu.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Lylykoskenson alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

9) Riihisuo, Ilomantsi 100 ha

Riihisuon varausalueella on ojittamaton suoalue, joka peruskartan 1974 ja vuoden 1976 ilmakuvan mukaan on ollut pieni lampi, Ojituksen jälkeen lampi on kasvanut umpeen ja muuttunut suoksi. Nykytilassaan alue on luonnontilaisen kaltaista karua nevaa ja rämettä: suotyyppeihin kuuluvat sara- ja lyhytkorsineva sekä lyhytkorsiräme. Lintulajeista suolla havaittiin metsäkirvinen.

Koitajokeen laskevan Koveropuron valuma-alue on 16.8 km², jonka perusteella se on vesilain tarkoittama purovesistö. Purouoma on Eno-Ilomantsitien eteläpuolisella osalla 0,5-1,5 metriä, pohjoispuolella uoma on hieman leveämpi. Eteläpuolisen osan uomassa on oikomisen jälkiä ja siihen tulee vanhoja ojia, mutta monin paikoin uoman vartta on nähtävissä luontaista mutkittelua, joten kartoitetun uoman arvioidaan kokonaisuudessaan olevan nykyisin rakenteellisesti ja vesitaloudeltaan luonnontilaisen kaltainen. Sama koskee uoman lähiympäristöä.

Puronvarressa on mustikka- puolukka-, sara- ja ruohokorpia ja isovarpurämettä sekä ojituksen aiheuttamia suomuuttumia. Valtapuuna kuusi, arviolta noin 80-100vuotiaita, puusto on eri-ikäisrakenteista. Kuusilahopuuta, mäntylahopuuta sekä koivupötkelöitä löytyy, yhteensä arviolta 10m³/ha. Puron varressa huomattavan paljon uhanalaisia sammal-, jäkälä- ja lintulajeja mm. kantoraippasammal, takkuhankajäkälä, töyhtötiainen ja pajusirkku.

Puron varren itäpuolen varausalueeseen rajautuvalla suonsaarekkeella mustikkatyyppin tuoretta kangasmetsää. Puusto noin 80-100-vuotiaista mäntyä ja kuusta, seassa myös lehtipuita (koivua ja haapaa). Metsässä lahopuuta n. 10 m³/ha. Harvennushakkuiden jälkiä on nähtävissä, mutta saarekkeella on silti

myös huomattavan paljon uhanalaista lajistoa, mm. aarninappua (VU), takkuhankajäkälää (VU) ja lahokaviosammalta (EN).

Varausalueen länsipuolella Riihisuohon rajautuu tuore kangasmetsä, jossa valtapuuna kuusi, seassa järeitäkin mäntyjä ja siellä täällä koivua. Puusto on eri-ikäisrakenteista ja lahoppuuta arviolta 15-20m³/ha, lahoppuuta löytyy maapuuna kaikilla eri asteilla, keloja pystyssä sekä maapuuna. Puuston ikä noin 80 vuotta mutta vanhempiakin seassa. Alueen sammal- ja jäkälälajisto on myös suojelullisesti merkittävä.

Turvevarausalue ulottuu pohjoisosassa aivan päätien viereen. Tien reuna-alueella lähellä varausaluetta kasvaa noin 20 yksilön kirkiruohoesiintymä. Laji on valtakunnallisesti vaarantunut (VU) ja kuuluu luonnonsuojeluasetuksella rauhoitettuihin kämmekkälajeihin. Esiintymä sijaitsee lähellä Riihisuon turvevarausaluetta. Lisäksi tien reunan soistuneella osalla kasvaa myös hyvin runsaasti maariankämmeekkää.

Lähellä päätieta varausalueeseen rajautuva Pahakalanlampi on luonnontilainen suolampi (VU)

Geomorfologisista muodostumista suon pohjoisosassa on hyvin pieni, mutkittleva harjuselänne. Koveropuro virtaa sen länsikärjen läpi. Suon itäreunan ja Ratilanvaaran välissä on pienehköjä lajittuneita reunamuodostumia, kaakkoispuolella reunamoreeniselänne ja länsireunalla jään kontaktissa muodostuneita kumpumoreeneja. Suon itäpuolella on kaksi uomaa, jotka saattavat liittyä Ilomantsin jääjärven tai paikallisen pienen jääjärven purkautumiseen.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen karotoitetut suotyypit, vesiluontotyypit, vesilakikohteet ja yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat sekä kartoituksissa havaittu suojelullisesti hyvin merkittävä eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, Koveropuron varren sekä muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: mustikka- (EN, puolukka- (EN), ruoho- (EN) ja sarakorpi (EN), sara- (EN), lyhytkorsi- (VU) ja isovarpuräme (VU), sara- (VU) ja lyhytkorsineva.

Vesilakikohteet ja vesiluontotyypit: Koveropuro, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8, Pahakalanlampi, luonnontilainen suolampi, VU.

Geomorfologiset muodostumat: reunustavat laajalti varausaluetta

Lajihavainnot: lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, kantoraippasammal, VU, EVA, aarninappu, VU. aarnisammal, VU, hongantorvijäkälä, VU, takkuhankajäkälä, VU, jauvehankajäkälä, NT, EVA, korpiluppo, NT, haapahiippasammal, luonnonarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, oravuotikka, kirkiruoho, VU, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, maariankämmeekkä, pensastasku VU, töyhtötiainen VU, pajusirkku VU, hiirihaukka VU, pohjansirkku RT 2b, NT, teeri D1, EVA, palokärki, D1, VM-ind., metsäviklo, punarinta, käpytikka, kirjoseppo.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Riihisuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

10) Lakkasuo 226 ha

Lakkasuon ojittamattoman osa (12,6 ha) koostuu karuista nevoista ja rämeistä. Suon puusto on vähäistä ja erittäin kitukasvuista, seassa vanhoja mutta kitukasvuisia, ohuita keloja. Suon reunoilla kapeat kaistaleet vanhempaa metsää, muuten metsät käsiteltyjä suon ympärillä ja suonsaarekkeilla. Suon eteläosassa sijaitsee pieni luonnontilainen lampi, joka on vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppinä. Lisäksi varausalueen eteläosassa on karttatarkastelun perusteella kaksi pientä Harkkolampea. Niitä ei kartoitettu, eikä niiden luonnontilaa ole arvioitu maastossa. Karttatarkastelun perusteella ne mahdollisesti ovat myös luonnontilaisia.

Ojittamattoman osan suotyyppinä ovat lyhytkorsi-, tupavillaräme- ja isovarapuräme, lyhytkorsi- ja sara- ja rimpineva. Alueen linnustoon kuuluvat mm. töyhtöhyppä, kapustarinta, kala- ja naurulokki. Kelopuiden eliölajistoon kuuluvat jauhehanka- ja kelohurmejäkälä. Pikkulammen rannalla oli metsähanhen höyhenkasa ja luuranko. Siitä ei ole tietoa, miten ja milloin hanhi on kuollut.

Lakkasuon ojitettu osa on puustoista varputurvekangasta. Puusto mäntyä, noin 15 cm läpimitaltaan, vanhimmat puut yli 130v. Puuston kasvu selkeästi kiihtynyt ojituksen seurauksena. Siellä täällä vanhoja keloja. Kelopuiden eliölajistossa havaittiin jauhehankajakälä ja ojitettun osan linnustossa 2 paria pohjansirkkuja.

Lakkasuon ja Karpansuon turvevarausalueiden välissä Oskajärvestä Melaselänjärveen virtaa Oskajoen purovesistö. Puron uoma on n. 2-2,5 metriä leveä ja se mutkittelee luontaisesti paljon, osa mutkista on oikaistu ihmisen toimesta. Uomassa on hiekkapohja ja mutkiin on muodostunut hiekkasärkkiä, joiden kohdalla uoma on matala. Uomassa ja reunoilla siellä täällä kiviä. Purolla on ollut aktiivista majavien toimintaa: joen rannoilla näkyy majavien kaatamien puiden kantoja. Uomassa on lisäksi paljon lahoppuuta. Kartoitusalueella oli täysin luonnontilaisia osia ja vanhoista perkausjälijistä huolimatta koko kartoitusalue on vesitaloudellisesti ja rakenteellisesti luonnontilaisen kaltaisenä.

Oskajoen rannoilla loppuvuoden 2022 kartoitusalueella on vanhaa, runsaslahoppuustoista koivupainotteista sekametsää. Alueella on paljon erittäin järeitä koivupötkelöitä ja koivumaapuita, yli 20m³/ha. Koivujen seassa noin 90-vuotiasta kuusta sekä nuorempaa mäntyä. Kesällä 2023 kartoitetun Oskajoen osan luontotyyppinä ovat mustikka- ja ruohokorpi sekä korpiräme. Lintulajeista puron varrella havaittiin mm. hömötiainen.

Oskajärveen laskevan Särkipuron valuma-alue on pieni, 2,92 km², jonka perusteella se on vesilain määritelmän mukainen purovesistöä pienempi noro. Hiekkapohjainen mutkitteleva norouoma on alle 0,5 metriä leveä, joka virtaa käsitellymmän metsän keskellä, mutta siellä täällä puusto on vanhempaa. Uoman yli ja uomaan kaatunut lahoppuuta. Kartoitettu noro osa on lähes kokonaan luonnontilainen vesilain tarkoittama vesiluontotyyppi. Uoman lähiympäristössä on mustikkakorpea.

Varausalueen länsipuolella on melko vanhoja kuusimetsiä yksityismailla. Puusto on noin 90-vuotiasta järeää kuusta, ylispuina vähintään 110v mäntyä. Alueen harvennushakkuut ovat vanhoja, joten lahoppuuta on jo muodostunut, noin 5-10 m³/ha, enimmäkseen tuoreimpia lahoppuuluokkia. Rakenteen ja lahoppuun määrän perusteella metsä täyttää Metso II kriteerit. Viereisellä yhtiön maalla olevan karttalähteen ympärillä pienialaisesti jätetty vanhaa metsää pystyyn.

Geomorfologisista muodostumista Lakkasuon saarien 5-12 m korkeat kummut ovat kumpu-juomumoreeneja, samoin Karpansuon eteläosan kummut. Karpansuon pohjois- ja kaakkoispuolen selänteet ovat drumlineja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen kartoitetut suotyypit, vesilakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset kohteet, kartoituksissa havaittu suojelullisesti merkittävä eliölaajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen sekä muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: mustikka- (EN) ja ruohokorpi (EN), korpi- (EN), lyhytkorsi- (VU), tupavilla- (VU) ja isovarpuräme (VU), lyhytkorsi- ja sara- (VU) ja rimpineva (VU)

Vesilakikohteet: Oskajoki, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8, kartalle merkitty lähteikkö EN, Särkipuro, norouoma DD ja Lakkasuon luonnontilainen lampi vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppit.

Geomorfologiset muodostumat: Lakkasuon ympärillä laajalti ja Karpansuon eteläosassa

Lajihavainnot: hömötiainen EN, naurulokki VU, metsähanhi VU, kapustarinta DI, töyhtöhyppä, kalalokki, pohjansirkku RT 2b, NT, närhi, NT, kelohurmejäkälä RT 2 b, NT, jauhehankajäkälä NT, EVA, korpiluppo NT, kuusenhäivelö NT, lahoneulajäkälä, luontoarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, majava.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Lakkasuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

11) Parkusuo, Ilomantsi 165 ha

Parkusuo ojitamaton osa (7,2 ha) on keidasrämettä ja lyhytkorsinevaa. Puusto on kitukasvuista mäntyä, avosuon reunamilla hieman varttuneempaa männikköä. Alueella kitukasvuisten mäntyjen keloja sekä muutamia järeähkötä kelopuita pystyssä ja maapuuna. Alueen kaakkoisosassa on luonnontilainen pieni lampi, joka on vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppi. Lampialueiden linnustoon kuuluvat sinisorsa, tavi, telkkä, ja valkoviklo.

Suon eteläosassa on lyhytkorsinevan reunustama toinen luonnontilainen lampi, joka kuuluu myös vesilain tarkoitamiin vesiluontotyypeihin. Lampialueella havaittiin metsäviklo.

Parkusuo ojitamaton osa (5,3 ha) Lerssinkankaan länsipuolella on karua vesitaloudeltaan luonnontilaisen kaltaista lyhytkorsinevaa. Suon reunoilla kasvaa vähän ohutta mäntyä. Suon pohjoisosa on ympäröivän ojituksen seurauksena kuivunut ja muuttumassa jäkäläturvekankaaksi.

Parkusuoilta pohjoiseen virtaava Tammapuro voi olla maastokartoituksen arvion perusteella vesilain tarkoittama vesistöä pienempi noro. Uoman leveys vaihtelee 0,5-1m välillä. Puroa on osittain oikaistu, mutta osittain uoma on myös mutkittavaa, rakenteellisesti luonnontilaista. Rajauksen pohjoisosassa osassa uoman lähistöllä on puolukkakorpea, joka vaihtuu etelämpänä mustikkakorveksi. Puusto on eri-ikäisrakenteista, pääosin kuusta, vanhimmat arviolta yli 150-vuotiaita, seassa koivua ja siellä täällä mäntyjä. Lahopuuta arviolta yli 20m³/ha, enimmäkseen kuusimaapuuta, kaikkia lahoppuuluokkia, joten lahoppuujatkumo on hyvä. Alueella esiintyy huomattavan runsaasti aarninappua.

Purokankaan laavulta alaspäin uoma virtaa ennen Kälkäjärven edustan rämealuetta hakkuiden väliin jätetyllä suojavyöhykkeellä, leveys 25-50 metriä. Alkuosassa uomaa reunustaa kaksi pientä ruohokorpea ja

metsäkortekorpi. Pohjavesivaikutteisten ruohokorpien kasvilajistoon kuuluvat karhunputki, sudenmarja, metsäkurjenpolvi, kataja, mesiangervo, järvikorte, suo-ohdake, kurjenjalka, korpikastikka ja tuomi sekä lehväsammalia. Uoman loppuosassa noro virtaa rämealueen halki Kälkäjärveen. Tämän pääosin luonnontilaisen varsi on linnustoltaan hyvin edustava, pesimälajistoon kuuluvat metso (pesä), kaksi paria pohjansirkkuja, hömö- ja töyhtötiainen sekä metsähanhi (poikue).

Puralampi ja Puralammenpuro on suunniteltu turvevarauksen pohjoisosan toiseksi vesien purku-uomaksi, joten ne otettiin myös mukaan kartoitukseen. Puralampi on luonnontilainen sarareunainen suolampi (VU), jota ympäröi karua lyhytkorsinevaa. Suolla havaittiin myös rehevämpi laikku, jolla kasvoi mm. villapääluikkaa. Avosuon ojitetulla rämereunoilla rämeillä oli paikoin luonnontilaisen kaltaista isovarpurämettä.

Puralammesta lähtevä Puralammenpuron voi kartoituksen perusteella myös olla vesilain tarkoittama vesistöä pienempi noro. Uomassa on Tammapuron tavoin oiottuja osia ja mutkittavia luonnontilaisia osia. Uoman alaosa ennen sen laskua Kälkäjärveen on luonnontilainen. Uoman lähistön vesivaikuttaisen lähiympäristön suotyypit ovat monin paikoin palautuneet luonnontilaisen kaltaisiksi. Uoman varren suotyyppeihin kuuluvat ruoho-, mustikka-, metsäkorte- sekä pieni muurainkorpi. Uoman Itäpuolella sijaitsee lähteikkö, johon kuuluu avolähde ja siitä lähtevä noro. Lemilahden lähellä uoman suotyyppeihin kuuluvat myös korpi- ja isovarpuräme. Uoman varren merkittävimmät lintulajit olivat hömötiainen ja varoitteleva pohjansirkku.

Mutalahden tien eteläpuolella, pääosin varausalueen reunalla ja osin myös varausalueella virtaa norouoma etelään ja laskee Lapinlammesta lähtevään purouomaan. Tämä uoma virtaa itään edelleen varausalueen lähistöllä ja osin myös varausalueella ja laskee lopulta rajavyöhykkeellä Venäjälle virtaavaan Ruokojokeen.

Puron leveys vaihtelee 0,5-1,5m välillä. Mutalahden tien lähistöllä oijkot ovat heikentäneet uoman luonnontilaa, mutta tämän jälkeen uoman rakenteellisen ja vesitaloudellisen luonnontilaisuus paranee selkeästi ja uoman luonnontilaiset osat mutkittavat todella voimakkaasti. Kartoituksen arvion mukaan uoma voi olla vesilain tarkoittama norouoma. Uoman vesivaikutteisessa lähiympäristön korvet ovat palautuneet luonnontilaisen kaltaisiksi, pääosin mustikka- ja puolukkakorviksi. Uoman varren suotyyppeihin kuuluvat myös ruoho- ja metsäkortekorpi. Linnustossa havaittiin mm. töyhtötiainen ja käpytikka, jonka poikaset huusivat pesäkolossa.

Puron päällä on paikoitellen tuulentaamia puita todella paljon. Puusto on eri-ikäisrakenteista, pääasiassa kuusta ja seassa koivua, siellä täällä mäntyjä. Kuuset paikoin todella järeitä, arviolta yli 120 -vuotiaita, rajauksen eteläosissa nuorempaa, noin 60-vuotiaista kuusikkoa. Lahopuuta arviolta noin 10m³/ha, tuulentaamassa kohdassa huomattavasti enemmän. Kaikkia lahoasteita löytyy, koivupötkelöitä sekä maapuita, samoin kuusista pysty- ja maapuuta.

Lapinlammesta virtaava purouoma on rakenteeltaan ja vesitaloudeltaan pääosin luonnontilainen, kartoituksen arvion perusteella mahdollisesti purovesistö. Uoman varren erityispiirteinä ovat laajat yhtenäiset korpikastikkavaltaiset ruohokorvet, Toisena vallitsevana suotyypinä ovat mustikkakorvet. Uoman varren suojellisesti merkittävimmät lintulajit olivat töyhtötiainen ja varoitteleva hiirihaukka.

Parkusuon eteläpuolelta johtaa ekologinen yhteys länsipuolen noron ja Lapinlammesta lähtevän puron kautta Ruokojokea pitkin edelleen Venäjän puolelle. Suon pohjoispuolella ekologinen yhteys etenee Tamma- ja Puralammenpuron kautta Kälkäjärveen ja sieltä edelleen Pajujokeen. Ojitetun Parkusuon ennallistamisella suon alueen ekologisten yhteyksien toimivuutta voitaisiin kehittää ja samalla palauttaa suon luonnontilaa ja

luonnonarvoja. Ennallistamissa käytettäisiin normaaleja karujen soiden menetelmiä kuten mm. Piitsonsuolla: ennallistamishakkuilla poistettaisiin ojituksesta hyötynyttä puustoa ja ojat tukittaisiin joko kokonaan tai niihin tehtäisiin määräväleihin tiiviitä tukko kohtia konetyönä. Lisäksi Tamma- ja Puralammenpurolla ja suolta etelään virtaavassa norouomassa olisi tarpeen tehdä jossain määrin ennallistamistöitä. Lapinlammesta lähtevällä uomalla ei ole tarvetta ennallistamiseen.

Geomorfologista muodostumista Parkusuon ja sen reunojen moreenimuodostumat ovat kumpumoreeneja, korkeudeltaan 2-8 m. Turverajauksen kaakkoisosan reunaan Parkusuon eteläosaan tulee katkelmallinen, pieni harjujakso. Turverajauksen lounaisen osan länsipuolella on pieni perääntymismoreeni, jäätikön reunan suuntainen moreeniharjanne.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen kartoitetut suotyypit, vesilakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat ja kartoituksissa havaittu suojelullisesti arvokas eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen sekä muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden. Yllä kuvatuilla ennallistamistöillä suon luonnontilaa voitaisiin palauttaa ja kehittää alueen ekologisten yhteyksien toimivuutta

Suotyypit: mustikka- (EN), puolukka- (EN), ruoho- (EN), muurain- (EN) ja metsäkortekorpi, korpi- (EN), lyhytkorsi- (VU), keidas- (NT), isovarpu- (VU) ja rahkaräme sekä lyhytkorsineva. Puralampi, luonnontilainen suolampi (VU).

Vesilakikohteet: Tammapuro, Puralammenpuro ja Parkusuolta Lapinlammenn puroon virtaava uoma, norouomat DD, Parkusuon kartoitetut pienet lammet, 2 kpl, (kolmas kartoittamatta), lähteiköt EN, 2 kpl, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppit, Lapinlammesta virtaava uoma, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8.

Suolammet: Puralampi, luonnontilainen suolampi (VU)

Geomorfologiset muodostumat: Varausalueella ja monin paikoin varausalueen reunoilla

Ekologiset yhteydet: Tammapuro, Puralammenpuro, Lapinlammesta lähtevä puro ja siihen Parkusuolta laskeva norouoma.

Lajihavainnot: hömötiainen, EN, 2 paria, töyhtötiainen, VU, 3 paria metsähanhi VU, hiirihaukka VU, pyy, VU, D1, D2, pohjansirkku RT 2b, NT, 5 paria, valkoviklo NT, EVA, närhi, NT, metso, D1, D2 EVA, teeri, D1, EVA, hippiaäinen, VM-ind., punatulkku, VM-ind., metsäviklo, sinisorsa, tavi (EVA), telkkä (EVA), käpytikka, lahojaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarninappu, VU, hongantorvijäkälä, VU, takkuhankajäkälä, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, kelohurmejäkälä RT, 2b, NT, hentoneulajäkälä RT, 2b, NT, raidankeuhkojäkälä, NT, jauhehankajäkälä (NT, EVA), korpiluppo (NT), lahoneulajäkälä, luontoarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, jauhemunuaisjäkälä, luonnonarvolaji, riukukääpä, VM. ind., punakääpä, hytyrypykkä, villapääluikka, luonnonarvolaji, karhunputki, sudenmarja, metsäkurjenpolvi, kataja, mesiangervo, järvikorte, suo-ohdake, kurjenjalka, korpikastikka, tuomi

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Parkusuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelu aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

12) Lautasuo, Ilomantsi 83 ha

Lautasuon ojittamattoman osan (10,1 ha) suotyypeihin kuuluvat isovarpu- (VU), tupasvilla- (VU), lyhytkorsi- (VU) ja rahkaräme (LC) sekä lyhytkorsineva. Ojittamaton osa kuuluu Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaisiin luontokohteisiin.

Lautasuon ojittamattoman osan pohjoispuolen varausalueella on kapeita ojittamattomia yksityismaiden suureunuksia. Kartoitetun osan suotyypeihin kuuluvat sararäme (EN), tupasvillaräme (VU) ja kangasräme (EN). Alueen linnustossa havaittiin pohjansirkku (NT, RT 2b).

Lautasuohon rajautuu yksityismaiden puolella myös ojittamaton kitukasvuinen räme, jossa korpisia alueita ja paikoin vanhaa, kitukasvuista puustoa. Poimintahakkuista tehty paljon. Siellä täällä näkyy vanhoja järeitä poimintahakkuukantoja. Myös tuoreempia harvennushakkuukantoja näkyy kauttaaltaan. Lahopuuta vähäisesti, n. 5m³/ha. Rämeeillä ei ole järeää puustoa. Ensinäkemältä se näyttää nuorelta räkämänniköltä, alueen kuuset ovat hyvin vanhoja ja kitukasvuisia. Männyissä on seassa myös vanhoja kitukasvuisia, ohuita, mutta kilpikaarnaisia yksilöitä.

Lautasuon länsipuolella olevan puron varrella on pitkä Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston kohde (pienveden lähiympäristö). Puusto noin 90-vuotiasta, seassa yksittäisiä vanhempiakin kuusia. Lahopuuta on n. 20m²/ha, paikoitellen enemmänkin. Koivua on seassa jonkin verran, paikalla myös runsaasti koivulahopuuta, ml. koivupötkelöitä. Rakenne on luonnontilaisen kaltainen, puusto eri-ikäistä, Puusto on paikoin kituliaasti kasvanutta, alueella paikoin korpea, paikoin kuivunut turvekankaaksi oijen takia. Korpirahkasammalta kasvaa laaja-alaisesti, kostea pienilmasto. Rajauksen eteläosassa on korpisuutta ja tihkupintoja.

Kartoitusalueen yläosassa uoman vesi virtaa syvällä, alavirtaan päin uoma mataloituu ja se muuttuu sekä rakenteeltaan ja vesitalouden osalta luonnontilaisen kaltaiseksi vesilain tarkoittamaksi pienvesiluontotyyppiksi. Uoman lähiympäristön vesivaikutteisen alueen korprien suotyypejä ovat mustikkakangas- ja metsäkortekorpi.

Lautasuo on moreeniharjanteiden rajaamassa altaassa, joka avautuu kaakkoon ja länteen. Kynnyskohdat ovat nykyisin arviolta 150-152 m mpy,. Geomorfologisista muodostumista suon länsireunalla on kumpumoreeneja, pohjoispuolella noin 10 m korkea drumliniselänne ja itäosavalla drumlinimaisia selännteitä. Pohjoispuolella Viinijärvenkankaan alarinteessä on lievästi erottuvia rantamuodostumia 157-158 m mpy.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen kartoitetut suotyypit sekä vesi- ja metsälakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat, Metsähallituksen alue-ekologian arvokas luontokohde ja kartoituksissa havaittu alueen eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen sekä muut varausalueen ja sen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: kangas-, mustikka- (EN) ja metsäkortekorpi (EN), kangas- (EN), sara- (EN), lyhytkorsi- (VU), tupavilla- (VU), isovarpuräme (VU) ja rahkaräme ja lyhytkorsineva

Vesilakikohteet: Lautasuon länsipuolen noro DD, tihkupinta (EN) noron varressa vesilain 2 luvun 11§:n vesiluontotyyppi.

Metsälakikohteet: Varausalueen pohjoispäässä, Viinijärvenkankaan yksityisen maan reunarämeeillä sijaitsee metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö, (1,0 ha).

Geomorfologiset muodostumat: monin paikoin suon reunoilla

Ekologiset yhteydet: Metsähallitus: Lautasuon W-puolen noron varsi, alue-ekologisen verkoston arvokas pienveden lähiympäristö (9,5 ha).

Lajihavainnot: pyy, VU, D1, D2, pohjansirkku RT 2b, NT, metso (DI, D2, D3, VM-ind, EVA, harmaasieppo, punarinta, hippiäinen, VM-ind., aarninappu, VU, hongantorvijäkälä, VU, takkuhankajäkälä, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, kuusenneulajäkälä RT 2b, NT, hentoneulajäkälä, RT 2b, NT, kelohurmejäkälä,

RT, 2b, NT, jauhehankajakälä, NT, EVA, korpiluppo NT, tupsuluppo, kuusenhäivelö, NT, lahoneulajakälä, luontoarvolaji, turvejäkälä, luonnonarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, jauhemunuaisjäkälä, luonnonarvolaji, riukukääpä, VM-ind., ruostekääpä, VM-ind., hartsikääpä, luonnonarvolaji

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Lautasuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

13) Heinäsuu, Ilomantsi 122 ha

Nuorajärven Viinilahteen laskevan Ölkönpuron valuma-alue on 5,17 km², jonka perusteella se on vesilain tarkoittama purovesistöä pienempi noro. Ölkönpuro virtaa Viinivaaran tieltä aluksi uoman varren metsälakikohteiden kautta Ölkönahon yksityisen suojelualueen (YSA 207096) ja valtionmaan Olkkolan suojelualueen (ESA 300941) halki rakenteellisesti ja vesitaloudeltaan luonnontilaisena. Tästä eteenpäin kartoitusalueen loppuun asti (varausaluetta) luonnontilaisen kaltaisena vesilain (11 §) tarkoittamana pienvesiluontotyyppinä.

Ölkönpuron suojelualue on rehevää, järeäpuustoista, melko tasaikäisrakenteista kuusikko. Kasvupaikka: tuore lehtomainen kangasmetsä, paikoin korpisuutta. Puron varressa n. 5-10m²/ha kuusi- ja koivulahopuuta, etenkin lahoppuuluokkia 1-3. Pitkälle maaton lahoppuuta on vähemmän.

Luonnonsuojelualueen ulkopuolella Ölkönpuron varteen jätetty kapeahko kaistale vanhempaa metsää, n. 80-100 -vuotiasta kuusikko, seassa myös koivua. Lahoppuuta alle 10m², alavirtaa kohden metsä nuorenee.

Tieltä suojelualueelle yksityismaan metsälakikohteella uoman lähialueella on mustikka-, metsäkorte- ja kangaskorpea. Suojelualueilla on myös laaja saniaiskorpi, muurainkorpi sekä korpi-, tupasvilla, isovarpu- ja rahkarämettä. Suojelualueen alapuolisen uoman vesivaikutteisen lähiympäristön suotyyppisiin kuuluvat mustikka- (EN), sara- (EN) ja ruohokorpi sekä korpi- (EN) ja isovarpuräme (VU). Kartoitusalueen linnusto oli, ehkä ilta-ajankohdasta johtuen, vaatimaton, lajeista havaittiin vain punarinta.

Heinäsuolta etelään, Karkulampeen laskevan uoma on suunniteltu turvevarausalueen eteläosan purku-uomaksi. Puron varren metsä on kuusivaltaista mustikkaturvekangasta. Seassa on siellä täällä koivuja. Puusto on arviolta 80-100 -vuotiasta tasaikäisrakenteista kuusta. Lahoppuuta arviolta 10m³/ha ja kaikkia lahoppuuluokkia löytyy. Puro on leveydeltään alle 0,5m, mutta todella syvä. Pohja on kivikkoa. Purossa on luontaista mutkittelua. Uoman varren suojelullisesti arvokkaaseen lajistoon kuuluvat mm. lahokaviosammal ja kantoraippasammal.

Heinäsuu on moreeniselänteiden rajaamassa altaassa, joka avautuu kaakkoon ja etelään. Geomorfologisista muodostumista Heinäsuota reunustavat selänteet ovat Ilomantsin drumlinikenttään kuuluvia, tyypillisen pitkänomaisia drumlineja tai drumlinimaisia selänteitä. Lassinpalon eteläsivulla on 3-5 m korkeita kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen suojelualueet, kartoitetut suotyyppit, vesi- ja metsälakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat ja alueen kartoituksissa havaittu eliölaajisto osoittavat, että

alueen soiden, suojelualueiden, vesistöjen sekä muut varausalueen ja sen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden

Suotyypit: kangas- (EN), mustikka- (EN), metsäkorte-, saniais-, ruoho-, muurain- ja sarakorpi (EN), korpi- (EN), tupavilla- (VU), isovarpu- ja rahkaräme.

Suojelualueet: yksityisen suojelualueen (YSA 207096) ja valtionmaan suojelualue (ESA 300941), valtiomaan suojelualue rajautuu varausalueeseen.

Vesilakikohteet: Ölkönpuro norouoma, DD, vesilain 2 luvun 11§:n vesiluontotyyppi.

Metsälakikohteet: Metsälain 10 §:n erityisen tärkeitä elinympäristöt, Ölkönpuron varsi Viinijärven tieltä suojelualueille, (0,97ha, varausalueelle 530-800 metriä

Geomorfologiset muodostumat: reunustavat suot monin paikoin

Ekologiset yhteydet: Ölkönpuro, Metsälakikohteen ja suojelualueiden kautta Nuorajärven Viinilahteen

Lajihavainnot: lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarnisammal, VU, takkuhankajakälä, VU, kantoraippasammal, VU, aarninappu, VU, korpiluppo, NT, raidankeuhkojäkälä NT, kuusenneulajakälä, NT, jauhehankajakälä, NT, EVA, rusokantokääpä NT, ruostekääpä, VM-ind, siperiankääpä, VM-ind, kuusenparakka, luonnonarvolaji, palokärki, D1, VM-ind.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Heinäsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

14) Karsikkosuon, Ilomantsi, 105 ha

Karsikkosuon kartoitukset kohdistettiin varausalueen eteläosan ojittamattomalle suolle ja suunnitellun turpeennoston vaikutusalueella oleville soille ja lähistön puro- ja norouomien varsille, turpeennoston haitoille herkkien metsäeliölajien kannalta tärkeiksi arvioiduille lahopuisille metsien ja puustoisten soiden alueille varausalueen läheisyydessä, noin 500 metrin etäisyydelle saakka. Ojitetulle varausalueelle ei kohdistettu kartoituksia, koska se on pääosin hakattu (Tornator Oy:n kiinteistö).

Varausalueen pohjoispuolella sijaitseva Karsikkosuon laaja ojittamaton osa (liite 6) kuuluu soidensuojelutyöryhmän esityksen (2015) kohteisiin. Alue on pääosin lyhytkorsi- ja kalvakkanevaa sekä tupasvilla- ja isovarpurämettä, alueen länsireunalla Karsikkosaaren alueella on korpia. Siellä on myös metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö (1,7 ha), joka kartoituksen mukaan on tupasvillarämettä (pääosin) ja metsäkortekorpea. Karsikkosaaren alueella on lisäksi mustikka- ja sarakorpea.

Alueen linnustoon kuuluvat kalalokki (8 paria), naurulokki 1 pari (VU), pikkukuovi 3 paria (EVA), kapustarinta (DI), töyhtöhyppä (3-4 paria), valkviklo (NT), teeri, (DI, EVA), harmaapäätikka (VM-ind.) ja punatulkku (VM-ind.). Soidensuojelutyöryhmän täydennysesitykseen liittyneissä kartoituksessa Karsikkosuolla pesi vielä iso naurulokkikolonia.

Karsikkosuon ojittamattoman osan puustoiset suot ovat keskemällä suota lyhytkorsirämettä ja reunoilla isovarpurämettä. Soiden puusto n. 80-vuotiaista kitukasvuista mäntyä, seassa jonkun verran ohuehkoja keloja. Puiden rungoilta löytyi runsaasti jauhehankajakälää (NT, EVA).

Suon eteläpuolisen ojitetun osan ojat ovat jo umpeutumassa, alue on puoliavointa turvekangasta, jossa kasvaa harvaa männikköä. Alueen kartoitetun osan linnustossa havaittiin teeri (NT, EVA), kulorastas ja metsäkirvinen. Alue ulottuu lähelle varausaluetta ja olisi helposti ennallistettavissa täydentämään Karsikkosuon soidensuojeluesityksen aluerajausta. Alueen lounaisosassa on luonnontilaisen suolaikun muodostama metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö (noin 1 ha).

Varausalueen pohjoispuolella on luonnontilainen mustikkakorpi (EN), jossa lähteisyyttä ja tihkupintaisuutta, sekä lähteisyyttä indikoivaa kasvillisuutta mm. kantoliuskasammal (näyte tutkittavana). Valtapuusto n. 80-vuotiaasta kuusta, seassa paljon koivua ja jonkin verran mäntyä. Myös pajua ja leppää jonkin verran seassa. Sekä kuusi, että harmaaleppä- ja koivulahopuuta runsaasti, osa on jo peittynyt rahkasammalella. Alueen tihkupintaisuus liittyy alueen maastokartalle merkittävään lähteeseen (EN). Lähteellä ja muilla pohjavesivaikutteisilla osilla on yhteys varausalueeseen, joten varausalueen turpeenoton aiheuttama mahdollinen pohjavedenpinnan lasku voi vähentää alueen lähteisyyttä ja sitä riippuvien luontotyyppien ja eliölajien elinympäristöjen erityisten luonnonarvojen merkitys voi Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan heikentyä.

Kaakkoispuolelta turvevarausalueeseen rajoittuu sekapuustoiseen, eri-ikäisrakenteiseen tuoreeseen kangasmetsään, jossa runsaasti lahoppuuta. Valtapuusto on noin 100-vuotiaasta kuusta, ylispuina seassa mäntyä ja erittäin järeitä koivuja, paikoitellen myös haapaa. Lahoppuuta runsaasti ja monimuotoisesti: kuusimaapuita kaikkia lahoasteita erittäin paljon. Paikoin tuulenskaatojen muodostamia aukkoja ja lahoppuurytöjä. Kuusimaapuiden juurakoissa huomattavan paljon aarnisammalta (VU). Koivulahoppu järeää, ja sitä on niin maapuina, kuin pötkelöinä. Mäntylahoppu enimmäkseen melko tuoretta keloja. Lahoppuun tilajakauma satunnainen, painottuen rajauksen länsireunaan. Lahoppuuta keskimäärin 25 m³/ha. Kohde täyttää Metso I -kriteerit.

Karsikkosuon varausalueen eteläpuolen ojittamaton osa (5,5 ha) on tupasvillarämettä ja lyhytkorsinevaa, jonka lintulajistossa havaittiin kaksi paria pensastaskuja, västäräkki ja metsäkirvinen. Rämeen vanhempien mäntyjen rungoilla kasvaa jauhehankajakälää.

Oskajärveen laskevan Rajapuron valuma-alueen, 17,22 km², perusteella vesilain tarkoittama purovesistö. Kartoitettu osa, runsaan puolen kilometrin matkalla ennen uoman varrelle perustettua kosteikkoa, on vesitaloudeltaan ja rakennepiirteiltään luonnontilainen. Vaihemaakuntakaavan aineiston mukaan (Ramboll) Rajapuro on mahdollisen turvetuotannon vesien lasku-uoma Oskajärveen. Puron varren suotyyppeihin kuuluvat kangas- ja sarakorpi. Kosteikon linnustossa havaittiin sinisorsa, telkkä, valkoviklo, liro ja västäräkki. Alueelta on Rajapuron kautta ekologinen yhteys Oskajärveen ja sieltä edelleen Oskajoen kautta Melaselänjärveen, joka on eliölajistolle sopiva leviämisreitti.

Kosteikkoon, aiemmin Rajapuroon, laskee luonnontilaisen kaltainen noro, jonka suotyyppeihin kuuluvat metsäkorte- (EN) ja muurainkorpi (EN). Uoman varressa on pieni metsälain tarkoittama erityinen elinympäristö (0,1 ha), alue lienee uoman varren korpiympäristö.

Geomorfologisista muodostumista Karsikkosuon turverajausta ympäröivät selännteet ovat pitkänomaisia moreenimuotoja, drumlineja tai drumlinimaisia selännteitä. Korkeammat kohoumat ovat kallioytimisiä. Kohoumissa on jäätikön virtausuunnan mukaisia vakomuotoja (fluting). Lounaissivulla on kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen kartoitetut suotyypit, suojeluesitys-, vesi- ja metsälakikohteet, ylläkuvatut geomorfologiset muodostumat ja kartoituksissa havaitut lahoppuisten metsien ja puustoisten soiden suojelullisesti arvokas eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen, pienvesien metsien muut

varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden. Yhteenvedossa kuvatuilla ennallistamistoilla suon luonnontilaa voitaisiin palauttaa ja kehittää alueen ekologisten yhteyksien toimivuutta

Suotyypit: mustikka-, metsäkorte- (EN) ja muurainkorpi (EN), lyhytkorsi- (VU), tupasvilla- (VU) ja isovarapuräme (VU), lyhytkorsi- ja kalvakkaneva (VU).

Suojeluesityskohteet: Karsikkosuo, soidensuojelutyöryhmän täydennysesitys (2015)

Vesilakikohteet: kosteikkoon laskeva norouoma, DD, varausalueen pohjoispuolen lähteikkö, EN, vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppi, Rajapuron purovesistö, kartoitettu osa luonnontilainen, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8

Metsälakikohteet: Varausalueen ympäristössä on 4 metsälain erityisen tärkeää elinympäristöä.

Lajihavainnot: naurulokki, VU, pyy, VU, kalalokki, teeri 2 paria, DI, EVA, sinisorsa, telkkä, EVA kapustarinta D1 pikkukuovi, 3 paria EVA, töyhtöhyppä, 3-4 paria, valkoviklo, NT, EVA, 2 paria, liro NT, D1, EVA, pensastasku 2 paria VU, västäräkki, 2 paria NT, metsäkirvinen, kulorastas, harmaapäätikka, VM-ind., metso, D1, D2, EVA, VM-ind. EVA, närhi, NT, puukiiپیjä, VM-ind. punatulku, VM-ind. lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarnisammal, VU, pikkuluskasammal, VU (näyte tutkittavana), samettikesijäkälä (NT), raidankeuhkojäkälä (NT), jaukehankajäkälä (NT, EVA), kantoliuskasammal (näyte tutkittavana), luonnonarvolaji, ruostekääpä, VM-in., riukukääpä, VM-ind., rusokääpä, VM-ind. ja oravuotikka, VM-ind.

Ekologiset yhteydet: Rajapuron kautta ekologinen yhteys Oskajärveen ja Oskajokeen.

Ennallistamismahdollisuudet: Soidensuojelutyöryhmän täydennysesityksen eteläpuolinen ojitettu osa varausalueelle saakka on helposti ennallistettavissa, parantaisi alueen erityisiä luontoarvoja ja ennallistamisella olisi myös merkitystä vesiensuojelun edistämisen ja ilmastomuutoksen torjunnan kannalta. Varausalue on myös mahdollista ennallistaa, tosin tehdyt hakkuut ovat olleet osin ehkä liian rankkoja ennallistamisen yhteydessä tehtäviin ennallistamishakkuisiin nähden. Suolta on voitu poistaa kelot ja alueen pienet, mutta vanhat männyt. Niillä on saattanut olla suojellisesti arvokasta jäkälälajistoa, lisäksi ennallistamisen kannalta hakatun varausalueen mahdollinen kunnostusojitus voi vähentää suon ennallistamismahdollisuuksia

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Karsikonsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti hyvin merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelu aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

15) Sikosuo, Joensuu ja Tohmajärvi, 255 ha

Sikosuo on suurelta osin ojitettu (jäkäläturvekangasta), ojittamattomia ja puoliavoimia ojitettuja osia on pääosin Kalliosaaren länsipuolelta Hannusaarelle saakka. Ojittamattomien osien suotyyppejä ovat rahka- ja lyhytkorsiräme. Kalliosaaren ja sen viereisten metsäsaarekkeiden reunojen suotyyppeihin kuuluvat ruohokorpi, isovarpu- ja tupasvillaräme. Lintulajeista alueella havaittiin pensastasku 2 paria, töyhtötiainen, pohjansirkku, ojitetulla rämeellä, tiltalti, sirittäjä, käpytikka, 2 paria ja metsäkirvinen.

Sikosuon turvevarausalueen välittömässä lähistössä sijaitseva kalliosaari on nimensä veroinen kallioinen ja jyrkänteinen saareke turvekankaiden keskellä. Kalliosaaren harjalla puusto mäntyvaltaista, vanhimmat puut yli 140-vuotiaita kilpikaarnaisia järeitä petäjiä. Jyrkänteen juurella sekapuustoisempaa, seassa myös haapaa. Kalliojyrkänteillä ja niiden juurella runsaasti, noin 20 m³/ha lahoppua, saaren keskiosissa vähemmän.

Kalliosaari ja jyrkänteiden alusmetsät täyttää Metso I kriteerit (Puustoltaan yli 140-vuotiaat kalliometsät ja louhikot, joissa on lahoja maapuita, keloja ja/tai kilpikaarnamäntyjä) ja FSC:n aina säästettävän kohteen kriteerit (kallioiset tai louhikkoiset kuivahkot kankaat, joissa lahoppuuta vähintään 7 m³/ha).

Kalliosaari on noin 25 m korkea, kupolimainen kallioperäkohouma, jota mannerjäätikkö on muotoillut. Kivilaji on granodioriitti, vanhaa, arkeista kallioperää. Muodostuma on Salpausselkien välimaastossa. Korkein osa noin 118 m yläpuolella on vedenkoskematon. Se on ollut pieni saari Baltian jääjärven lahdessa. Huuhtoutumisraja on noin 115-118 m mpy. Rinteillä on jyrkänteitä ja näiden alapuolella louhikkoa ja kivikkoa. Muista Sikosuon geomorfologisista muodostumista Kalliosaaren pohjoispuolella on tuulikerrostumia ja etelä-lounaissivulla rantakerrostumaa. Suon koillisreunan kangasmaat ovat jäätikön reunan ulkopuolelle sulamisvesien kuljettamasta aineksesta kerrostuneita ekstramarginaalisia tasanteita. Sikosaaren itä- ja koillispuolella on matalia dyynejä. Suon länsi- ja luoteissivuilla on Vatalanvaaran-Valkeavaaran kallioselänten juurelle kerrostuneita deltataseiteita. Mainitut tasanteet todennäköisesti jatkuvat suon alla ja muodostavat sen pohjan.

Viesimonjoki on n. 5m leveä, sameavetinen joki Sikosuon turvavarausalueen pohjoispuolella. Joki meanderoi voimakkaasti, ja joen poimuissa soistumaa, mahdollisesti ruohokorpea (EN). Joen kartoitetulla alueella kasvaa korpirahkasammalta, ja ravinteisuutta indikoivaa lajistoa, mm. mesiangervoa, vehkaa ja kurjenjalkaa. Joen rantavyöhykkeellä jonkin verran lahoppuuta, mm. koivupötkelöitä ja jokeen kaatunutta maapuita. Kauempana rannasta, kivennäismaan puolella metsä on tavallista talousmetsää. Myös rannasta metsää on aikoinaan harvennushakattu.

Varausalueen länsipuolella sijaitseva Sintsinpuro virtaa Sintsinlammesta Viesimojokeen. Uomaa kartoitettiin ojitusten alapuolisilta osilta. Tällä alueella uoma oli metsätien alituskohtaa lukuun ottamatta rakenteellisesti ja vesitaloudeltaan luonnontilainen vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppi. Uoman lähiympäristössä on reheviä luontotyyppisiä, ruohokorpi (EN) ja uoman alaosan saniaiskorvessa (EN) on tihkupintainen lähteikkö (EN). Saniasikorvessa kasvoi kotkansiipeä ja noroalueen linnustossa havaittiin mm. pyy VU, tilitatti ja metsäkrvnen.

Ruostepuro virtaa Sikosuolta Viesimojokeen. Uoma sijaitsee osin turvavarausalueella ja mahdollisen turpeennoston purkuvedet johdettaisiin tätä kautta Viesimojokeen. Purouoma on kartoitetulla alueella pääosin huonossa kunnossa. Monin paikoin uoma on syvä ja sen reunat ovat syöpyneet erittäin pahasti. Paikoin uoma ei ole syöpynyt ja näillä kohdilla uoman luonnontilaisen kaltaiset piirteet ovat säilyneet tai palautuneet. Näiden uomanosien suotyyppisiin kuuluu ruohokorpi ja uoman varressa lintulajeista havaittiin hömötiainen (EN), peukaloinen ja punarinta. Kokonaisuutena uomaa voidaan nykytilassaan pitää rakenteellisesti pääosin muuttuneena.

Purouoman eroosion ja muiden Sikosuon jo vanhojen laajojen ojitusten aiheuttamien vesistöhaittojen vähentämiseksi uomaa on rakennettu laskeutusaltaita ja pohjapatoja. Laskeutusaltaiden reunalla ja lähistöllä on saranevaa (VU). Vesiensuojelurakenteiden ajankohtaa ja vaikutuksia kartoitusten yhteydessä voitiin arvioida. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Ruostepuron eroosioherkkyyden takia uoma sopii huonosti suunnitellun tu-alueen turvetuotannon purku-uomaksi. Siksi vaihekaava Sikosuon tu-varaus tulisi kumota myös uomaeroosiosta Viesimojoelle aiheutuvien vesistöhaittojen vuoksi.

Viesimojoessa on luontainen harjuskanta, joten lajin elinympäristöt heikkenisivät tu-alueen turvetuotannon valumavesien kuormituksesta. Kuten jo aiemmin on jo todettu kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevan harjuksen ja lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä. ja

Turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille. Kartoituksissa havaittu purku-uoman eroosioherkkydestä johtuva Viesimojoen lisääntyvä kuormitus voi olla riskitekijä myös harjuksen elinympäristöille. Viesimojoen luontainen harjuskanta on mainittu myös Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen lausunnossa, mutta vaihekaan selvityksissä siitä ei ole mainintaa, kuten ei myöskään Ruostepuron eroosioherkkydestä. Pohjois-Karjalan piirin mukaan sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella vaarantuneeksi luokiteltava harjus liittyy vesistövaikutusten kautta Sikosuon erityisiin luonnonarvoihin. Viesimojoki on myös tärkeä ekologinen yhteys, jolla on merkitystä eliölajien leviämisen kannalta.

Vaihekaavan selvityksissä on tuotu esille Sikosuon luoteispuolella sijaitseva pohjavesialue (Viesimonkangas), joka on huomioitava turvetuotantoa rajoittavana tekijänä. Pohjavesialue voidaan huomioida kaavamääräyksellä. Vedet kuitenkin virtaavat suon itäpuolella virtaavaan Viesimonjokeen eli pohjavesialueesta pois päin. Suon kuivatus voi vaikuttaa pohjaveden pintaa alentavasti. (GTK 2021).

Sintsinpuro sijaitsee pohjavesialueen reunalla. Kartoituksissa purouoman varrella oli pohjavesivaikutteisia luontotyyppejä. Mikäli suon kuivatuksesta aiheutuu pohjaveden pinnan alentumista, niin se voi Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan osaltaan heikentää myös kartoituksissa havaittuja Sintsinpuron erityisiä luonnonarvoja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut kartoituksissa havaitut varausalueen soiden ja metsäsaarekkeiden, lähistön virtavesien luontotyyppit ja niiden suojelullisesti arvokkaimmat eliölajit sekä Viesimojoen tunnettu harjuskanta sekä varausalueen ja sen reunan geomorfologiset muodostumat osoittavat, että Sikosuolla on huomattava määrä erityisiä luonnonarvoja.

Suotyyppit: ruohokorpi, EN, saniaiskorpi, isovarpu- VU, lyhytkorsi- VU, tupasvillaräme, VU ja Saraneva, VU
Vesilälikohteet: Sintsinpuron, norouoma, DD, Sintsinpuron, lähteikkö, EN, vesilain 2 luvun 11§:n vesiluontotyyppit.

Geomorfologiset muodostumat: Varausalueella ja sen reunoilla laajasti, Kalliosaaren kupolimainen kallioperäkohouman kalliometsät ja jyrkänneiden alusmetsät ovat runsaslahopuisia ja suojelullisesti merkittäviä

Viesimojoen erityiset luonnonarvot: harjus, VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella

Lajihavainnot: hongantorvijäkälä, VU, ryväsjäkälä, VU, jauhehankajakälä NT, EVA, haapahiippasammal, luontoarvolaji kuusenparakka, luontoarvolaji, jauhemunuaisjäkälä, luontoarvolaji, lepänarinakääpä, hömötiainen EN, töyhtötiainen, VU, pensastasku, VU, 2 paria, pyy, VU ja pohjansirkku RT, 2b, NT, tiltalitti, sirittäjä, käpytikka, metsäkirvinen

Ekologiset yhteydet: Viesimojoki on eliölajiston leviämisen kannalta tärkeä ekologinen yhteys

Ennallistaminen: Ruostepuron eroosion syövyttämän uoman ennallistaminen olisi tärkeää uoman luonnontilan palauttamisen ja uoman varren luontotyyppien ja niiden eliölajiston kannalta.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Sikosuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

16) Tiiskinsuo, Juuka, 172 ha

Hapansuon luoteisosan ojittamaton avosuo-osio on harvapuustoista rahkarämettä, jonka laitamilla mäntyjä ja jonkin verran keloja ja palokantoja. Suon laidassa metsäsaarekkeella on runsaslahopuustoista kuusivaltaista tuoretta kangasmetsää, seassa runsaasti koivua ja jonkin verran raitaa. Puusto on erikäsirakenteinen, vanhimmat puut noin 100-vuotiaita kuusia. Lahopuuta runsaasti, silmämääräisesti arvioituna yli 20 m³/ha, enimmäkseen kuusimaapuita.

Avosuo-osiolla on kaksi metsälain tarkoittamaa erityisen tärkeää elinympäristöä. Lakikohteiden reunoilla, varsinkin runsaslahopuustoisen metsäsaarekkeen jäkälä- ja kääpälajisto on suojelullisesti merkittävää.

Kuvesuo on harvapuustoista rahkarämettä, kartoitushetkellä erittäin märkää. Puusto on kitukasvuista mäntyä, siellä täällä on ohuita keloja, sekä myös muutamia palokantoja, joissa palojatkumolajistoa, ryväsjäkälää, VU ja kastanjansuomujäkälää, NT.

Tiiskisuolla virtaava uoma on noin 0,5 metriä leveä. Virtaus kartoitushetkellä voimakasta ja puro tulvii paikoitellen. Virtavuudessa on vaihtelua, purossa suvantopaikkoja ja kapeampia, kivien ympäröimiä pieniä koskia. Uoman yli ja uomaan on kaatunut puita. Puron rannoilla valtapuusto noin 60-vuotiaista kuusta ja mäntyä. Paikoitellen korpisuutta ja ruohoisuutta (saroja, saniaisia). Puustossa myös runsaasti nuorehkoa koivua. Havaintojen perusteella kyse on luonnontilaisen kaltaisesta vesilain tarkoittamassa noro- tai purouomasta.

Tiiskinsuon länsipuolella kartoitetun Heinä-Kolkon rannalla on isovarpurämettä (VU), jolla valtapuuna mänty, seassa keloja ja palokantoja. Lammen mahdollisen patoamisen seurauksena lammen rannoille on kauttaaltaan muodostunut erittäin paljon keloja. Myös vanhempia keloja ja mäntymaapuita siellä täällä.

Lampi ja sen lähistöllä sijaitsevat neljä muuta pientä lampea ovat osa Tiiskinsuon länsipuolen soidensuojelun täydennysesityksen kohdetta, Hietasen itäpuolen suot (liite 7). Alueen kuvauksen mukaan, vaikka Terva-, Valkea- ja Heinä-Kolkon ympäristö onkin ojitettu, ojilla ei juuri kuivattavaa merkitystä, koska alueella asustaa ilmeisen vahva majavakanta, joka on padoillaan laajalti tulvittanut lampien ympäristöä. Näissä kartoitusten mukaan kaikkien alueen lampien rannoilla on oligo- ja mesotrofisia saranevoja ja puustoltaan luonnontilaisia sararämeitä ja korpia. Terva-Kolkosta luoteeseen harjumuodostumassa on pieni suppalampi sekä harjun tyvellä suon reunassa lähde (ei kartoitettu).

Kartoituksessa havaittu patoaminen ja sen aiheuttama rannan runsas keloapuusto liittyyneen alueen majavien rakentamiin patoihin. Alueella havaitut suojelullisesti merkittävät jäkälälajit, hongantorvi- (VU) ja ryväsjäkälä (VU) lisäävät osaltaan soidensuojelun täydennysesityskohteen erityisiä luonnonarvoja.

Geomorfologisista muodostumista Tiiskinsuon reunoilla, paikoin suoalueellakin, on moreeniharjanteita, pitkänomaisia, jäätikön virtaussuunnan mukaisia drumlineja. Varsinkin suon eteläpäässä ne ovat hyvin selväpiirteisiä ja muodoltaan edustavia. Moreenikohoumissa on myös vakomuotoja (fluting). Tiiskinsuon länsireunalla on kumpuilevaa hiekkamoreenia ja noin 5 m korkeita kumpumoreeneja sekä pieni harjujakso, jonka kumpuileva selänne menee Heinä- ja Valkea-Kolkon välistä, Terva-Kolkon itäpuolelta luoteeseen. Tiiskinpuro virtaa drumlinien läpi uomassa, jonka todennäköisesti jo jäätikön sulamisvedet ovat leikanneet.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen suotyypit, suojeluesitys-, vesi- ja metsälakikohteet, suolammet ja ylläkuvatut geomorfologiset muodostumat ja kartoituksissa havaittu metsien ja puustoisten soiden sekä Vaikkojoen tunnettu suojelullisesti arvokas eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen, pienvesien metsien muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: isovarpuräme (VU)

Suojeluesityskohteet: Hietasen itäpuoliset suot, soidensuojelutyöryhmän täydennysesitys (2015),

Vesilakikohteet: Tiiskinsuolla virtaava uoma, vesilain tarkoittama noro tai purovesistö

Metsälakikohteet: Varausalueen pohjoisosassa kaksi Metsälain erityisen tärkeää elinympäristöä, toinen varausalueella ja toinen varausalueen reunalla.

Suolammet: Heinä-Kolkkko, VU

Geomorfologiset muodostumat: laajasti varausalueella ja sen reunoilla

Vaikkojoen erityiset luonnonarvot: taimen, EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella harjus, VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella

Lajihavainnot: lahkaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, hongantorvijäkälä, VU, ryväsjäkälä, VU, kelohurmejäkälä RT, 3b, NT jauhehankajäkälä NT, EVA, kastanjansuomujäkälä, NT, silomunuaisjäkälä, NT, korpiluppo, NT, samettikesijäkälä, NT, riukukääpä, VM-ind., siperiankääpä, VM-ind., lahoneulajäkälä, luonnonarvolaji, haapahiippasammal, luontoarvolaji kuusenparakka, luontoarvolaji, tupsuluppo, närhi, NT, Palokärki, D1, VM-ind., metso, D1, D2, D3, VM-ind. punatulkku, VM-ind., pyrstötiainen.

Ekologiset yhteydet: Vaikkojoki on eliölajiston leviämisen kannalta tärkeä ekologinen yhteys

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Tiiskinsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Tekstissä käytetyt luontotyyppien ja lajien uhanalaisuuden sekä lajien muut erityistä luonnonarvoa kuvaavat lyhenteet: VU= vaarantunet, EN=erittäin CR=kriittisen uhanalainen, RT= alueellisesti uhanalainen, 2b= Eteläboreaalin, Järvi-Suomen vyöhyke 3b = Keski-boreaalin, Pohjois-Karjalan – Kainuun vyöhyke, NT=silmälläpidettävä. DD= puutteellisesti tunnetut D1, D2,D3 =lintudirektiivin liitteet I,II,II, EVA, = Suomen kansainväliset erityissuojelulajit, VM-ind = Vanhojen metsien indikaattorilajit

Oikeudellinen johtopäätös asiassa

Kuopion hallinto-oikeus on valtioneuvoston 30.8.2012 periaatepäätöksessä ja Ympäristöministeriön oppaassa "Suot ja turvemaat maakuntakaavoituksessa" (Suomen ympäristö 7/2015) kerrottuun perustuen katsonut kategorisesti, että luonnontilaisuusluokkaan 0-1 kuuluvilla soiden osalta luonnonarvot ovat tulleet riittävästi selvitettyksi. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä on kuitenkin todettu, että asteikko on vain **apuväline**. Ympäristöministeriön oppaassa on puolestaan todettu, että luonnontilaisuusluokitus antaa "peruskuvan". Luonnontilaisuusluokitus on perustunut karttatarkasteluun ja käytettävissä oleviin lajitietoihin. Suokokonaisuuksien luonnonarvoja ei ole todellisuudessa selvitetty eikä niistä ole saatu kaavan valmistelussa oikeaa kuvaa, niin kuin edellä olevat valittajan kohdekuvaukset osoittavat. Hallinto-oikeuden päätös on perustunut virheelliseen apriori oletukseen luonnontilaisuusluokkaan 0-1 kuuluvien soiden merkittävien luonnonarvojen puuttumisesta eikä hallinto-oikeus ole edellyttänyt havaintoihin perustuvaa luontoselvitystä.

Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin

perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Hallinto-oikeuden ja maakuntaliiton päätökset on tämän vuoksi kumottava turpeennostoon osoitettujen soiden osalta.

Vaihekaavan potentiaalisten turvetuotantoalueiden vesistökuormitus aiheuttaa merkittäviä heikentäviä vaikutuksia alapuolisille Natura -alueille tai heikentävien vaikutusten merkittävyyttä ei ole pystytty arvioimaan riittävän luotettavasti

Pohjois-Karjalan piirin vaihekaavasta tehdyssä valituksessa (valituksen liitteenä) arvioitiin, että Natura-alueen tarveharkinnan selvitykset eivät ole riittäviä 11 suon osalta ja valituksessa vaadittiin kaavan kumoamista yllä nimettyjen turvetuotantovarausten osalta. Valituksessa vaatimusta perusteltiin turpeenoton haitallisilla vaikutuksilla varausalueiden alapuolisten Natura -alueiden luontotyypeille ja eliölajistolle Natura -tietolomakkeella olevien Natura-luontotyyppien ja eliölajien perusteella.

Hallinto-oikeuden päätöksen perusteluissa selvityksiä kuvataan seuraavasti: ”Natura-arvion tarveharkintaselvityksessä on esitetty lyhyt kuvaus kustakin Natura-alueesta ja niiden keskeisistä suojelun perusteena olevista arvoista. Selvityksessä ei ole yksilöity kaikkia kyseisten Natura-alueiden suojelun perusteena olevia luontotyyppejä ja -lajeja, eikä siinä ole arvioitu vaikutuksia luontotyyppi- tai lajikohtaisesti. Selvityksen johtopäätöksissä on esitetty, että kaavaan osoitetut uudet tu-alueet lisäävät vesistöjen kuormitusta, mutta tämä ei aiheuta merkittävää haittaa Natura 2000 -verkoston kohteisiin etäisyyden pienentäessä haittavaikutuksia. Selvityksessä on arvioitu, että kaavan turvetuotannolle soveltuvat alueet eivät heikennä merkittävästi Natura 2000 -verkoston luontoarvoja”.

Hallinto-oikeus on päätöksen perusteluissa Natura-alueiden tarveharkinnan selvityksen riittävydestä päätenyt seuraaviin arvioihin: ” Hallinto-oikeus toteaa, että selvityksessä tarkastelluista Natura-alueista kolme on lintudirektiivin mukaisia alueita (SPA) ja kahta lukuun ottamatta kaikki ovat luontodirektiivin mukaisia alueita (SCA), joiden keskeinen suojelun peruste on erilaiset suoluontotyytit. Kaavassa osoitetut tu-alueet sijaitsevat lyhimmilläänkin yli kilometrin etäisyydellä Natura-alueista. Tähän nähden hallinto-oikeus arvioi, että tarveharkintaselvityksessä on voitu keskittyä vesistövaikutusten arviointiin. Tarveharkintaselvitys on perustunut tältä osin Ramboll Oy:n vesistövaikutus selvitykseen. Mainituksa selvityksessä on arvioitu, että vaikutukset turvetuotantoon soveltuvien soiden alapuolisten vesimuodostumien ekologiseen tilaan jäävät vähäisiksi laskennallisten ravinteiden pitoisuuslisäyksiin perusteella. Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ei ole kaavaehdotuksesta antamassaan lausunnossa katsonut, että maakuntakaavaa varten tulisi laatia luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitettu Natura-arviointi.

Kun otetaan huomioon Natura-alueiden etäisyys tu-alueiksi osoitetuista alueista sekä se, että tarkasteltavien Natura-alueiden suojelun perusteena on pääasiassa erilaiset suoluontotyytit ja SPA-alueiden osalta suo- ja vesialueella viihtyvä linnusto, hallinto-oikeus arvioi, että kaavaa varten laaditussa Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksessä on riittävällä tarkkuudella tarkasteltu turvetuotantoon soveltuviksi osoitettujen alueiden vaikutusta Natura 2000 - verkoston alueisiin”.

Oulujärven saarten hoitosuunnitelman mukaisia hakkuita koskevassa KHO:n päätöksessä Natura-tarveharkinnan vaatimuksista todetaan seuraavasti: Natura-arvioinnin tarveharkinnan tulee vastaavasti kuin varsinaisen Natura-arvioinnin perustua tieteellisesti asianmukaiseen ja ajantasaiseen tietoon suunniteltujen

toimenpiteiden vaikutuksista Natura-alueen suojelun perusteena oleviin luonnonarvoihin. Natura-arvioinnin tarveharkinnassa tietojen täydellisyydelle ja täsmällisyydelle ei kuitenkaan ole syytä asettaa samoja vaatimuksia kuin varsinaisessa Natura-arvioinnissa. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Itä-Suomen Hallinto-oikeuden päätöksen pohjana olevien selvitysten pintapuoliset tiedot eivät täytä yllä esitettyjä vaatimuksia Natura-arvioinnin tarveharkinnan tietojen tasosta, eikä selvitysten perusteella voida sulkea sitä, että vaihekaavan aluevaraukset voisivat vaikuttaa merkittävästi alapuolisten, vaatimuksessa mainittujen Natura 2000 -alueiden suojelun perusteena oleviin luonnonarvoihin.

Pohjois-Karjalan piirin käsityksen mukaan Natura-alueiden tietolomakkeen lomakkeen lajit on yhteisön tärkeinä pitämiä lajeja ja siten suojeltuja. SAC-alueiden suojeluperusteena olevien Natura luontotyyppien eliölajisto on tärkeä osa luontotyyppien luonnonarvoja ja siten niillä on merkitystä Natura -alueen suojeluperusteiden ja -tavoitteiden kannalta.

Pohjois-Karjalan piirin valituksessa Natura-alueiden tarveharkintaan liittyvässä tarkastelussa korostettiin erityisesti sitä, että vaihekaavassa turpeenottoon varattujen potentiaalisten tuotantoalueiden (11 kpl, lukuun ottamatta Tuoltaansuota) tulevien vesien ravinne, kiintoaine- ja humuskuormituksen haitalliset vaikutukset voivat ulottua tarkasteltujen Natura-alueiden (4 kpl) tietolomakkeessa mainituille vaihettumis- ja rantasoille. Näiden Natura-luontotyyppien laajuus vaihtelee näillä Natura-alueilla 34-1230 hehtaarin välillä. Kuormituksessa olisi kyse nimenomaan hienojakoisesta turvelietteestä, jolla on vähäisen ominaispainonsa takia taipumus kulkeutua virtavesissä pitkälle, ja joka herkästi kasautuu suojaosille rannoille ja saattaa merkittävästi heikentää rantakasvillisuusvyöhykkeiden tilaa (Simola 2021 https://www.geologinenseura.fi/sites/geologinenseura.fi/files/geologi_-_artikkelit/geologi_2021_4_01_simola_turpeenkaivunjaljet.pdf)

Seuraavaa kohdekohtainen tarkastelu perustuu Itä-Suomen hallinto-oikeuden valituksessa olleeseen Natura -tarveharkinnan tarkasteluun, jota tässä yhteydessä on tarkennettu.

Kaikki alla käsiteltävät Natura-alueet kuuluvat Suomen kansallisesti tärkeisiin lintualueisiin (FINIBA) ja Keson ja Joki-Hautalampi kuuluvat Kesonsuo ja Joki-Hautalampi kuuluvat myös kansainvälisen Ramsar -sopimuksen alueita. Sopimus velvoittaa perustamaan luonnonsuojelualueita vesiperäisille maille ja edistämään kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen ja vesilintujen suojelua.

**Varausalueet: Vasikkasuo (494 ha), Lautasuo (83 ha) ja Heinäsuo (122 ha)
Natura FI0700029 Puohtiinsuo SAC 891,00 ha**

Ilomantsin Puohtiinsuon Natura-alueella Natura-luontotyypeistä 95 ha on vaihettumis- ja rantasoita. Ilmakuvatarkastelun perusteella Puohtiinsuon tulvivia rantaluhtia on Nuorajärven Retulahdella, mihin Vasikka- ja Lautasuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden vedet laskevat, lähimmillään etäisyys Lautasuolta suunniteltujen purkureittien kautta Puohtiinsuolle on noin 2,5 km. Pohjois-Karjalan piirin näkemyksen mukaan näiden sekä Nuorajärven Viinilahteen laskevan Heinäsuon, alueen kolmannen mahdollisen turvetuotantoalueen, vesien ravinne-, kiintoaine- ja humuskuormituksella, erityisesti hienojakoisella turvelietteellä on vaikutuksia Puohtiinsuon Natura-alueen tulviville rantaluhtille ja niiden eliölajeille. Kevättulvien ja rankkasateiden aikaan turvetuotantoalueilta tulevien kuormituspiikkien haitalliset vaikutukset Natura-alueen vaihettumis- ja rantasoille ovat hyvin huomattavia.

Natura -alueen ranta- ja vaihettumisosoilla vaikutukset voivat Pohjois-Karjalan piirin mukaan ulottua aina Puohtiinlammelle ja sitä reunustaville laajoille ja kasvistollisesti arvokkaille letoille. Tietolomakkeen mukaan Natura-alueen lettojen pinta-ala on peräti 14,2 ha. Tietolomakkeella mainituista tärkeistä lintu- ja

kasvilajeista ainakin metsähanhi (VU) sekä kaita- (VU) ja punakämmekä (NT) voivat esiintyä varausalueiden kuormituksen piirissä olevilla Natura luontotyypeillä. Lajit ovat oleellinen osa luontotyyppien suojeltavia luonnonarvoja. Turvelietteen leviäminen on haitallista hanhien pesimä- ja ruokailualueille sekä kämmeköiden kasvupaikoille.

Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksessä tarkastellaan alueen mahdollisten turvetuotantoalueiden kuormituksen vaikutuksia Viinijärven ekologiseen tilaan (Vasikkasuo ja Lautasuo) Nuorajärven Viinilahden liettymiseen (Heinäsuu) ja näiden haittojen vähentämiseen turvetuotantoa porrastamalla ja panostamalla vesienkäsittelyyn. Selvityksessä tarkastellaan siten Vasikka-, Lauta- ja Heinäsuon potentiaalisten turpeenottoalueiden kuormituksen vesistövaikutuksia niiden alapuolisissa vesistöissä, mutta ei lainkaan hankkeiden vaikutuksia Puohtiinsuon Natura-alueen tietolomakkeella mainituille suojelun perusteena oleville luonnonarvoille.

Pohjois-Karjalan piiri käsityksen mukaan, selvityksessä mainittu turpeen ottoalueiden vaiheistaminen ei auta hankkeiden pitkäaikaisvaikutuksien takia. Pitkäaikaisvaikutukset ovat myös vastoin Marinin hallituksen hyväksymän ilmastomuutoksen torjuntaan liittyvän energiatuotantoon liittyvän turpeennoston alasajon (aikataulun kannalta täysin kestämaton). Turpeenoton haitalliset vaikutukset turpeeseen sisältyvän ilmastoa lämmittävän hiilidioksidin vapautumiseen ja ilmaston lämpenemiseen liittyvien yhä pahenevien haittavaikutusten takia. Ilmaston lämpenemisen kannalta turpeennoston vaikutukset ovat samanlaiset riippumatta, mihin tarkoitukseen nostettava turve käytetään.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion vaihekaavan tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävän luotettavasti arvioida Vasikka-, Lauta- ja Heinäsuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia Puohtiinsuon Natura-alueelle suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille, eikä niiden luonnonarvoja osoittaville suojelullisesti arvokkaille lintu- ja kasvilajeille. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

**Varausalueet: Kuuksensuo S (305 ha), Kuuksensuo N (140 ha) ja Kauhasuo (209 ha)
Natura FI0700011 Kesonsuo, Palokangas – Selkäkangas – Syväysjoki SAC 8764,76 ha**

Koitajoki (Fennoskandian luonnontilainen jokireitti) ja sitä reunustavat Kesonsuon (Ramsar-alue, Project Mar -kohde ja Project Telma -kohde) Natura-luontotyypit, reuna- ja vaihettumisuot ovat alttiita turpeenoton ravinne-, kiintoaine ja humuskuormitukselle ja kevättulvien ja rankkasateiden aikaan alueelle tulla huomattavia kuormituspiikkejä. Tulva-aikoina turpeenoton kuormittavia vesiä ja niiden mukana kulkeutuvaa hienojakoista turvelietettä leviää helposti myös Natura-alueen ranta- ja vaihettumisosille.

Viime vuosiin saakka turpeenoton kuormittavia vesiä on tullut alueelle Mekrijärven turvetuotantoalueilta, joiden turvevarat ovat vähitellen loppumassa. Vaihekaavan potentiaaliset, vanhoihin turpeenottoalueisiin rajoittuvat turvetuotantoalueiden vesien kuormitusvaikutukset Natura-alueelle jatkuisivat vielä pitkälle tulevaisuuteen.

Natura-alueen monipuoliseen linnustoon kuuluu runsaasti vesilintuja, kahlaajia sekä muita rantalintuja, joiden esiintymisalueeseen kuuluvat Koitajoki ja sitä reunustavat ranta- ja vaihettumisuot. Kaavan potentiaalisten turpeenottoalueiden kuormitushaitat voisivat vaikuttaa heikentävästi näiden lajien ruokailu- ja pesimäympäristöihin Natura-alueella. Lintulajit muodostavat myös oleellisen osan Natura-alueen (SAC) suojeluperusteena olevien Natura -luontotyyppien luonnonarvoista. Lajeista suojelullisesti

merkittävimmät ovat valtakunnallisesti uhanalaiset suokukko, CR, tukkasotka, EN, metsähanhi, VU, jouhisorsa, VU, haapana, VU ja pajusirkku VU.

Koitajoella erilaisia ulkopuolisia kuormitusvaikutuksia kuvaavat hyvin alueella esiintyvää valtakunnallisesti vaarantuneeksi (VU) luokiteltavaa planktonsiikaa koskevat selvitykset. Planktonsiian kutualueiden on todettu liettyneen ja alueella tavataan paikoitellen runsaasti humusmassaa jokiuomassa. Planktonsiian mätikuolemien on todettu olevan korkeampia kuin vertailuvesistöissä. Kalatalouden toiminnallisen tarkkailun yhteydessä on havaittu myös verkkojen limoittumista. Planktonsiian tärkeimmät kutualueet Koitajoella sijaitsevat juuri joen Natura-alueeseen ja kuuluvalla osalla, Natura-luontotyyppinä Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit (500 ha). Planktonsiika on oleellinen osa luontotyyppin suojeltavia luontoarvoja. Kaavan potentiaalisten turpeenottoalueiden Kuuksensuon N ja S-osa sekä Kauhasuon vesien kuormitusvaikutukset olisivat osa näitä ulkopuolisia planktonsiian elinympäristöjä heikentäviä tekijöitä.

Vaihekaavan Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan potentiaalisten turpeenottoalueiden ja Natura-alueen välimatka on pitkä. Mahdolliset Natura-vaikutukset liittyvät vedenlaadun heikkenemiseen. Alueella on jo laajamittaista turvetuotantoa, mihin kaavoitetut alueet tulisivat rajoittumaan. Etäisyys ja sekoittuminen Koitajoen pääuomassa virtaavaan runsaaseen vesimäärään eliminoi merkittävät Natura-vaikutukset. Oikealla tuotannon porrastamisella vältetään kuormituslisä.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan tarveharkinnan Ramboll Oy:n vesistövaikutusten arvioitiin perustuva arviointi, että Natura-alueen etäisyys ja Koitajoen runsas vesimäärä eliminoivat merkittävät Natura -vaikutukset, on liian yksioikoinen. Kuormituksessa olisi kyse myös yllä mainitun tutkimuksen (Simola) mukaisesta hienojakoisesta turvelietteestä, jolla on vähäisen ominaispainonsa takia taipumus kulkeutua virtavesissä pitkälle, ja joka herkästi kasautuu suojaosille rannoille ja saattaa merkittävästi heikentää rantakasvillisuusvyöhykkeiden tilaa. Koitajoella tehdyissä tutkimuksissa havaitut paikoitellen runsas humusmassa, planktonsiian korkeat mätikuolemat, verkkojen limoittumiset vahvistavat käsitystä, että nykyiset yläpuoliset turpeenottoalueiden (Mekrijärven suot) kuormituksen vaikutukset ovat osa Koitajoella havaituista haitoista, myös joen Natura-alueen osalla.

Potentiaaliset uudet vaihekaavan turvetuotantoalueiden seurauksena turpeenoton kuormituksen heikentävät vaikutukset jatkuisivat Koitajoen ja Kesonsuon Natura -luontotyyppien ja niiden luonnonarvojen kannalta merkittävien eliölajien osalta myös tulevaisuudessa, vaikka nykyiset turpeen ottoalueet ovat hiljalleen ehtymässä. Kuten Puohtiisuon Natura-alueen kohdalla todettiin, niin selvityksessä mainittu turpeen oton porrastaminen on ongelmallinen hankkeiden pitkäaikaisvaikutuksien takia, jotka ovat huolestuttavia myös nykyisen yhä pahenevien ilmaston lämpenemiseen liittyvien haittojen takia. Turpeenotossa soihin sitoutuneet hiilivarastot vapautuvat lämmittämään ilmastoa.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esitetyt tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävästi luotettavasti arvioida Kuuksensuon N- ja S-osan sekä Kauhasuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia Koitajoen varren sitä reunustavan Kesonsuon Natura-alueen suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille, eikä niiden luonnonarvoja osoittaville suojelullisesti arvokkaille lintulajeille. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Varausalueet: Rimpisuo (114 ha) ja Ketveleensuo (134 ha)

Natura-alue: FI0700028 Reposuo – Kalliolahdensuo SAC/SPA 910 ha

Natura-alueen tietolomakkeen tarkoittamia Natura-alueella on Natura luontotyypeistä vaihtumis- ja rantasoita 34 ha. Piirin käsityksen vaihekaavan potentiaalisten turpeenottoalueiden, Rimpi- ja Ketveleensuon vesien ravinne-, kiintoaine- ja humuskuormituksen haitalliset vaikutukset ulottuvat ainakin näille luontotyypeille. Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan tu-alueilta matkaa valuma-alueen vedenvirtaus huomioiden matka Natura-alueelle on 4-5 kilometriä. Turpeenoton valumavesien mukana kulkeutuva hienojakoisella turvelietteellä on vähäisen ominaispainonsa takia taipumus kulkeutua virtavesissä pitkälle, joten sen haitalliset vaikutukset ulottuvat piirin arvion mukaan Natura-alueen ranta- ja vaihtumisoille.

Natura tietolomakkeella on mainittu ainakin kahdeksan lintulajia, joista kaikki voivat esiintyä rantasoilla. Lajeista suokukko on nykyisin valtakunnallisesti kriittisen uhanalainen (CR) ja liro silmälläpidettävä (NT). Lisäksi lomakkeella mainitaan nisäkkäistä saukko ja metsäpeura sekä kaksi uhanalaista lajia, joista piirillä ei ole tietoa. Edelleen lomakkeen mukaan Natura-alueella esiintyy myös valtakunnallisesti vaarantunutta kaitakämmekkää, joka piirin käsityksen mukaan voi myös kuulua ranta- ja vaihtumissoiden lajistoon. Tietolomakkeella mainitut Natura-luonto tyypit kuuluvat ja lintulajit kuuluvat alueen suojeluperusteisiin, kaitakämmekkä kuuluu myös kasvupaikkansa luontotyypin merkittäviin luonnonarvoihin.

Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan Ketveleen- ja Rimpisuon käyttöönotto turvetuotantoalueina lisää kuormitusta Reposuo-Kalliolahdensuon Natura-alueella, mutta Natura-perusteina olevat luontotyypit eivät ole uhattuna. Natura-alue sijaitsee ison virtaveden rannalla, joten mahdollinen uusien tu-alueiden aiheuttama kuormituslisä varsin minimaalinen.

Kuten jo aiemmin on todettu, niin hienojakoinen turveliete kulkeutuu virtavesien mukana pitkälle ja kasautuu herkästi suojaisille rannoille. Kevättulvien ja rankkasateiden aikaan turvetuotantoalueilta voi tulla huomattavia kuormituspiikkejä ja kuormitusvesien kuljettama turveliete voi Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan levitä helposti myös Natura-alueen ranta- ja vaihtumisoille.

Natura-arvioinnin tarveharkinnan mukaan lajisuojelun kannalta Rimpisuon ja Ketveleensuon turvetuotanto ei heikennä Reposuo-Kalliolahdensuon arvokkaiden lajien elinvoimaisuutta, tosin asiaa ei perustella mitenkään. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan hienojakoisen turvelietteen leviäminen Natura-alueen ranta- ja vaihtumissoille heikentää myös alueella esiintyvien lintulajien kuten suojelullisesti merkittävien suokukon ja liron pesimis- ja ruokailualueita. Mikäli alueen kaitakämmeköiden kasvupaikat ovat Natura-alueen ranta- ja vaihtumissoilla, niin turvelietteellä voi olla haitallisia vaikutuksia myös näille kasvupaikoille.

Kuten jo edellisten Natura-alueiden kohdalla on esitetty, niin porrastaminen Ketveleen- ja Rimpisuon mahdollisen turpeenoton kohdalla on ongelmallinen hankkeiden pitkäaikaisten kuormitus- ja ilmastohaittojen takia.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävän luotettavasti arvioida Rimpisuon ja Ketveleen potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia Reposuo-Kalliolahdensuon Natura-alueelle suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille ja lintulajeille sekä luontotyyppien luonnonarvoja lisäävälle suojelullisesti arvokkaalle kaitakämmekälle. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

**Varausalueet: Lylykoskensuo (211 ha), Riihisuo (100 ha)
Natura FI0700042 Viitasuo SAC 628 ha**

Natura-alueen tietolomakkeen mukaan alueen Natura-luontotyypeistä 47 ha on alueen suojeluperusteisiin (SAC) kuuluvia vaihettumis- ja rantasoita. Tietolomakkeella mainituista lintulajeista mustapyrstökuirin (VU) ja suokukon (CR) pesimä- ja ruokailuympäristöt voivat olla näillä luontotyypeillä ja lajeilla on siten merkittävä vaikutus luontotyyppien luonnonarvojen merkityksen ja suojelun kannalta.

Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan Lylykoskenson tu-aluemerkintä sijaitsee linnuntietä lähimmillään 1,7 kilometrin päässä Viitasuon Natura-alueesta, joten soiden mahdollinen käyttö turvetuotannossa lisää Koitajoen kuormitusta, mutta suuren virtaveden katsotaan myös laimentavan turvetuotannon vesistövaikutuksia.

Piirin käsityksen mukaan vaihekaavaan potentiaalisten Lylykosken- ja Riihisuo tuotantoalueiden kuormitusvesien ravinne-, kiintoaine- ja humuskuormituksella on haitallisia vaikutuksia läheiselle Viitasuon Natura-alueelle. Erityisesti kuormitusvesien kuljettama hienojakoinen turveliete leviää, etenkin kevättulvien ja rankkasateiden aiheuttamien kuormituspiikkien aikaan turveliete voi levitä helposti Viitasuon Natura-alueen ranta- ja vaihettumisosoille sekä niillä esiintyvien suojelullisesti merkittävien lintulajien mustapyrstökuirin ja suokukon pesimis- ja ruokailualueille.

Kuten jo edellisten Natura-alueiden kohdalla on esitetty, niin vaiheistamien myös Lylykosken- ja Riihisuon mahdollisen turpeenoton kohdalla on Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan ongelmallinen hankkeiden pitkäaikaisten kuormitus- ja ilmastohaittojen takia.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävän luotettavasti arvioida Lylykoskenson ja Riihisuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia Viitasuon Natura-alueelle suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille sekä luontotyyppien luonnonarvoja merkittävästi lisääville, suojelullisesti arvokkaille lintulajeille. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Varausalue Tuohtaansuo 136 ha.

Natura FI0700005 Joki – Hautalampi SPA

Joki-Hautalammen Natura-alue on kansainvälisesti arvokas lintuvesi. Natura-alueen suojelutavoitteiden mukaan kaikki tietolomakkeella luetellut lintulajit, joista merkittävä osa (14) on valtakunnallisesti uhanalaisia kosteikkolajeja, kuuluvat alueen suojeluperusteisiin ja kaikkien niiden suojelutavoitteena on vähintäänkin alueen merkityksen säilyttäminen osana verkostoa. Lajeista mustatiira kuulu myös luonnonsuojeluasetuksen liitteen 4 mukaisiin erityisesti suojeltaviin lajeihin.

Lisäksi alueen suojelussa ja hoidossa painotetaan, että alueella vallitseva lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään turvaamalla luonnon omien prosessien mukainen kehitys. Tämä kohta liittyy Natura-alueen ulkopuolelta tulevan ihmisen toimista johtuvan turvetuotannon vesistökuormituksen vaikutuksiin Natura -alueen elinympäristöjen ja lajien tilaan pitkällä aikavälillä.

Natura-arvioinnin tarveharkinnan mukaan Piimäjoen alaosan valuma-alueella, rajautuen välittömästi kaavassa esitettyyn tu-merkintään, on laajoja turvetuotantoalueita. Ne ovat vaikuttaneet Joki-Hautalammen vedenlaatuun jo kauan lisäen kuormitusta. Nykyinen tuotanto on vähentymässä. Mahdollinen uusi Tuohtaansuon tu-alue jää pinta-alaltaan pienemmäksi kuin poistuvat turvetuotantoalueet. Käsiteltäessä valuma-alueen turvetuotantoa kokonaisuutena, voidaan tulkita kuormituksen Joki-Hautalampeen tulevaisuudessa vähenevän.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan uusien turvetuotantohankkeiden hyväksymistä ei voida perustella vanhojen tuotantoalueiden haittojen vähenemisellä. Tämän sijasta piirin käsityksen mukaan tarveharkinnassa olisi pitänyt tarkastella uuden vaihekaavan potentiaalisen tuotantoalueen aiheuttamia vaikutuksia Natura-alueelle yhteisvaikutuksena alueen vanhojen turvekenttien kanssa. Vaihekaavassa on osoitettu EO/tu -merkinnällä Tuohtaansuon alueelta vielä suuri määrä, 714,1 ha, vanhoja turvetuotantoalueita turpeennostoon. Tämä on selvästi suurin vaihekaavassa osoitettu vanhojen turvekenttien kokonaisuus, joilta vielä tullaan nostamaan turvetta energiantuotantoon.

Tuohtaansuon Natura-arvion tarveharkinnassa tuodaan esille, että varausalue sijaitsee mustaliuskealueella, jolloin kallioperässä on luontaisesti rikkiyhdisteitä ja metalleja. Mustaliuske ja sen yhteydessä esiintyvät sulfidipitoiset maakerrokset aiheuttavat merkittävän happamoitumisriskin maaperään ja vesistöihin. Suon ojittaminen ja turvekerroksen poistaminen saa mustaliuskeen ja sen rapauman hapettumaan. Hapettumisen seurauksena muodostuu happoja, pH laskee ja liukenee ympäristölle haitallisia metalleja.

Tarveharkinnan tehdyn arvion mukaan käyttöönotto ei, mm. mainitut riskitekijät huomioiden ja tuotantoa porrastaen, vaaranna merkittäväällä tavalla Joki-Hautalammen Natura-alueen luontoarvoja. Vesistökuormitus ja kallioperän lisäämä happamoitumisriski tulee huomioida, mutta kokonaisuutena turvetuotannon negatiiviset vaikutukset valuma-alueella todennäköisesti pienenevät samassa suhteessa, kun turvetuotantoaloja poistuu käytöstä.

Piirin arvion mukaan varausalueen sijainti mustaliuskealueella korostaa piirin arvion mukaan sitä, että vaihekaavan potentiaalisesta turpeennostoalueesta tulee luopua. Pitkällä aikavälillä porrastamalla hankkeen toteutus nykyisten turpeenottoalueiden käytön vähenemisen kanssa voi hankkeiden kuormitusvaikutusten ja niihin liittyvien mustaliuskeesta johtuvien riskitekijöiden vuoksi johtaa Natura - alueen suojeluperusteisiin kuuluvien lintulajien sekä muiden alueen suojelullisesti merkittävien lajien (mm. luontodirektiivin liitteen IV (a) lajit) kantojen heikkenemiseen, jolloin niiden suojelutavoitteeseen kuuluva alueen merkityksen säilyttäminen osana verkostoa ei enää toteudu.

Yllä mainituilla luontodirektiivin liitteen IV (a) mukaista tiukkaa suojelua vaativilla lajeilla tarkoitetaan alueella nykyisin tavattavien lumme- ja täplälampikorennon merkittäviä esiintymiä. Lajeista tehdyt havainnot Natura-alueella perustuvat ELY-keskuksen vuonna 2021 tekemään selvitykseen (ELY-keskus). Selvitys ei ollut mukana Natura-arvioinnin tarveharkinnassa käytetyssä aineistossa, mutta tiedot olivat mukana piirin valituksessa Itä-Suomen Hallinto-oikeudelle.

Joki-Hautalammen alueella vuonna 2021 tehty lampikorentoselvitys (ELY-keskus 2022) osoitti, että lampialue on EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) tiukkaa suojelua vaativien lumme- ja täplälampikorennon tärkeä lisääntymisalue. Lummelampikorennon (n. 2300 korentoa) alue on valtakunnallisesti ja täplälampikorennon (44 korentoa) maakunnallisesti tärkeä. Selvityksen mukaan näiden lajien esiintymiä uhkaavia tekijöitä ovat vesialueiden umpeenkasvu sekä maataloudesta ja turvetuotannosta johtuvan ylirehevöitymisen aiheuttamat happikadot ja kasvillisuuden väheneminen.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan nykyisen Tuohtaansuon turvetuotannon jatkuminen ja uuden kaavan mukaisen potentiaalisen turvekentän avaaminen voivat pitkällä aikavälillä, tuotantoalueiden aikataulun porrastamisesta huolimatta, johtaa lopulta Joki-Hautalammen Natura-alueen liialliseen umpeutumiseen ja ylirehevöitymiseen. Tällainen kehitys voi piirin käsityksen mukaan uhata lampikorentojen ohella myös alueen arvokkaan linnuston elinympäristöjä. Tämän vuoksi alueella tulisi Natura-alueen suojelutavoitteiden mukaisesti parantaa alueella esiintyvien elinympäristön laatua lajien populaation elinvoimaisuutta ennallistamis- ja hoitotoimenpiteillä.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on yleispiirteinen ja puutteellinen mm. Natura-alueen suojeluperusteena olevien lajien osalta uusien eliölajistoa koskevien asiantuntemuksella tehtyjen selvitysten osalta. Sitä voi turvetuotannon vesienkuormituksen ja siihen liittyvien riskien tunnistamisen sekä vaikutusarvion perusteella pitää muodollisesti riittävänä.

Selvityksen perusteella tehdyt johtopäätökset, joiden mukaan hanke ei vaaranna merkittävällä tavalla Joki-Hautalammen Natura-alueen luontoarvoja on Pohjois-Karjalan piirin yllä esitettyjen tietojen perusteella luonnonarvojen heikentymisen merkittävyyden osalta virheellinen. Piirin valituksessa Itä-Suomen hallinto-oikeudelle arvioitiin, että Natura-arvioinnin tarveharkinnan perusteella ei voi luotettavasti poissulkea mahdollisuutta, että Tuohtaansuon varausalueen turvetuotannon vesistökuormituksesta aiheutuu merkittäviä heikentäviä vaikutuksia Joki-Hautalammen Natura-alueen suojeluperusteena olevalle eliölajistolle.

Hallinto-oikeuden päätöksen oikeudellisissa perusteluissa Natura-arvioinnin tarveharkinnan selvitystä sen sijaan pidettiin riittävänä. Siinä ei otettu huomioon Pohjois-Karjalan piirin arviota, jonka mukaan merkittävää heikentymistä ei voida luotettavasti sulkea pois. Tältä osin Pohjois-Karjalan piiri viittaa EU:n ohjeistukseen (komission tiedonanto 2021) tarveharkinnan osalta ”Jos päätös tehdään selvitysvaiheen (tarveharkinnan) aikana, vaaditaan sama varmuuden taso Natura-arvioinnissa, eikä todennäköisten merkittävien vaikutusten puuttumisesta saa olla perusteltua epäilystä”.

Oikeudellinen johtopäätös asiassa

Komission tiedonannon Bryssel 28.9.2021 C(2021) 6913: Assessment of plans and projects in relation to Natura 2000 sites -Methodological guidance on Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive) mukaan: Ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti arvioinnissa tulee pystyä osoittamaan, ettei haitallisia vaikutuksia aiheudu. Asianmukaisen arvioinnin on näin ollen oltava riittävän yksityiskohtainen ja riittävän hyvin perusteltu, jotta voidaan osoittaa haitallisten vaikutusten puuttuminen alan parhaan olemassa olevan tieteellisen tiedon perusteella. Jos päätös tehdään selvitysvaiheen (/tarveharkinnan) aikana, vaaditaan sama varmuuden taso eikä todennäköisten merkittävien vaikutusten puuttumisesta saa olla perusteltua epäilystä.

Edelleen komission tiedonannon mukaan: Koska selvitys on ennakoarviointivaihe, se voi yleensä perustua jo olemassa oleviin tietoihin, kuten asiantuntijalausuntoihin (esimerkiksi toimivaltaisten ympäristöviranomaisten lausunnot) tai julkaistuihin aineistoon (esimerkiksi luontotyyppikartat tai lajikartoitukset), sen sijaan, että vaadittaisiin yksityiskohtaisen uuden näytön keräämistä. Jos riittäviä tietoja esimerkiksi suojeltujen luontotyyppien ja lajien esiintymisestä sillä alueella, johon suunnitelma tai hanke mahdollisesti vaikuttaa, ei ole tai ne ovat vanhentuneita, saatetaan kuitenkin joutua keräämään ja analysoimaan lisätietoja, jotta voidaan määrittää, onko odotettavissa merkittäviä vaikutuksia. Jos tietoja ei ole, on oletettava, että merkittävät vaikutukset ovat todennäköisiä ja että asianmukainen arviointi on tarpeen.

Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että kaavavalmisteluun aikana olisi tullut esimerkiksi käyttö- ja hoitosuunnitelmia hyödyntäen selvittää suojeltujen luontotyyppien sijainti ja määrä alueilla ja arvioida turpeenoton vaikutuksia suojeluperusteisiin. Muita vaikutusten merkittävyyden arvioinnissa käytettäviä tietolähteitä olisivat olleet muun muassa näyttö sellaisista vastaavista toimista, joiden vaikutukset kohdistuvat alueisiin, joilla on samankaltaisia suojeltuja piirteitä, joiden suojelun taso on samankaltainen, tai joilla on samankaltaiset suojelutavoitteet, sekä saatavilla olevaan näyttöön perustuva asiantuntija-arvio.

Edelleen Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että merkittävien vaikutusten todennäköisyyden selvittämisessä olisi tullut tehdä kuvaus Natura-alueisiin kohdistuvista todennäköisistä vaikutuksista muun muassa luontotyyppien pienenemiseen, heikentymiseen tai pirstaloitumiseen, lajeille aiheutuviin häiriöihin sekä lajien kantojen ja tiheyden pienenemiseen, luontotyyppien sekä lajien ekologisten vaatimusten kannalta olennaisten ekologisten toimintojen ja/tai ominaisuuksien muutoksiin. Merkittävyyden arviointiperusteina ja merkittävyysindikaattorina olisi tullut käyttää luontotyyppien häviämistä (absoluuttinen ja suhteellinen) ja muutoksia luontotyyppien rakenteessa, lajipopulaatioiden siirtymisriskiä, häiriöiden tasoa, lajien levinneisyysalueen pienenemistä, ruokinta-alueiden, suoja-alueiden ja lisääntymiselle suotuisan tilan muuttumista, niiden luontotyyppien ja lajien merkitystä, joihin vaikutukset kohdistuvat (esimerkiksi edustavuus ja paikallinen monimuotoisuus), alueen merkitystä (esimerkiksi tiettyjen luontotyyppien ja lajien levinneisyysalueen rajausta, tärkeys ekologisten yhteyksien kannalta), ekologisten toimintojen häiriötä tai muutoksia sekä muutoksia alueen keskeisiin ekologisiin ominaisuuksiin (esimerkiksi veden laatuun). Selvitys/tarvearviointi olisi tullut tehdä pitkän aikavälin vaikutukset huomioiden. Selvitys olisi tullut tehdä tapauskohtaisesti kunkin alueen suojelutavoitteet huomioiden.

Piiri katsoo myös, että olisi tullut tehdä edellä mainittuihin tietoihin perustuva päätelmä ja kuvaus suunnitelman näkökohdista, joilla on todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia, ja niistä näkökohdista, joiden osalta vaikutusten luonnetta tai laajuutta ei tiedetä.

Tu-aluevarauksia sisältävän vaihemaakuntakaavan suot, Kuuksensuo S, Kauha-, Vasikka-, Lauta-, Heinä-, Lylykosken- ja Riihisuo, Ilomantsi, Ketveleen- ja Rimpisuo, Lieksa, Tuhtaansuo, Rääkkylä, vaikuttavat niiden vaikutusalueen alapuoliseen Natura-alueen heikentymiseen merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa Natura-alueen suojelutavoitteiden kannalta tai heikentymisen merkittävyyden luotettavuutta ei ole pystytty luotettavasti arvioimaan. Olemassa olevien tietojen perusteella ei ollut voitu sulkea pois sitä, että aluevaraukset vaikuttavat merkittävästi Natura 2000 -alueen suojelun perusteena oleviin luonnonarvoihin. Tu-aluevarauksia sisältävä vaihemaakuntakaava on omiaan vaikuttamaan edellä mainittuihin Natura-alueisiin merkittävästi alueiden suojelutavoitteiden kannalta. Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että vaihemaakuntakaavaa ei olisi tullut hyväksyä ilman asianmukaista LSL 65 §:n mukaista Natura-vaikutusten arviointia.

Kaavaselvitysten perusteella tehty arvio turvetuotannon vesistövaikutuksista on vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (30.12.2004/1299) vastainen.

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (vesienhoitolaki) edellyttää hyvää heikommassa ekologisessa tilassa olevan vesistön tilan parantamista hyvään ekologiseen tilaan, eikä hyvää heikomman tai hyvän ekologisen tilan heikentäminen ole lain mukaista. Vesipolitiikan puitedirektiivi koskee kaikkia pintavesiä, myös pienvesiä ja vesimuodostuma voi olla esimerkiksi puron osa.

Vesimuodostumien ekologisen tilan arviointi perustuu sekä fysikaalis-kemiallisiin että biologisiin tekijöihin. Ekologisen tilan arviointia tukevat hydrologis-morfologiset tekijät. Biologisten tekijöiden (järvien kalasto, vesikasvillisuus, kasviplankton, litoraalin piilevät, litoraalin ja profundaalin pohjaeläimet ja virtavesien osalta koskialueiden piilevät, pohjaeläimistö, kalasto) vaikutusarviointeja turvetuotantoon esitettyjen uusien tuotantoalueiden alapuolisten vesimuodostumien ekologiseen tilaan ei ole tehty, vaikka osalla kohteista niistä on mainittu nykytilaa kuvaava tilanne.

Kaavaselvityksen luvussa Turvetuotannon vesistövaikutukset pinta- ja pohjavesiin todetaan: *”Vesistövaikutusten sekä luonnonalaisuusluokan II soiden osalta laadittiin edelleen tarkentavat selvitykset syksyllä 2021 (Ramboll Oy). Niiden perusteella ei löytynyt kaavoituksen osoittamien toimintojen*

toteuttamista estäviä tekijöitä. Havaittuihin luontoarvoihin tai vesistövaikutuksiin kohdistuvat mahdolliset vaikutukset tulee, selvitysten mukaan, arvioida tapauskohtaisesti jatkotoimenpiteiden selkiytyessä ja jatkoselvitystarpeet tulee huomioida viimeistään ympäristölupavaiheessa.”

Edellä esitetty on kuitenkin merkittävästi ristiriidassa tehdyn selvityksen kanssa. Siinä todetaan, että *”Lisäksi turvetuotannon kiintoaine- ja humuspäästöt voivat aiheuttaa liettymistä etenkin pitkäviipymäisiin järviin ja pienivirtaamaisiin jokiin. Liettymisen aiheuttama sameushaitta voi vaikuttaa kasveihin, kasviplanktoniin, pohjaeläimiin ja kaloihin ja täten heikentää vesistön ekologista tilaa.”* Kun kaavaselostuksessa lisäksi todetaan, että *”turvetuotantoon soveltuviksi arvioitujen alueiden rajallisen määrän vuoksi mahdollisia vesistövaikutuksia on tarkasteltava kuitenkin siten, että riittävä määrä turvetuotantoon osoitettavaa pinta-alaa varmistetaan. Tämä voi vaatia suon osoittamista turvetuotantoon soveltuvaksi, vaikka suon purkuvesistön tila olisi hyvää heikompi”*, niin käytännössä kaavan laatija on tietoisesti sijoittanut kaavaan merkintöjä, joilla toimitaan kansallisten ja EU-lainsäädännön tavoitteiden vastaisesti.

Oikeudellinen johtopäätös vesienhoitoa koskevassa kysymyksessä

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisessä annetun lain (1299/2004) 28 §:n mukaan valtion ja kuntien viranomaisten sekä viranomaistehtäviä hoitavien muiden elinten on otettava soveltuvin osin toiminnassaan huomioon muun muassa valtioneuvoston hyväksymät vesienhoitosuunnitelmat. Vesienhoidon järjestämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (1040/2006) perustoimenpiteiden säädösluetteloon sisältyy myös maankäyttö- ja rakennuslaki. Laki on siten myös vesienhoidon toimeenpanossa mukana oleva ohjausjärjestelmä, jossa otetaan huomioon vesienhoidon 28 §. Kaavoitus on siten vesienhoidon perustoimenpide.

Kaavoituksella ja rakentamisen ohjauksella voidaan ja valittajan mielestä tulee pyrkiä varmistamaan, että erinomaisessa ja hyvässä tilassa olevien vesien tila ei heikkene ja että muuttuvalla maankäytöllä mahdollisuuksien mukaan parannetaan heikkojen alueiden tilannetta. Kaavoitus ei saa vaarantaa hyvää huonommassa tilassa olevien vesimuodostumien tilatavoitteen saavuttamista. Yleispiirteisessä maakuntakaavassa ei välttämättä ole mahdollista tehdä lopullista vesimuodostumakohtaista vaikutusten arviointia vesienhoidon ympäristötavoitteiden kannalta. Kaavan valmisteluvaiheessa on kaavaselostuksenkin mukaan ollut turpeenoton haitalliset vaikutukset vesien tilaan, joten maakuntakaavassa olisi tullut tarkastella turpeenottoon käytettävien alueiden sijoittelua ja rajoituksia vesienhoidon tavoitteiden näkökulmasta. Nyt on kuitenkin päädytty sellaiseen ratkaisuun, että on varmistettu riittävä pinta-ala turvetuotantoalueita unionioikeudellisista velvoitteista ja vesienhoidon tavoitteista piittaamatta.

Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että Vuoksen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaa ei ole otettu maakuntakaavassa huomioon vesienhoitolain 28 §:n edellyttämällä tavalla. Varovaisuusperiaate huomioon ottaen katsomme, että maakuntakaava aiheuttaa vesienhoitolain 21 §:n vastaista pintavesimuodostumien tilan heikentymistä.

Kaavamääräyksen ja suunnittelumääräyksen välinen ristiriita

Ympäristöministeriön maakuntakaavassa käytettävistä merkinnöistä annetun oppaan mukaan merkinnällä SL osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita. Oppaassa on suositeltu, että merkintää käytettäisiin vain niillä alueilla, jotka on perustettu tai perustetaan luonnonsuojelulain nojalla. Muilla tavoin toteutettavaksi tarkoitettut alueet voidaan oppaan mukaan

osoittaa muilla merkinnöillä. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000 -julkaisusarja, opas 10: Maakuntakaavamerkinnot ja määräykset.)

Hallinto-oikeus toteaa, että soidensuojelun toteuttaminen alue-ekologisin keinoin ei tarkoita luonnonsuojelulaissa tarkoitetun luonnonsuojelualueen perustamista. Tähän nähden suunnittelumääräys on ristiriidassa kaavan SL -alueen merkinnän selityksen eli aluevarauksen tarkoituksen kanssa Metsähallituksen maiden osalta.

Hallinto-oikeus toteaa, että maakuntakaava on yleispiirteinen maankäytön suunnitelma, joka on otettava huomioon maankäytön tarkemmassa suunnittelussa. Maakuntakaavan suojelualuetta tarkoittava merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja muuta päätöksentekoa siten, että alueeseen kohdistuvissa suunnitelmissa suojeluarvot on otettava huomioon riippumatta siitä, miten alueen suojelu tosiasiaassa toteutetaan. Maakuntakaavan tarkoitus ja ohjausvaikutus huomioon ottaen hallinto-oikeus arvioi, ettei valituksenalainen kaava ole luonnonsuojelualueita koskevan suunnittelumääräyksen osalta lainvastainen edellä mainitusta ristiriidasta huolimatta sillä perusteella, että Metsähallituksen mailla suojelu on mahdollista toteuttaa alue-ekologisen suunnittelun keinoin.

Yllä kuvattua suunnittelumääräyksen ja kaavan SL-merkinnän selitystä koskevaa ristiriitaa Metsähallituksen maiden osalta on kuvattu Pohjois-Karjalan piirin Hallinto-oikeudelle maakuntaliiton ja Metsähallituksen lausunnoista antamassa vastineessa seuraavasti.

Metsähallituksen tehtäviä koskevan lain (8.4.2012/234) 6 §:ssä säädetään Metsähallituksen yleisistä yhteiskunnallisista velvoitteista. Pykälän 1 momentissa määritellään Metsähallituksen luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön velvoitteita seuraavasti *”Luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön olennaisena osana Metsähallituksen on riittävästi otettava huomioon biologisen monimuotoisuuden suojelu ja tarkoituksenmukainen lisääminen metsien, meren ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelulle asetettujen muiden tavoitteiden kanssa. Metsähallituksen on lisäksi otettava huomioon luonnon virkistyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset”*.

Hallituksen laista antaman esityksen (HE 132 215) yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että lain kuudennen pykälän 1 momentin mukaan *”biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen olisi Metsähallituksen kaikkea liiketoimintaa rajaava reunaehto. Biologisella monimuotoisuudella tarkoitettaisiin mihin tahansa ekosysteemiin tai ekologiseen kokonaisuuteen kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta, johon laskettaisiin myös lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemin monimuotoisuus. Biologinen monimuotoisuus tulisi luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön olennaisena osana ottaa riittävästi huomioon metsien, meren ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelulle”*.

Vaikka laissa tai lain perusluissa määriteltyä *”riittävää huomioon ottamista”* ei ole tarkemmin määritelty, on lain perustelujen mukaan biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen Metsähallituksen kaikkea liiketoimintaa rajaava reunaehto. Piirin näkemyksen mukaan tämä reunaehto pitäisi koskea myös maakuntakaavan SL-merkinnällä toteutettavaa suojelumerkintää riippumatta siitä onko alueesta tarkoitus tehdä luonnonsuojelulain mukainen suojelualue vai hoidetaanko sitä alue-ekologisin keinoin. Metsähallituksen uuden linjauksen mukaisesti, koska alue-ekologinen verkosto ei ole suojelupäätös, on piirin mielestä selvää, että Metsähallituksen tehtäviä säätelevän lain mukaisesti maakuntakaavan SL -kohteiden suojelualuepäätös pitää toteuttaa kaavoissa käytetyn normaalin menettelyn mukaisesti luonnonsuojelulla.

Alue-ekologisen suunnittelun keinoin suojeltavilla soidensuojeluun varatuilla alueilla liiketaloudellinen toiminta koskee ennen kaikkea alueella sijaitsevien kivennäismaasaarekkeiden hakkuita ja niihin liittyviä hakattavien puiden kuljetuksia. Piiri pitää oikeasuuntaisena sitä, puut kuljetaan talviteitä pitkin, eikä piirin valituksessa mainittuja ojituksia tarvitse tehdä. Talviteiden valmistelu ja raskaiden puukuormien kuljettaminen ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä alueen suojelutarvojen kannalta. Kuljetuksissa voidaan joutua ylittämään suojelurajauksen sisällä virtaavia pienvesiuomia. Näissä ylityksiin joudutaan aina huomiomaan ylityskohtien merkitys vesilain mukaisen vesiluontotyyppien (VL 2:11) ja metsälain tarkoittamien erityisen tärkeiden elinympäristöjen (ML 10 §) kannalta. Ylitysten toteutuksessa joudutaan usein poistamaan uoman reunapuustoa ja raskaiden puukuormien johdosta voidaan vaikuttaa uomien rakennepiirteisiin, vaikka lakien rikkomuksia ei tapahtuisikaan. Toimenpiteillä voi kuitenkin olla haitallisia vaikutuksia suojelualueen luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Metsähallituksen lausunnossa todetaan, että suojelualueisiin sisältyy metsätalouskäytössä olevia kivennäismaita, joilla on taimikoita ja hoidettuja kasvatusmetsiä, joiden suojeleminen ei edesauta soidensuojelua. Piiri muistuttaa, että soiden reunojen ja suosaarekkeiden puustoiset suot vaihtuvat usein ilman selvää rajaa kivennäismaihin, joten näillä vaihtumisvyöhykkeillä on merkitystä alueilla esiintyvien metsä- ja puustoisten soiden luontotyyppien ja niiden eliölajien elinympäristöinä. Tämän vuoksi hakkuilla voi piirin näkemyksen mukaan olla haitallisia vaikutuksia soidensuojelulle riippumatta millaisilla kivennäismaan reunoilla tai saarekkeilla kulloinkin toimitaan. Lisäksi soidensuojelualueiden sisään jäävät kivennäismaat voivat pitemmällä aikavälillä olla merkittäviä suojelualueen maisemalle ja virkistyskäytölle.

Kuten Metsähallituksessa annetun lain perusteluissa on todettu kaiken liiketoiminnan luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskeva reunaehto biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen pitäisi piirin käsityksen mukaan koskea myös liiketoiminnan maankäyttöä turvetuotannon osalta. Kaavavalituksessa ja kaavavalituksesta annetussa vastineessa on tuotu esille, että valtionmaille osoitetuilla turvevarausalueilla ja niihin rajoittuvilla tai niiden kuivatusvesien aiheuttaman kuormituksen vaikutusalueilla on hyvin runsaasti Metsähallituksen alue-ekologiseen verkostoon kuuluvia arvokkaita luontokohteita (arvokkaita suoelinympäristöjä, pienvesiä ja pienvesien lähiympäristöjä sekä arvokkaita metsäympäristöjä), ekologisia yhteyksiä ja maisemakohteita, jotka tuhoutuvat kokonaan (varausalueet) tai niiden luonnonarvot heikkenevät, osin jopa hyvin merkittävästi (varausalueiden kivennäismaasaarekkeet, reunat ja purkureittien joki-, puro-, norouomien vesivaikutteiset alueet ja paikoin laskuvesistöjen ranta-alueet).

Pohjois-Karjalan piirin vuoden 2023 kartoitukset ovat edelleen vahvistaneet selkeästi yllä esitettyjen erityisten luonnonarvojen merkitystä valtionmaille osoitetuilla turvevarausalueilla ja niiden turpeenoton vaikutusalueilla.

Vaikka laissa Metsähallituksesta tai lain perusteluissa mainittua *”biologisen monimuotoisuuden suojelun ja tarkoituksenmukaisen lisäämisen riittävää huomioon ottamista”* ei ole tarkemmin määritelty, ei maakuntakaavan varausalueiden turvetuotannon toteutuessa lain edellyttämää biologisen monimuotoisuuden suojelun riittävää huomioon ottamista, puhumattakaan tarkoituksenmukaisesta lisäämistä, ole mahdollista toteuttaa valtion maiden alue-ekologisella suunnittelulla.

Valituksessa mainitusta Metsähallituksen maankäyttöpuolen näkemyksestä heijastuu välinpitämättömyys siitä, että Metsähallituksesta annetun lain biologisen monimuotoisuuden suojelun huomioon ottaminen koskee myös Metsähallituksen liiketoimintaa maakuntakaavan mahdollistamassa turvetuotannossa, hyväksyttäessä turvevaraukset valtion mailla sijaitseville alue-ekologisen verkoston kohteille.

”Maakuntakaavassa on otettava huomioon myös mahdollisuus liiketoiminnan maankäyttöön turvetuotannossa, joten siihen soveltuvia alueita on osoitettu aiemmin mahdolliselle tuotannolle. Poikkeusolot tai kriisitilanteet voivat tuottaa isojakin muutostarpeita energiahuollon tarpeissa. Huoltovarmuus on turpeen kohdalla hyvin merkittävä ja huomioitava asia, johon on syytä varautua eri skenaarioiden varalta.” Kuten valituksessa on jo useaan otteeseen todettu, maakuntakaavan turvevaraukset aktiivihiilituotannon raaka-ainekentiksi eivät liity mitenkään huoltovarmuuteen vaan Neova Oy:n liiketoimintaan.

Oikeudellinen johtopäätös asiassa

Annettu suojelumääräys on Metsähallituksen tehtäviä koskevan lain 6 §:n vastainen. Annetun suunnittelumääräyksen takia maakuntakaava-alueita suunniteltaessa tarvittavien kaavan tarkoituksen ja sen sisällölle asetettujen vaatimusten huomioon ottaminen ei toteudu maankäyttö- ja rakennuslain 30 §:n edellyttämällä tavalla.

2. VALITUS VAASAN-HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖKSESTÄ NRO 22/0052/1

2.1 Vaatimukset

Pohjois-Karjalan piiri (valittaja) vaatii, että Itä-Suomen hallinto-oikeuden 20.9.2023 antama päätös 2075/2023, Dnro 1479/03.04.04.16/2022 (päätös valitusosoituksineen liitteinä 1 ja 2) ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton maakuntahallituksen 13.6.2022 hyväksymä Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 20240, 1. vaihe, Dnro 43/03.00.00/2020 (päätös liitteenä 3) kumotaan 0-1 luokkaan luokiteltujen soiden osalta, jotka on osoitettu turvetuotantoon soveltuvaan osa-alue-alueeseen (tu).

Toissijaisesti vaaditaan, että Itä-Suomen hallinto-oikeuden 20.9.2023 antama päätös 2075/2023, Dnro 1479/03.04.04.16/2022 kumotaan ja asia palautetaan Pohjois-Karjalan maakuntaliitolle luonnonarvojen selvittämistä varten.

2.2 Vaatimusten perustelut

Luonnontilaisuusluokan 0 ja 1 luokan soilla on merkittäviä erityisiä luonnonarvoja

Hallinto-oikeuden oikeudellisessa arvioinnissa selvitysten riittävyttä ja vaikutusten arviointia turvetuotantoon soveltuviin osoitettujen alueiden luonnonarvojen osalta on luonnonsuojelupiiriin mukaan käsitelty asiallisesti maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 5 momentin nykytulkintaan liittyvien tausta-aineistojen perusteella.

Valtioneuvosto on 30.8.2012 tehnyt periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta. Periaatepäätöksen linjauksen mukaan yleispiirteisen maankäytön suunnittelun pohjaksi otetaan käyttöön soiden ja turvemaiden luonnontilaisuusasteikko, jolla kuvataan suon vesitalouden luonnontilaisuutta ja kasvillisuuden muuttuneisuutta. Soita tarkastellaan suokokonaisuuksina, joka on suoyhdistymä tai suoyhdistymän sisällä oleva vesitaloudeltaan tai maisemaltaan erillinen kokonaisuus. Luonnontilaisuusluokka yhdessä seutukunnittaisen soiden ojitustilanteen kanssa muodostaa soiden yleisen luonnonarvon. Luonnontilaisuusasteikossa suot on luokiteltu luokkiin 0-5. Päätöksessä on suositeltu, että turvetuotanto kohdistetaan luokkien 1 ja 0 soille. Luokan 2 soille voidaan suunnata turvetuotantoa silloin, kun suon yleinen luonnonarvo on seutukunnan ojitustilanteen perusteella keskimääräistä alhaisempi, eikä kohteella ole merkittäviä erityisiä luonnonarvoja.

Ympäristöministeriön oppaassa ”Suot ja turvemaat maakuntakaavoituksessa” (Suomen ympäristö 7/2015) on käsitelty muun ohella soiden luonnonarvojen selvittämistä. Oppaan mukaan lähtökohtana on, että turvetuotantoon osoitetaan ensisijaisesti luonnontilaisuusluokkiin 0 ja 1 kuuluvia soita. Luonnontilaisuusluokan 2 soiden osalta selvitys suositellaan tehtäväksi ympäristöministeriön muistion (YM2/501/2014) mukaisesti tai vastaavalla menetelmällä.

Ympäristöministeriö on laatinut muistion soiden erityisten luonnonarvojen selvittämisestä (YM2/501/2014). Muistiossa on kuvattu erityisesti maast selvitysten pohjalta tarkasteltavia soiden erityisiä luonnonarvoja ja niiden keskinäisiä painoarvoja. Suoalueen luonnonsuojelullinen merkittävyys edellyttää tavallisesti useampien erityisten luonnonarvojen esiintymistä tarkasteltavalla suolla. Muistion mukaan tarkasteltavia erityisiä luonnonarvoja ovat muun ohella luontotyypit, suo yhdistymätyypit ja geomorfologiset muodostumat, lajisto, kytkeytyneisyys, ojittamaton suoala ja hydrologinen tila. Erityisten luonnonarvojen arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota muun ohella suotyypien ja suo yhdistymätyyppien uhanalaisuuteen ja pienvesityyppeihin. Lajistoarvon määrittää suokokonaisuudella esiintyvien eliölajien määrä ja uhanalaisuus. Hydrologisen tilan osalta arvioidaan muun ohella ojitusten vaikutusta suokokonaisuuden hydrologiseen tilaan ja sitä, olisiko ennallistamistoimilla mahdollista palauttaa suoalueen vesitaloutta.

Luonnontilaisuusluokkaan 2 kuuluvien soiden osalta hallinto-oikeus ”arvioi, että maakuntakaavan ohjausvaikutus ja tu-alueita koskeva kaavamääräys huomioon ottaen erityisten luonnonarvojen selvittäminen on jäänyt puutteelliseksi luonnontilaisuusluokkaan 2 kuuluvien soiden osalta maakuntakaavan yleispiirteisyydestä huolimatta. Valituksenalainen kaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tämän vuoksi hallinto-oikeus kumoaa valituksenalaisen kaavan siltä osin kuin turvetuotantoon soveltuviksi alueiksi on osoitettu sellaisia suokokonaisuuksia, jotka ovat ainakin osittain kaavan selvitysten perusteella luonnontilaisuusluokkaan 2 luokiteltuja soita. Valituksenalainen kaava kumotaan siltä osin kuin Kuuksensuo N (Ilomantsi), Niemissuo (Ilomantsi), Petronrimpi (Joensuu/Ilomantsi), Patrikkasuo-Ruostesuo1 (Ilomantsi), Petäikönsuo (Tohmajärvi) ja Tavarasuo-Sikosuo (Ilomantsi) on osoitettu turvetuotantoon soveltuviksi alueiksi.

Näiden osalta Pohjois-Karjalan piiri pitää päätöstä perusteltuna. Pohjois-Karjalan piirin kesällä 2022 ja 2023 tekemät luontokartoitukset kyseisille soille vahvistavat erittäin hyvin Hallinto-oikeuden päätöksen kumota kyseisten soiden kaavavarauksen selvitysten puutteellisuuden perusteella. Kaikilla näillä soiden rajausalueilla ja niiden välittömässä läheisyydessä on runsaasti uhanalaisia suo- ja pienvesiluontotyyppisiä sekä uhanalaisia eliölajeja.

Kaavan luonnontilaisuusluokan 0-1 kuuluvien soiden luontoarvot.

Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan ”Kun otetaan huomioon maakuntakaavan yleispiirteisyys ja kaavaselostuksesta ilmenevät valituksenalaista kaavaa valmisteltaessa käytössä olleet aiempaa maakuntakaavaa varten laaditut selvitykset sekä se, mitä edellä selostetussa ympäristöministeriön oppaassa on todettu suoalueen luonnonsuojelullisen merkittävyyden arvioinnista, hallinto-oikeus arvioi, että luonnonarvot ovat tulleet riittävästi selvitettyksi luonnontilaisuusluokkiin 0-1 kuuluvien suokokonaisuuksien osalta”.

Pohjois-Karjalan piirin vuosina 2022 ja 2023 tekemien maastokartoitusten mukaan luokan 1 soilla on todettu myös huomattavia määriä ympäristöministeriön muistion tarkoittamia erityisiä luonnonarvoja, mm.

luontotyyppinä (suotyyppit, pienvesiluontotyyppit) ja erityisesti suojelullisesti merkittävää eliölajistoa sekä lajiston leviämistä edistäviä ekologisia yhteyksiä.

Pohjois-Karjalan piirin tekemät kartoitukset vuosina 2022 ja 2023 ovat kohdistuneet varausalueiden ohella myös varausalueiden suunniteltujen turpeenoton vesien purkupisteiden alapuolisille uomille, pääosin varausalueiden läheisyydessä, joissain tapauksissa kuitenkin aina lähimpään suurempaan laskuvesistöön saakka. Lisäksi kartoituksia on kohdistettu varausalueiden suosaarekkeilla, varausalueiden lähiympäristön soille, metsille ja pienvesille, joiden erityisille luonnonarvoille hankkeella voi olla vaikutuksia.

Kartoitusalueen etäisyys varausalueesta on ulottunut tarpeen mukaan aina noin 500 metrin etäisyydelle, minne hankealueen haitalliset ympäristövaikutukset (mm. melu ja pöly) nykytiedon valossa voivat ulottua. Kartoitustiedot on kuvattu valituksen liitteenä 4. olevissa kartoitusraporteissa ja niistä on koottu yhteenvedot kohdekohtaisesti valitukseen. Kartoitusalueet ja erityisiä luontoarvoja osoittavien eliölajien esiintymien määrää ja sijaintia on esitetty myös havainnollistettu erillisillä kartoitusaluekohtaisilla kartoilla (liitteet 4.1 ja 4.2).

Kartoitusalueiden soilla ja pienvesillä (retkikartta.fi) on runsaasti valtion mailla sijaitsevia Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaita luontokohteita ja ekologisia yhteyksiä. Lisäksi muiden maanomistajien mailla sijaitsevien ekologisten yhteyksien merkitystä eliölajien leviämisteinänä on arvioitu niillä kartoituksissa havaittujen erityisten luonnonarvojen avulla. Kartoitusraporteissa on esitetty myös alueella sijaitsevat metsälakikohteet (paikkatietoikkuna), osalla niistä on myös tehty kartoitusta.

Kartoitusten virtavesien ja luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset uomat ovat ja vesilain 2 luvun vesiluontotyyppinä, kuten myös luonnontilaisuudeltaan vastaavat lähteiköt ja alle hehtaarin kokoiset pienet lammet. Näiden vesiluontotyyppien luonnontilan vaarantaminen on kielletty, joten niiden luonnontilaa vaarantaville hankkeille on haettava poikkeuslupa. Vastaavasti luonnontilaiset purot tai niiden luonnontilaiset osat ovat vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8 mukaisia puroluontotyyppinä, joilla tehtäville purojen luonnontilaa muuttaville hankkeille pitää myös olla vesilain mukainen lupa. Käytännössä 3 luvun 2 §:n mukainen luvantarvekynnys olisi purojen osalta pitkälti yhdenmukainen noroja koskevan poikkeuslupan hakemiseen.

Korkein Hallinto-oikeus on päätöksellään 16.8.2005 (KHO, Drno 2830/1/04) kumonnut Vaasan Hallinto-oikeuden päätöksestä (24.6. 2004, nro 04/024/3) tehdyn noron muuttamiseen liittyvän poikkeuslupan hakemista koskevan valituksen ja vahvistanut Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen. VHO:n päätöksen perustelujen mukaan käsiteltävänä olleen ”vesilain 1 luvun 17 a §:n mukaiseen suojeltavan uoman luonnontilaan kuuluu koko ympäröivä noroluonto reunakasvillisuuksineen. Tämän mukaisesti kartoituksissa on arvioitu havaittujen vesilain tarkoittamien suojeltavien norojen ja myös purojen luonnontilan heikentymistä vaihekaavan tu -varausten mukaisilta potentiaalisilta turvetuotantoalueilta tulevan vesistökuormituksen kuormituksen vaikutusta. Vaikutusalueen arvioinnissa on siten mukana uomien lähistön vesivaikutteinen lähiympäristö.

Kartoitusalueiden ojitettujen soiden tai kartoitettujen virtavesillä havaittujen, kaikissa tapauksissa vanhojen ojitusten ja uomien muutostöiden (perkaukset ym.) ennallistamisella voidaan edistää alueiden erityisten luonnonarvojen palautumista (luontokadon torjuntaa), edistää vesiensuojelua ja ilmastonmuutoksen torjuntaa. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan kaikilla varausalueiden soilla on lähtökohtaisesti selkeää ennallistamispotentiaalia (ennallistamistarpeita ja mahdollisuuksia). Näitä sekä ennallistamisen liittyviä haasteita on tarkasteltu esimerkin omaisesti muutamilla varausalueilla, niillä tehtyjen kartoitusten ja muiden ennallistamiseen liittyvien tietojen pohjalta.

Ympäristöministeriön muistion (YM2/501/2014) mukaan soiden erityisiin luonnonarvoihin kuuluvat myös geomorfologiset muodostumat. Vaihekaavassa geomorfologisia muodostumia ei ole lainkaan selvitetty, eikä kaavaselvityksessä tai muissakaan kaavaan liittyvissä asiakirjoista niistä ei piirin käsityksen mukaan ole sanottu mitään. Valituksen täydennyksen yhteydessä piiri pyysi geomorfologisten muodostumien asiantuntijalta, FM Ari Lyytikäiseltä arviota kaavavarausalueilla ja niihin rajoittuvilla alueilla sijaitsevista geomorfologisista muodostumista ja varausalueiden mahdollisen turvetuotannon vaikutuksista näihin muodostumiin.

Kaikilla vaihekaavan varausalueilla on tai niihin rajoittuu geomorfologisia muodostumia. Turvetuotantoalueet aiheuttaisivat varausalueilla laaja-alaisen maiseman ja sen kauneusarvojen tuhoutumisen. lisäksi turvetuotannon mahdollisia tai todennäköisiä vaikutuksia ovat muodostumien tai niiden osien tuhoutuminen maa-aineksia tai kalliokiviaineksia otettaessa, tuotantoalueen tieverkon ja kenttien rakentamiseen sekä muodostumia tai muodostumakokonaisuuksia leikattaessa tieverkon rakentamisessa tai valtaojia kaivettaessa. Pohjaveden pinnan aleneminen suoalueella ja sen ympärillä olevissa muodostumissa aiheuttaa myös haitalliset vaikutuksia luontotyyppeihin ja niille ominaiseen eliölajistoon. Muodostumat on esitelty kohdekuvauksissa.

Luonnonsuojeluliitolla on hyviä kokemuksia ja tuloksia ennallistamisen myönteisistä vaikutuksista kartoitusalueiden lähistöllä ja osin jopa vaihekaavan varausalueiden vesistövaikutusten piirissä olevalta Ilomantsin Piitsonsuoilta. Laajasti ojitettu Piitsonsuo oli ennen maakuntakaavan 2040 valmistumista varattu turvetuotantoon. Tämän jälkeen Piitsonsuo ennallistamisesta aloitettiin neuvottelut alueen omistajan Tornator Oy:n kanssa ja suo ennallistettiin Hiilipörssi Oy:n ja luonnonsuojeluliiton yhteistyönä.

Iso Piitsonsuo ennallistaminen alkoi 2021. Sieltä työt siirtyvät Pieni Piitsonsuolle, jonka ennallistaminen saatiin valmiiksi loppuvuodesta 2022. Luonnonarvojen kartoituksissa vuonna 2023 havaittiin kaikkien yllätykseksi nopeasti hyvin merkittävää erityisten luonnonarvojen palautumista (liite 5). Erytisen innostavaa oli eteläisessä Suomessa voimakkaasti vähentyneet keltävästäräkin silmiinpistävä runsaus, vähintään 21 paria, vaarantuneen metsähänhen (VU) paluu pesimälajiksi. Samoin ilahduttavaa oli liron (NT, DI, EVA) pesimäkannan suuruus, peräti 11 paria, vastaavia liroesiintymiä Pohjois-Karjalasta voi löytää ainoastaan alueen arvokkaimmilta lintusoilta, mm. Patvinsuo kansallispuistosta.

Kaavasoiden vapaaehtoistyönä tehdyt kartoitukset eivät voi mitenkään käsittää varausalueita tai niiden lähivaikutusalueita kattavasti. Kartoitusalueet on kuitenkin pyritty valitsemaan mm. olemassa olevien tietoja ja ilmakuvatarkastelujen pohjalta niille alueilla, joilta erityisiä luonnonarvoja voi olla parhaiten löydettävissä. Kartoitukset ovat osoittaneet, että osalla suojelullisesti merkittävistä lajeista, linnuista pohjansirkulla (RT 2b, NT) ja jäkälistä jauhehankajäkälällä (NT ja Suomen erityisvastuulaji, EVA) on paljon esiintymiä myös varausalueiden ojitetuilla osilla.

Kartoitustuloksien ja muista alueiden tunnettujen luonnonarvotietojen perusteella koottu yhteenveto luonnontilaisuusluokan 1 soista, joilla on erityisiä luonnonarvoja merkittävästi.

1) Muurinsuo, Ilomantsi, kaavavaraus 331 ha.

Muurinsuo eteläosassa on luonnontilainen Elinsuo, joka jatkuu varausalueen ulkopuolella Teponsärkän harjualueelle saakka. Turvevarausalueen rajausta menee keskellä suota, joten luonnonarvojen heikentyminen kohdistuisi koko suon alueelle. Elinsuo alue turvevarausalueella ja sen eteläpuolella kuuluu metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaihin luontokohteisiin ja ekologiin yhteyksiin. Elinsuo luonnontilaiset osat ovat karuja nevoja ja rämeitä. Luonnontilaisiin suotyyppeihin kuuluvat rimp- ja

lyhytkorsineva, tupasvilla-, lyhytkorsi- ja isovarpuräme. Suolinnustoon kuuluu mm. kapustarinta, valkoviklo ja isokuovi.

Elinlampi on luhta- ja nevarantainen suolampi. Lampi on ennallistettu Kotiseutu Life+ hankkeessa nostamalla vedenpintaa ja rakentamalla lammesta laskevaan puroon pohjapato. Tämän ansiosta lammen vesipinta-ala on laajentunut ja alueesta on kehittynyt vetisen suon ja pienten avovesiallikoiden muodostama lajistoltaan monipuolinen lintuvesi ja lampea voidaan pitää luonnontilaisena (kuva Muurinsuon kartoitusraportissa). Kartoituksen perusteella lammen lintulajistoon kuuluvat mm. metsähanhi, tavi, valkoviklo, liro ja töyhtöhyyppä. Ennallistamishankkeen suunnittelusta ja toteutuksesta vastanneen riistanhoitoneuvoja Reijo Kotilaisen mukaan Elinlammen pesivä metsähanhikanta on useita pareja ja alueen linnustoon kuuluu myös haapana (VU).

Elinlammesta lähtevää Yläjoki voidaan pitää vesilain tarkoittama purovesistöä. Uoman varrella on luonnontilaisia osia ja luonnontilaisen kaltaisia osia, joissa on vanhoihin perkauksiin liittyviä uoman oikaisujen jälkiä. Kartoitusalueen lopussa olevan majavanpadon alapuolista uomaa reunusti hyvin vetiseltä näyttänyt laaja lahopuinen ruohokorpi- ja luhta-alue. Uoman varressa on myös mustikka-, metsäkorte- ja muurainkorpi. Puro ja sen lähiympäristö ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokas kokonaisuus ja myös merkittävä ekologinen yhteys idän suuntaan.

Elin- ja Mäkräsuon reunametsät ja suonsaarekkeet ovat eri-ikäisrakenteista mäntymetsää, siellä täällä keloja. Suon saarekkeet luonnontilaisemmassa kunnossa, enemmän järeitä keloja, isoja palokantoja ja lahopuuta. Kivennäismaallakin puusto paikoitellen vanhaa, n. 160-vuotiasta järeää kilpikaarnamäntyä.

Poimintahakkuista on tehty aikoinaan kauttaaltaan, etenkin tien varressa metsä on käsiteltympää. Vanhoista poimintahakkuista huolimatta lahopuujatkumo hyvä, lahopuuta n. 20m²/ha, sisältäen sekä maapuuta, järeitä pystykeloja ja järeää kelomaapuuta. Luontainen palodynamiikka näkyy metsässä selkeästi: vanhoja palokantoja on sekä suolla, että suon saarekkeissa ja reunametsissä. Männyissä ja keloissa havaittiin palokoroja, jopa 3 päällekkäistä palokoroa vanhoissa keloissa. Koko alueella esiintyy paljon Punaisen kirjan paloatjumolajeja.

Geomorfologisista muodostumista turverajauksen välissä on drumlinimaisia moreenimuotoja ja kumpumoreeneja. Rajauksen kaakkoisosa sivuaa Yläjoensärkän matalahkoa harjuselännettä ja sen hiekkavaltaista sivulaajentumaa. Elinsuon länsireunalla on jäätikön perääntymisvaiheessa muodostuneiden, reunansuuntaisten moreeniharjanteiden parvi.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut suojelullisesti arvokkaat kartoitetut suotyypit, vesi- metsälaki- ja alue- ekologisen, verkoston kohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat, Elinlammen lintuvesi sekä kartoituksissa havaittu merkittävä eliölajisto osoittavat, että alueen soilla, vesistöjen ja pienvesien lähiympäristöissä sekä soiden metsäsaarekkeiden ja reunojen luonnonmetsissä on erityisiä luonnonarvoja, jotka muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: ruoho- (EN), mustikka- (EN), metsäkorte- (EN) ja muurainkorpi (EN). rimpi- (EN) ja lyhytkorsineva, tupasvilla- (VU), lyhytkorsi- (VU) ja isovarpuräme (VU).

Vesilakikohteet: Yläjoki, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8 puoluontotyyppi, Yläjoenlampi ja nimetön lampi, vesilain 2 luvun 11 § vesiluontotyyppi

Metsälakikohteet: Elinlammen koillispuolella on metsälain 10 §:n mukainen suosaareke, 0,42 ha.

Geomorfologiset muodostumat: turverajauksen välissä Yläjoen särkällä

Lintuvedet: Ennallistetusta Elinlammesta on kehittynyt arvokas luonnon tilainen arvokas lintuvesi.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus, arvokas suoelinympäristö ja ekologinen yhteys, Elinsuo noin 56 ha, arvokas metsäelinympäristö, Elinsuo 1,1 ha, arvokas pienveden lähiympäristö Nimetön lampi, 2,1 ha ja muut ekologiset yhteydet, Yläjoki.

Ennallistamismahdollisuudet: Elinlammen ennallistaminen osoittaa, että myös multa osin alueen ennallistamispotentiaalia voidaan pitää hyvänä.

Lajihavainnot: aarninappu, VU, takkukajakälä, VU, ryväsjäkälä VU, hongantorvijäkälä VU, jaukehankajakälä NT, EVA, kastanjasuomujäkälä, NT, korpiluppo, NT, raidankeuhkojäkälä, NT, ruostekääpä, VM-ind, männynkääpä, VM-ind, tupsuluppo, kuusenparakka, luonnonarvolaji, metsähanhi, VU, haapana VU, Reijo Kotilaisen havainto, pyy VU, D1 D2, tavi EVA, telkkä, 2 paria EVA), isokuovi, NT, valkoviklo, 2 paria NT, EVA, liro DI, EVA ja töyhtöhyppä.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Muurinsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

2) Vasikkasuo, Ilomantsi, kaavavaraus, 494 ha

Vasikkasuolla on kolme ojittamatonta karua rämealuetta (Vasikkasuo, 18,7 ha, Pienenvaaransuo 19,0 ha ja Jylmänkänkorven ojittamaton osa, 5,75 ha), joiden suotyyppeihin kuuluvat tupasvilla-, isovarpu-, lyhytkorsi- ja rahkaräme. Valtion maalla sijaitseva Vasikkasuo kuuluu Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaisiin elinympäristöihin (suoelinympäristö) ja ekologisiin yhteyksiin. Pienivaaransuon linnustoon kuuluu mm. kapustarinta.

Varausalueella on kolme virtavesiuomaa, joista Salpuupuro on valuma-alueen koon, 10,79 km², perusteella vesilain tarkoittama purovesistö ja siihen laskeva sivu-uoma ja Viinipuro ovat vesistöjä pienempiä norouomia. Kaikki uomat olivat kartoitetuilta osiltaan vesitaloudellisesti ja rakenteellisesti pääosin luonnontilaisia, joten ne kuuluvat vesilain pienvesivesi- ja puroluontotyyppien luonnontilaa koskevan säätelyn piirissä.

Uomien varsilla vaihtelevat luonnontilaisen kaltaiset runsaslahopuiset metsät, korvet ja rämeet. Salpuupuron sivu-uoman varressa on paikoin erittäin paljon järeeää, eri lahoasteista havu- ja lehtimaapuita sekä pystyssä että maassa. Lahopuuston eliölajisto on suojelullisesti edustavaa.

Kaikki uomien varret valtion mailla kuuluvat pääosin Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaisiin luontokohteisiin (pienveden lähiympäristö). Salpuupuron varsi kuuluu myös verkoston ekologisiin yhteyksiin.

Pienen Kiieskankaan reunan lähistöllä on karttaan merkitsemätön avolähde, josta lähtevää uomaa on aikanaan perattu. Lähde on tällä nykyisin rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilaisena. Lähteen lähiympäristön korvet ovat myös säilyneet vesitaloudellisesti luonnontilaisen kaltaisina ja aluetta voidaan pitää luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävänä. Lintulajistossa havaittiin mm. hömö- ja töyhtötiainen sekä pohjansirkku. Luontotyyppien uhanalaisluokituksessa lähteiköt luokitellaan erittäin uhanalaiseksi ja ne kuuluvat myös vesilain tarkoittamiin vesiluontotyyppihin. Salpuupuron varrella on

kartoitettujen osien toinen pääosin luonnontilainen, laajahko keskiravinteinen tihkupintainen lähteikköalue.

Geomorfologisista muodostumista soiden välissä ja rajauksen sivuilla on pitkänomaisia moreeniselänteitä, drumlineja ja drumlinimaisia muotoja sekä juomumoreeneja (ribbed moraine) mm. ojittamattoman Vasikkasuon eteläpuolella ja Sortokankaalla. Vasikkasuon länsipuolella ja Jylmäkänkorven länsiosassa on kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen suojelullisesti arvokkaat kartoitetut suotyypit, vesi- ja metsälaki- ja alue-ekologisen verkoston kohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat sekä kartoituksissa havaittu alueen merkittävä eliölajisto osoittavat, että alueen soilla ja virtavesiuomien lahopuisissa korvissa, rämeillä sekä luonnonmetsissä on erityisiä luonnonarvoja, jotka muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: kangas- (EN), mustikka- (EN), metsäkorte- (EN), ruoho- (EN) ja muurainkorpi (EN), kangas- (EN), korpi- (EN), sara- (EN), tupasvilla- (VU), isovarpu- (VU), lyhytkorsi- (VU) ja rahkaräme (LC).

Vesilakikohteet: lähteiköt, EN, Kiieskankaan reuna ja Salpuupuron varsi, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi, norouomat, DD, Viinipuro ja Salpuupuron sivuuoma, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi, purovesistö, Salpuupuro, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8)

Metsälakikohteet: Salpuupuron varsi (0,6 ha), yksityismaalla, varausalueen alapuolisella puronvarren osalla.

Geomorfologiset muodostumat: monin paikoin varausalueella ja sen reunoilla.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus, arvokkaat suoeniympäristöt Vasikkasuo, 17,5 ha, Jylmäkänkankaan suo, 2,9 ha, arvokkaat pienveden lähiympäristöt, Salpuupuro, 12,4 ha, Salpuupuron sivuuoma, 0,56 ha, Viinipuro, 6,1 ha, ja ekologiset yhteydet, Vasikkasuo, Jylmäkänkankaan suo ja Salpuupuro.

Lajihavainnot: susi, jäljet, EN, hömötiainen, EN, 2 paria, töyhtötiainen, VU, 3 paria, pohjansirkku, NT, RT 2b, 6-7 paria, närhi, NT, kapustarinta, DI, Metso DI, EVA, D2, palokärki, DI, varpushaukka, metsäkirvinen, lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, kantoraippasammal, VU, EVA, kelohurmejäkäälä, RT 2b, 3b, NT, jauhehankajäkälä, NT, EVA, korpiluppo, NT, ruostekääpä, VM-ind, levykääpä, luontoarvolaji, haapahiippasammal, luontoarvolaji, kuusenparakka, luonnonarvolaji, tervakääpä.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Vasikkasuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

3) Ruokosuo, Lieksa, 137 ha

Pohjois-Karjalan piirin metsäryhmä kartoitti varausalueen eteläosan puustoisten soiden ja kangasmetsäsaarekkeiden alueella suunniteltuja leimikoita vuonna 2020. Kohde koostuu puustoisista ojitetuista soista, sekä niiden keskellä sijaitsevista kangasmetsäsaarekkeista. Valtaosa turvemaista on rämettä, jolla esiintyy yksittäin ja ryhminä vanhoja aikhimäntyjä sekä järeitäkin keloja. Rajauksen luoteisosassa on kuusivaltaista, vanhapuustoista korpea. Suurimman kangasmetsäsaarekkeen pinta-alasta noin puolet on kuusivaltaista aarniometsää, joka on säilynyt käytännössä luonnontilaisena. Eteläisessä

osassa on tehty joskus mäntyjen poimintahakkuita, mutta saareke on kauttaaltaan suojeluarvoiltaan erittäin edustava.

Alla oleva yhteenveto alueella havaituista eliölajistosta osoittaa, että alueen erityiset luonnonarvot ovat jo pelkästään alueen valtakunnallisesti uhanalaisten (9 lajia), silmälläpidettävien (10 lajia) ja muiden luontoarvoja ilmentävien lajien perusteella erittäin merkittävät. Havaituista lajeista mainittavimpia ovat luonnontilaisia aarniometsiä suosiva talvihiippo (VU) sekä järeiden kelojen jatkumoa vaativa erakkokääpä (VU). Kääväkälajisto on monimuotoinen kangasmetsäsaarekkeella ja sen läheisyydessä, ja etenkin uhanalaisia jäkäliä esiintyy kohteella lähes kauttaaltaan.

Vuoden 2020 kartoituksen lajihavainnot, varausalueen eteläosa: hömötiainen (EN), pohjantikka, talvihiippo (VU), aarninappu (VU), pursukääpä (NT), erakkokääpä (VU), rustikka (NT), oravuotikka, sirppikääpä (NT), rusokantokääpä (NT), koralliorakas, siperiankääpä, ruostekääpä, levykääpä, pikireunakääpä, riukukääpä, korpiluppo (NT), palosuomujäkälä (NT), kastanjasuomujäkälä (NT), varjoneulajäkälä, hongantorvijäkälä (VU), takkuhankajäkälä (VU), jauhehankajäkälä (NT), ryväsjäkälä (VU), raidankeuhkojäkälä (NT), männynnuppijäkälä (NT), kantoraippasammal (VU), aarnisammal (VU).

Alueen kangasmetsäsaareke täyttää Metso I -luokan sekä PEFC-sertifikaatin aina säästettävän kohteen kriteerit. Ojitetut korvet ja runsaasti keloja sisältävät osat rämeestä täyttävät Metso I -luokan, loput rajauksen osat Metso II -luokan kriteerit. Ojitettujen soiden suojelu ja ennallistaminen paitsi turvaisi uhanalaisten lajien. Kartoituksen perusteella Pohjois-Karjalan piiri esitti alueen omistajalle Vapo Oy:lle 50 hehtaarin suojelualueen perustamista varausalueen eteläosan metsien ja puustoisten soiden suojelullisesti erittäin arvokkaan eliölajiston elinympäristöjen turvaamiseksi. Karttatarkastelun perusteella alueen länsiosa on esityksen jälkeen hakattu.

Alueen kartoitusta jatkettiin kesällä 2022, pääosin varausalueen lähistön virtavesien Ruoko- ja Pesäpuron eliölajiston kartoituksilla.

Pesäpuro on valuma-alueen koon perusteella vesilain tarkoittama noro, mutta uoman rakennepiirteiden ja vesitalouden perusteella kyse on purouomasta. Pesäpuro virtaa etelästä kohti Ruokosuon varausaluetta keskellä ojitettuja varputurvekankaita. Uoma n. 0,5 – 1 m leveä, paikoin voimakasvirtainen ja kivikkoinen, hiekkapohjainen. Virrassa suvantopaikkoja ja akanvirtoja. Alueella on paljon jälkiä majavien toiminnasta, myös tuoreita majavien syömiä kantoja. Puroa voidaan pitää vesitaloudeltaan ja rakenteeltaan luonnontilaisena puroluontotyyppinä.

Puron varsi on erittäin kitukasvuista korpikuusikkoa, runsaasti uhanalaisia vanhojen metsien lajeja, aarninappua ja takkuhankajäkälää. Kuusivaltaisen puuston seassa ja varputurvekankaalla siellä täällä keloja ja palokantoja, palojatkumolajeja. Etelämpänä, kivennäismaiden reunoilla metsä hieman käsitellympää ja nopeakasvuisempaa.

Ruokojärvestä laskevan Ruokopuron varsilla n. 20-50 metrin levyinen suojavyöhyke, jossa puustoa ei ole käsitelty. Puusto on koivupainotteista. Puro on mutkittilevä ja kirkasvetinen, n. 2 metrin levyinen ja siinä koski- ja suvantopaikkoja. Pisin koskijakso on Kärkkäisenahon metsätien ja Ukonjärven välissä. Ruokopuron uomaa on aikoinaan oikaistu, maastossa ja kartassa nähtävissä vanhoja, osin kuivahtaneita puronmutkia. Uoma on paikoin luonnontilainen, uoman oikaistuilla kohdilla vuosien mittaan palautunut luonnontilaisen kaltaiseksi. Uomassa siellä täällä kiviä ja sen yli kaatunut lahopuuta.

Ruokopuron reunametsät eri-ikäisrakenteisia kuusi- ja koivumetsiä. Vanhin puusto on n. 80-100-vuotiasta, seassa yksittäisiä vanhempiaakin kuusia ja mäntyjä. Lahopuuta yli 20 m³/ha, enimmäkseen koivua ja kuusta.

Puron pohjoispää luonnontilaisempaa, lähempänä Ukonjärveä tehty poimintahakkuita myös puron varresta. Majavien toiminta paikoin hyvin aktiivista, puron varressa runsaasti majavansyömien koivujen kantoja ja uomassa lahoppua.

Geomorfologisista muodostumista suoaluetta reunustavat selänteet ovat laajempaan Lieksan-Ilomantsin drumlinikenttään kuuluvia pitkänomaisia moreeniselänteitä, drumlineja tai drumlinoideja, Ruokojärven kaakkoispuolella tyypillisen sukkulamaisia.

Alla olevaan yhteenvetoon koottujen tietojen perusteella varausalueella sijaitsevien ja lähistön purojen varsien metsien ja puustoisten soiden erityiset luonnonarvot ovat suojelullisesti merkittävän eliölajiston perusteella hyvin merkittävät. Alueen vesilakikohteet ja Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaat luontokohteet ja ylläkuvatut geomorfologiset muodostumat vahvistavat alueen erityisten luonnonarvojen merkitystä.

Vesilakikohteet: Ruokopuro ja pesäpuro, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8.

Geomorfologiset muodostumat: laajalti suoalueen reunoilla

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus: arvokkaat pienveden lähiympäristöt, Pesäpuro varausalueelta Pesälammelle ja Pesälampi sekä Ruokopuro Kärkkäisenahon metsätieltä Ukonjärvelle, arvokkaat suoelinympäristöt, Ruokojärven rantasuot varausalueen edustalla, Ruokojärven luoteisrannalta Ruokopuron alkuosaan, arvokkaat metsäelinympäristöt (Ruokopuron varrella ennen Ukonjärveä, pieniä kohteita), ekologiset yhteydet: luonnontilainen Ruokosuo Ruokojärven pohjois-puolella jatkuen Ruokopuron vartta alavirtaan Ukonjärvelle ja sieltä eteenpäin Ukonjokea pitkin.

Kartoitusten lajihavainnot: hömötäinen, EN, pyy, VU, D1, D2, pohjantikka (VM-ind.), talvihippo, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, aarnisammal, VU, aarninappu, VU, takkuhankajakälä, VU, hongantorvijäkälä, VU, ryväsjäkälä, VU, erakkokääpä, VU, kelohurmejäkälä, RT/3b, NT, jauhehankajakälä, NT, EVA, kastanjansuomujäkälä, NT, palosuomujäkälä, NT, kuusenneulajäkälä, NT, hentoneulajäkälä, NT, korpiluppo, NT, raidankeuhkojäkälä, NT, männynnuppijäkälä, NT, rustikka, NT, sirppikääpä, NT, rusokantokääpä, NT, ruostekääpä, VM-ind, siperiankääpä, VM-ind, männynkääpä, VM-ind, riukukääpä, VM-ind, lahoneulajäkälä, luontoarvolaji, varjoneulajäkälä, turvejäkälä, luontoarvolaji, kelokääpä, levykääpä, luontoarvolaji, pikireunakääpä, oravuotikka, koralliorakas

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Ruokosuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

4) Kuuksensuo S, ilomantsi, kaavavaraus 305 ha.

Aluetta kartoitettiin 28.6.2023 (lehtovaaran lähteikkö ja suon ojitettu itäosa), 6.9.2023 (suon ojittamaton osa).

Ojittamattoman osan (52,5 ha) suotyypit ovat ravinteisuudeltaan sekä karuja että mesotrofisia rämeitä ja nevoja: lyhytkorsi-, tupavilla-, isovarpu- ja rimpinevaräme sekä rimp-, sara- ja lyhytkorsineva. Alueen kasvilajeihin kuuluvat mm. tulvakonnanlieko, vaaleasara, villapääluiikka, siniheinä, valkopiirtoheinä, hetesirppisammal, nevasirppisammal ja lintulajeihin riekko, kurki ja teeri.

Suon itäosassa, Lehtovaaran lähistön ojitetun osan kasvilajeihin kuuluvat mm. valkolehdokki, maariankämmekkä (runsas) ja keltatalvikki. Lintulajeista lajeista rämeellä havaittiin varoitteleva pohjansirkku (NT) ja taivaalla kaarrellut hiirihaukka (VU), laji voi kuulua Kuuksensuon tai päätien itäpuolella sijaitsevan Vasikkasuon turvavarausalueen pesimälinnustoon.

Lehtovaaran rinteessä sijaitsee kartalle merkitty lähteikkö (EN), joka koostuu avolähteestä, siitä lähtevästä norouomasta ja niitä reunustava tihkupinnasta, on luonnontilainen, vesilain (15 §) tarkoittama vesiluontotyyppi. Noro virtaa turvevarausalueelle, joten lähteellä on hydrologinen yhteys varausalueeseen. Alueen suotyyppeihin kuuluvat ruohokorpi ja metsäkortekorpi. Lajistossa havaittiin mm. lettovilla, lettohiirensammal, lettolehväsammal ja luhtakuirisammal.

Suon länsiosassa keskellä varausaluetta sijaitsevassa puustoisessa saarekkeessa (isovarpurämettä) ja pohjoisreunan reunan metsäsaarekkeessa kasvaa vanhoja keloutuneita mäntyjä.

Lehtovaaran rinteessä, lähellä sekä Kuuksensuon S-osan varausaluetta on myös kasvilajistoltaan arvokas perinnebiotooppi. Luontotyyppien uhanalaisluokituksessa kaikki perinnebiotooppien luontotyypit luokitellaan kriittisen uhanalaisiksi (CR). Alueen kasvilajistoon kuuluvat mm. kirkiruoho (VU, rauhoitettu kämmekkälaji, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521LSL), kesämaitiainen (NT, RT 3b), ketoneilikka (NT, RT 3b). Pohjois-Karjalan piirin mielestä perinnebiotooppi ja sen lajisto tulisi myös ottaa mukaan arvioitaessa Kuuksensuon erityisiä luonnonarvoja kaavoitukseen liittyvässä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa arvioissa, koska mahdollisen turpeennoston pölyvaikutukset voivat vaikuttaa heikentävästi perinnebiotoopin luontotyyppiin ja se lajiston erityisiin luonnonarvoihin. Näiden erityisen luonnonarvojen heikentävien vaikutusten huomioon ottaminen arvioissa olisi tärkeää myös yhä pahenevan luontokadon kannalta tärkeää, perinnebiotooppien luontotyypit ovat kaikista luontotyypeistä kaikkein uhanalaisimpia.

Geomorfologisista muodostumista Samulinahosta suon ojittamatonta osaa kohti suuntautuva Pitkäniemi on pieni, kumpuileva harjumuodostuma. Kuoppasaarella Kuuksensuon eteläsvilla on juomumoreeneja (ribbed moraine). Lehtovaaran länsirinteen alaosassa on terassimainen tasanne, mahdollisesti jääjärven rantatasanne. Kuuksensuon alue on ollut Ilomantsin jääjärven alla mannerjäätikön sulaessa.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut kartoitetut suotyyppit, vesi- ja metsälakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat, Lehtovaaran perinnebiotooppi ja kartoitusten suojelullisesti merkittävät lajihavainnot osoittavat, että alueen soilla, reunoilla ja pienvesien lähiympäristössä on erityisiä luonnonarvoja, jotka muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyyppit: ruoho- (EN) ja metsäkortekorpi (EN), isovarpu- (VU), tupasvilla- (VU), lyhytkorsi- (VU), rimipineva- (VU) ja rahkaräme sekä lyhytkorsi-, rimpi- (VU) ja saraneva (VU).

Vesilakikohteet: lähteikkö, Lehtovaaran rinne, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi

Metsälakikohteet: Varausalueen itäpäässä Lehtovaaran reunalla on kaksi metsälain erityisen tärkeää suoelinympäristöä (1,2 ja 0,95 ha).

Lehtovaaran rinteen perinnebiotooppi. kaikki perinnebiotooppien luontotyypit kriittisen uhanalaisia (CR)

Geomorfologiset muodostumat: turvevarauksen reunoilla

Lajihavainnot: hiirihaukka (VU), riekko (VU), pohjansirkku (NT), teeri (DI, EVA), kurki (DI), metsäkirvinen, jauhehankajakälä, NT, EVA, tulvakonnanlieko (NT), valkolehdokki, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, kirkiruoho, VU, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521LSL, villapääluikka, luonnonarvolaji, kesämaitiainen, NT, RT 3b, ketoneilikka, NT, RT 3b, vaaleasara, valkopiirtoheinä, hete- ja nevasirppisammal, lettohiirensammal, lettolehväsammal ja luhtakuirisammal.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Kuuksensuon S osa-alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä

tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

5) Ketveleensuo, Lieksa, 142 ha

Ketveleensuon ojittamattomat osat ovat enimmäkseen ombrotrofista lyhytkorsinevaa, paikoin myös puustoisempaa keidasrämettä (NT). Suon laidassa kuivahkon ja kuivan kankaan talousmetsissä on ollut silmiinpistävän vahvaa palodynamiikkaa, ja siitä merkinä runsaasti palokantoja ja kelomaapuuta, joissa uhanalaisia lajeja, mm. ryväsjäkälää (VU), hongantorvijäkälää (VU) ja kelohurmejäkälää (RT/3b).

Pudasjokeen laskevan Ketveleenpuron valuma-alue on 1,6 km², joten se on vesilain tarkoittama purovesistöä pienempi noro. Uomassa on paikoitellen kiviä ja norossa on luontaista mutkitteluä. Uomaan on vedetty oja ympäröiviltä metsäojitetuilta soilta. Vanhat ojat ovat vähitellen umpeutumassa ja norouomassa pitää rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilaisia ja luonnontilaisen kaltaisia osia.

Puron reunametsät ovat koivuvaltaisia sekametsiä, seassa jonkin verran kuusta ja ylispuumäntyjä. Puusto on eri-ikäisrakenteista, enimmäkseen melko nuorta, noin 50-80-vuotiasta. Puronreunametsissä on yllättävän runsaasti, noin 10m³/ha, eri lahoasteista lahoppuuta ja harvinaisia lajeja. Koko puronvarren matkalla on silmiinpistävän runsaasti uhanalaista takkukahkajäkälää (VU). Puron ja pienen lammen varressa paikoin myös korpisuutta.

Varausalueen länsiosan halki virtaa Mäenaluspuro, joka jatkuu Kylmäpurona ja laskee Pudasjokeen. Mäenaluspuron valuma-alue on 6,1 km², joten se tämän perusteella olisi vesilain tarkoittama purovesistöä pienempi noro. Noin yhden metrin levyinen uoma on paikoin voimakkaasti mutkitteleva ja vaihtelevasti virtaavassa norossa runsaasti lahoppuuta, eikä uomassa ei näy ruoppauksen merkkejä. Näiltä osin uoma on rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilainen. noron alajuoksulla uomaan on vedetty runsaasti ojia. Vanhat ojat ovat vähitellen umpeutumassa ja uomaa voidaan tältä osin pitää luonnontilaisen kaltaisena.

Mäenaluspuron rantametsät ovat, varsinkin rajauksen eteläpäässä varsin luonnontilaisen kaltaisia rakenteeltaan. Vanhimmat puut noin 110-vuotiaita mäntyjä, seassa paljon koivua ja kuusta. Erityisesti eteläpäässä on runsaasti lahoppuuta, niin mäntymaapuita, kuin koivupötkelöjäkin. Puronvarren metsässä täälläkin on runsaasti takkukahkajäkälää (VU). Rajauksen pohjoisosassa, puron eteläpuolella puroon rajautuu pienialainen sarakorpi (EN).

Kylmäpuron valuma-alue on, yhdessä yläpuolisen Mäenaluspuron kanssa on 9,22 km², joten koko purokokonaisuus, joten tässä tarkastelussa uomaa käsitellään vesilain tarkoittama puroa pienempi noroa. Pohjois-Karjalan piiri ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta, että kyseessä olisi purovesistö. Kylmäpuro on kartoitusalueella rakenteellisesti ja vesitaloudellisesti luonnontilainen. Lähiympäristön luontotyyppiin kuuluu mm. metsäkortekorpi. Puronvarren korprien kasvillisuuteen kuuluvat mm. hentosara (NT), heterahkasammal ja harajuuri, jotka osoittavat lähteisyyttä.

Siikavaaran rinteessä Mäenaluspuron itäpuolella on valtapuustoltaan uudistuskypsää, noin 100-vuotiasta tuoretta kangasmetsää, valtapuustona kuusi ja mänty. Rakenteessa luontaisen metsän piirteitä ja erirakenteisuutta. Kenttäkerroksessa runsaasti pihlajaa. Lahoppuuta on 5-10 m³/ha, enimmäkseen järeitä

maapuita. Metsä täyttää rakenteeltaan Metso II kriteerit. Alue on otettu mukaan arvioon, vaikka hankkeen vaikutukset (pöly) alueen erityisiin luonnonarvoihin jäänevät etäisyyden takia vähäisiksi.

Ketveleensuon mahdollisen turvetuotannon kuivatusvedet laskevat Pudasjokeen, joka on osa kalataloudellisesti hyvin arvokasta Lieksanjoen aluekokonaisuutta (kansallisen kalatiestrategian kärkikohte ja todettu erityisen tärkeäksi mm. Saimaan järvilohen ja Vuoksen taimenen hoito-ohjelmissa). Turvesuolta lähtevän kuormituksen suurimmat haitat tulisivat aiheutumaan Pudasjoen harjuskannelle, koska joki on erityisen tärkeä harjuksen esiintymisalue koko Lieksanjoella. Joen taimenkannat kärsivät samalla tavoin turvealueen valumavesien kuormituksesta. Kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevien harjuksen ja taimenen lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä ja turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille. Vaihemaakuntakaavan selvityksissä Pudasjoen kalataloudellisesta merkitystä ei ole käsitelty lainkaan, vaikka Ketveleensuon mahdollisen turvetuotannon haitat kohdistuisivat joen merkittäviin erityisiin luonnonarvoihin (harjus ja taimen).

Ketveleensuo on muodostunut vedenkoskemattomalle alueelle virtaviivaisten moreeniselänteiden, drumlinien reunustamaan altaaseen. Maastonmuodot ja maiseman elementit ovat mannerjäätikön virtaussuunnan mukaisia. Kookkaiden drumlinien pinnalla Ketveleensuon länsi- ja luoteispuolella on jäätikön virtaussuunnan mukaisia pitkittäisiä vakomuotoja, fluting- tai megafloating-muotoja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut suo- ja vesiluontotyytit, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat sekä erityisesti kartoitusten suojelullisesti merkittävimmät lajihavainnot (EN 1, VU 5, RT 3b, 1, NT, 10, LSA 1, DI 4, EVA 3, vm ind. 1 ja luonnonarvolaji 2) osoittavat, että alueen soiden, pienvesien sekä soiden ja norojen varren luonnonmetsien geomorfologisten muodostumien erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden. Valtionmailla osa edellä kuvatuista kohteista kuuluu pääosin myös Metsähallituksen alue-ekologian arvokkaisiin luontokohteisiin (suoelinympäristöt, pienveden lähiympäristöt). Lisäksi Pudasjoella, hankkeen vaikutuspiirissä, on huomattavia erityisiä luonnonarvoja.

Suotyypit: metsäkorte- (EN) ja sarakorpi (EN), lyhytkorsineva ja keidasräme.

Vesilakikohteet: norouomat, DD, Ketveleen-, Mäenalus- ja Kylmäpuro, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppiä.

Geomorfologiset muodostumat: reunustavat Ketveleensuota.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus: arvokkaat pienveden lähiympäristöt, Ketveleenpuro 5,3 ha, Mäenaluspuro 1,3 ha, Kylmäpuro 8,5 ha, norouoma Siikavaaran rinteessä varausalueen kaakkoispuolella, 0,8 ha, arvokkaat suoelinympäristöt, Ketveleensuon ojittamaton osa varausalueen pohjoispuolella, 7,6 ha, Pohjoissuo, varausalueen kaakkoispuolella, 5,6 ha. Pudasjoki on myös merkittävä ekologinen yhteys eliölajien leviämisen kannalta.

Pudasjoen erityiset luonnonarvot: harjus VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella, taimen EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella.

Kartoitusten lajihavainnot: lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, takkuhankajakälä VU, ryväsjäkälä VU, hongantorvijäkälä VU, kantoraippasammal VU, EVA, kelohurmejäkälä NT, RT, 3b), kuusenneulajakälä NT, kaarnakääpä NT, jauhehankajakälä NT, EVA, hentoneulajakälä NT, silomunuaisjäkälä NT, raidankeuhkojäkälä NT, kastanjansuomujäkälä NT, kuusenparakka luontoarvolaji, tupsuluppo, hentosara (NT), heterahkasammal, luonnonarvolaji, harajuuri, riekko VU, närhi NT, palokärki D1, suopöllö D1, teeri D1, EVA, punatulkku Vm-ind.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Ketveleensuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

6) Suurisuo, Polvijärvi, 200 ha

Suurisuo kauttaaltaan ojitettu entinen avosuo, on tällä hetkellä muuttunut jäkäläturvekankaaksi ja varputurvekankaaksi. Puusto mäntyä ja koivua, kitukasvuista koivua paikoin runsaasti. Suolajeja säilynyt alueella, mm. tupasvilla, suomurain, vaivaiskoivu, suokukka. Rahkasammalia paikoin runsaamminkin, mm. ruskorahkasammal, rämerahkasammal, kangasrahkasammal. Turvevarausalueella on jonkin verran tuoretta lahoppua ja yksittäisiä keloja. Kiskonjoen läheisyydessä ravinteisuus lisääntyy ja puusto kuusivaltaistuu, paikoitellen on korpisuutta.

Suurisuon lähistöllä, lähimmillään alle 100 metrin päässä virtaavan Kiskonjoen leveys vaihtelee viidestä kymmeneen metriin. Paikoitellen joessa kivikkoisia koskipaikkoja, paikoitellen hitaasti virtavaa suvantoa, sekä selkeästi leveämpiä seisovavetisiä alueita. Joen pohjalla runsaasti järeitä uppotukkeja. Majavan aktiviteettia havaittavissa tuoreista sekä vanhoista syömäjäljistä ja kaadetuista puista.

Rantojen metsät korpia, sekä kuusivaltaista eri-ikäkarakenteista lehtomaista kangasmetsää, seassa koivua. Kuuset noin 100 -vuotiaita, seassa yksittäisiä vanhempia kuusia ja kilpikaarnaisia mäntyjä. Pienialaisesti metsäkortekorpea. Lahoppua joenrantametsissä noin 20m³/ha, paikoitellen enemmänkin. Paljon koivulahoppua sekä pötkelöinä, että maapuina. Joen varren lahoppuisten korprien ja metsien eliölajisto on erityisen arvokas.

Lajiston arvokkaimmat lajit ovat erittäin uhanalaiset (EN) kantopaanu- ja lahokaviosammal. kantopaanusammalen määrityksen lopullinen varmistus on vielä kesken, määrityksen varmistumisesta ilmoitetaan KHO:lle. Lahokaviosammal on luonnonsuojelulain mukaan rauhoitettu (LSA 1997/160, liite 3a 2021/52). Kantopaanusammal on puolestaan luonnonsuojelulain tarkoittama erityisesti suojeltava laji (LSA 1997/160, liite 4 2021/521). Uuden luonnonsuojelulain (9/2023) 143 §:n mukaan hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan asiaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Siten tähän valitukseen sovelletaan vanhan luonnonsuojelulain (1096/1996) säännöksiä. Lain 47 §:n 2 momentin mukaan Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Edellä 2 momentissa tarkoitettu kielto tulee voimaan, kun alueellinen ympäristökeskus on päätöksellään määrittellyt erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille

Kiskonjoki on arvokas taimenjoki ja joella on tehty viime vuosina kalataloudellisia kunnostuksia ja taimenen istutuksia Vääräkosken laajalla yhtenäisellä koskialueella. Kunnostus- ja istutusalue sijaitsee välittömästi Suurisuo- alapuolisella jokiosuudella, noin kilometrin päässä suunnitellun turpeennoston vesien purkupisteen alapuolella. Toistia on vastannut Pro Höytiäisen Wirtavesitiimi ja hankkeen rahoituksessa ja toteutuksessa on mukana K-ryhmän ja WWF:n K-Kalapolut -yhteistyöhanke. Pohjois-Karjan piirin arvion mukaan Kiskonjokea on tärkeä ekologinen yhteytenä eliölajien leviämisen kannalta.

Turpeennoston seurauksena kalataloudellisten kunnostustöiden panostukset voivat mennä hukkaan, koska turpeenoton aiheuttama kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevan taimenen lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä. Lisäksi turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille.

Vaihekaavaa varten tehdyssä selvityksessä (Ramboll) vesistövaikutuksen ja luonnontilaisuuden arvioinnissa Kiskonjoen kalataloudellinen merkitys on ja hankkeen haitalliset vaikutukset joen taimenkannalle on kuvattu, mutta haitallisen vaikutuksen merkittävyyttä taimenkannan mahdollisella heikkenemiselle Suurisuon tu-varauksen erityisten luonnonarvojen kannalta ei ole selvitetty. Taimen on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN) sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella.

Kiskonjoen alajuoksulla Polvijärven Rauanlahteen menevän tien nro. 15793 Kiskonjoen ylittävän tien kohdalla virtaavasta koskesta on vuodelta 2011 havainto koskikorentolajista, vantaankorrista (laji.fi), joka erittäin uhanalainen ja erityisesti suojeltava koskikorentolaji (LSA 1997/160, liite 4). Suomen lajien uhanalaisuutta käsittelevän punaisen kirjan mukaan Vantaankorrien elinympäristöjä uhkaavat erilaiset rakennus- ja perkaustoimet (esim. kunnostusojitus, turpeenotto) ja niiden tuottamat kemialliset haittavaikutukset (kiintoainekuormitus, rehevöityminen). Laji on luonnonsuojeluasetuksen nojalla erityisesti suojeltavia, mutta esiintymien rajauspäättöksiä ei ole tehty. Rajauspäättökään eivät välttämättä turvaisi vantaankorrien esiintymiä, sillä lajin säilyminen on riippuvaista pitkälti vedenlaadusta, johon voi vaikuttaa ratkaisevimmin esiintymien yläjuoksulla tehtävät toimet.

Kuten jo Kiskonjoen varrelta löydetyn kantopaanusammalen kohdalla yllä todettiin, niin tähän valitukseen sovelletaan vanhan luonnonsuojelulain (1096/1996) säännöksiä. Lain 47 §:n 2 momentin mukaan Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Vaihekaavassa Vantaankorrien esiintyminen olisi tullut ottaa huomioon jo vaihekaavan selvityksissä, lajin esiintymispaikka Kiskonjoella olisi ollut löydettävissä Suomen Lajitietokeskuksen kaikille avoimesta laji.fi -havaintoaineistosta. Yllä kuvattua punaisen kirjan arviota soveltaen vantaankorrien esiintymän turvaaminen Kiskonjoella olisi voitu turvata jo kaavavaiheessa luopumalla yläjuoksulle suunnitellusta Suurisuon turpeenottovarauksesta.

Geomorfologisista muodostumista Suurisuota ympäröivät moreenimuodot ovat selväpiirteisiä, joskin melko loivia drumlineja tai drumlinoideja. Kiskonjoen varressa rajauksen länsireunalla on kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvetoon koottu, kartoituksissa havaittu suojelullisesti hyvin arvokas eliölaajisto sekä Kiskonjoen tunnettu taimenkanta ja vantaankorrien esiintymä ja joen merkittävä ekologinen yhteys sekä alueen geomorfologiset muodostumat osoittavat, että alueen, pääosin turvevarausalueen lähistöllä sijaitsevan Kiskonjoen ja sen varren luonnonmetsien ja korprien erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: metsäkortekorpi, EN

Kiskonjoen tunnetut erityiset luonnonarvot: taimen, EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella, vantaankorri, EN, LSA 1997/160, liite 4 2021/521.

Kartoitusten lajihavainnot: kantopaanusammal, EN LSA 1997/160, liite 4 2021/521, lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarninappu, VU, aarnisammal, VU, hongantorvijäkälä, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, hentoneulajäkälä, NT, jauhehankajäkälä, NT, EVA, kelohurmejäkälä, NT, RT/3b, härmähuhmarjäkälä, RT/3b, NT, kuusenneulajäkälä, NT, kuusenhäivelö, NT, korpiluppo, NT, ruostekääpä, VM-ind, riukukääpä, VM-ind, tikankääpä, luontoarvolaji, levykääpä, luontoarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, turvejäkälä, luontoarvolaji, pörrökääpä, ruunikääpä, varjoneulajäkälä, tupsuluppo, jauhepaisukarve, keltaängelmä, pyy, VU, D1, D2, palokärki, D1, VM-ind.

Ekologiset yhteydet: Kiskonjoki ja myös Suurisuon itäpuolella, lähellä varausaluetta, virtaava, Kiskonjokeen laskeva Lipasjoki ovat eliölajien liikkumisen kannalta tärkeitä ekologisia yhteyksiä. Suurisuon tu-alueen toinen vesien purkureitti ohjattaisiin Lipasjokeen.

Geomorfologiset muodostumat: varausalueen reunoilla

Ennallistaminen: Kiskonjoella tehtyjä kalataloudellisia kunnostuksia on tarkoitus edelleen jatkaa pääosin vapaaehtoisvoimin.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Suurisuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien hyvin merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

7) Rimpisuo, Lieksa 119 ha

Rimpisuon ojitamattoman osan laidat ovat isovarpurämettä (VU) ja keskellä on lyhytkorsirämettä (VU). Puusto harvaa, kitukasvuista mäntyä. Rimpilampea reunustaa kapea sarareunus ja ympärillä on isovarpurämettä ja jäkäläturvekangasta. Puusto hieman vanhempaa, yli 100-vuotiasta. Muutamia vanhoja keloja säilynyt lammen ympärillä. Lampi on luonnontilainen vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama pienvesiluontotyyppi.

Pudasjoen itärannalla Rimpisuon varausalueen läheisyydessä on lehtipuuvaltaista, kivennäismaan puolella mäntyvaltaista eri-ikäisrakenteista sekametsää, seassa kuusta ja koivua. Soisilla ranta-alueilla on korpisuutta, valtapuuna kitukasvuinen kuusi. Alueella on erittäin hyvä männyn lahoppuujatkumo. Myös järeää lahoppuuta on runsaasti kaikkia lahoppuluokkia. Järeitä palokantojakin on jonkin verran. Lahoppuuta on runsaasti, 10-20 m³/ha.

Rantametsät ja rannan puustoiset suolaikut ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta erittäin merkittäviä. Pudasjoen läheisyyden ansiosta alueella on vaateliaille jäkälille sopiva mikroilmasto, ja siellä esiintyy kauttaaltaan runsaasti vaarantunutta takkukahajäkälää. Myös muuta uhanalaista ja vanhan metsän indikaattorilajistoa on runsaasti ja elinvoimaisina esiintyminä. Rannan kartoitusalue on Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokas metsäelinympäristö (4,82 ha).

Rimpisuo mahdollisen turvetuotannon vedet laskevat Ketveleensuon tavoin Pudasjokeen, joka on osa kalataloudellisesti hyvin arvokasta Lieksanjoen aluekokonaisuutta (kansallisen kalatiestrategian kärkikohde ja todettu erityisen tärkeäksi mm. Saimaan järvilohen ja Vuoksen taimenen hoito-ohjelmissa). Turvesuolta lähtevän kuormituksen suurimmat haitat tulisivat aiheutumaan Pudasjoen harjuskannelle, koska joki on erityisen tärkeä harjuksen esiintymisalue koko Lieksanjoella. Joen taimenkannat kärsivät samalla tavoin turvealueen valumavesien kuormituksesta. Kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevien harjuksen ja taimenen lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä ja turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille.

Vaihemaakuntakaavan selvityksissä Pudasjoen kalataloudellisesta merkitystä ei ole käsitelty lainkaan, vaikka Rimpisuon mahdollisen turvetuotannon haitat kohdistuisivat joen hyvin merkittäviin erityisiin luonnonarvoihin (harjus ja taimen).

Geomorfologisista muodostumista Rimpisuon kaakkoisosan väliin jäävä, noin 20 m korkea drumliiniselänne kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen moreenialueeseen Rekusenjärven drumliiniparvi, MOR-Y08-126. Selänne on myös maisemallisesti merkittävä. Drumlinin koillisrinteessä on 2-3 selvästi erottuvaa vieremäärpea ja useita pienempiä, joiden juurella purkukerrostumat näkyvät korkeuskäyrien muodossakin. Vieremät ovat tapahtuneet todennäköisesti melko pian mannerjään sulamisen jälkeen. Alla olevaan yhteenvetoon koottu kartoituksessa havaittu alueen suojellisesti hyvin arvokas eliölajisto, suotyypit ja vesilakikohteet, yllä kuvatut arvokkaat geomorfologiset muodostumat ja Pudasjoen tunnetut arvokkaat kalalajit osoittavat, että alueen, pääosin turvevarausalueen lähistön virtavesien varren luonnonmetsien, puustoisten soiden erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: metsäkortekorpi, EN

Vesilakikohteet: Rimpilampi, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi

Pudasjoen erityiset luonnonarvot: harjus VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella, taimen EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella.

Lajihavainnot: lahkaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, takkuhankajakälä VU, ryväsjäkälä VU, hongantorvijäkälä VU, kantoraippasammal VU, EVA, kuusenneulajakälä NT, jauhehankajakälä NT, EVA, silomunuaisjäkälä NT, kastanjansuomujäkälä NT, kuusenparakka luontoarvolaji, tupsuluppo, pyy (VU, DI 1, DI 2, västäräkki (NT), teeri, D1, EVA,

Geomorfologiset muodostumat: varausalueen kaakkoisosan välissä valtakunnallisesti arvokasta moreenialuetta Rekusenjärven drumliiniparvi, MOR-Y08-126.

Alue-ekologisen verkoston kohteet: Metsähallitus: arvokas metsäelinympäristö, Pudasjoen itäranta varausalueen lähellä (4,82 ha), Pudasjoki on myös merkittävä ekologinen yhteys eliölajien leviämisen kannalta.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Rimpisuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

8) Lylykoskensuo, Ilomantsi, 211 ha

Ojittamattomat suot varausalueen E-puolella ja Koitajoen varressa ovat enimmäkseen rahkarämettä paikoin myös keidas- ja lyhytkorsirämettä (VU). Keloja on vähänlaisesti. Puusto vähäistä ja kitukasvuista n. 150v mäntyä, paikoitellen myös koivua. Muutamia palokantoja. Vesitalous luonnontilaisen kaltainen, ympäröivät ojat ehkä hieman kuivattaneet ojittamattomia soita reunoilta.

Koitajokeen laskevan Koveropuron vesilain tarkoittama purovesistö. Purouoma on noin 2 metriä leveä, vaihtelevasti virtaava, loivasti mutkittileva puro. Puron mutkia on paikoin oiottu, mutta luontaista mutkitteluakin edelleen havaittavissa. Puroon johdettu lukuisia leveitä ja syviä ojia molemmilta puolilta, Lylykoskensuolta ja Koveronpuronsuolta. Uomassa on myös luonnontilaista mutkittelua.

Puron varrella on kauttaaltaan runsaasti merkkejä majavien toiminnasta, sekä vanhoja, että tuoreita majavien syömiä kantoja ja 2 majavan pesää. Majavien kantoja on paljon jopa yli 100 m päästä uomasta.

Majavien toiminnan seurauksena uoma tulvinut runsaasti, paikoitellen puronvarren puusto kuollut pystyyn. Näillä alueilla on melko tuoreita keloja ja koivulahopuuta (pökkelöitä ja koivumaapuuta). Majavien toiminta on vaikuttanut kokonaisuudessaan voimakkaasti Koveropuron vesitalouteen, ojituksista huolimatta uoma ja sen vesivaikutteiset luhdat, nevat, korvet, rämeet ovat säilyneet luonnontilaisen kaltaisena, purossa on myös rakenteellisesti luonnontilaisia osia.

Lylykoskensuon ojitetulla osalla on yksittäisiä, hakkaamattomia pieniä (alle 1 ha) suonsaarekkeita, joilla kasvaa järeää yli 200v mäntyä ja yksittäisiä vanhoja kuusia. Suuremmat suonsaarekkeet on hakattu.

Koveropuron varressa oli kaksi pientä vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittamaa vesiluontotyyppiä, lähteikkö varausalueella ja norouoma Koveropuron alaosalla. Uoman varren suojelullisesti merkittävistä sekä paju- ja pohjansirkkuja havaittiin 4 paria. Varausalueella, uoman varren ojitetulla rämeellä kasvoi suurehko noin 180 yksilön punakämmekkäesiintymä.

Geomorfologisista muodostumista Lylykoskensuon ja Koveropuronsuon reunoilla on matalahkoja kumpumoreeneja, mahdollisesti osaksi jäätikön reunan edessä muodostuneita. Lylykosken reunamuodostuma on hiukan kauempana kaakkoispuolella.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut kartoitetut suotyypit ja vesi- ja metsälakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset kohteet sekä kartoituksissa havaittu suojelullisesti arvokas eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, pienvesien ja erityisesti Koveropuron varren erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: Kangas- (EN), ruoho- (EN) ja sarakorpi (EN), sara- (EN), keidas- (NT) ja isovarpu-(VU) ja rahkaräme, sara- (VU), luhta- (VU) ja lyhytkorsineva sekä avo- ja pensaikkoluhta (LC).

Vesilakikohteet: lähteikkö EN ja norouoma DD, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi, Koveropuro, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8.

Metsälakikohteet: Lylykoskensuon itäosassa, n. 500 metrin päässä varausalueesta on metsälakikohde (0,3 ha), jota ei kartoitettu.

Geomorfologiset muodostumat: varausalueen reunoilla Lylykosken- ja Koveropuronsuon

Lajihavainnot: punakämmekkä, n. 180 yksilöä, RT 2b, NT, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, ryväsjäkälä VU, kelohurmejäkälä RT 2b, NT, kuusenneulajäkälä, RT 2b, NT, jauhehankajäkälä NT, EVA-laji, männynkääpä VM-ind, tupsuluppo, pajusirkku 4 VU, paria, pohjansirkku, RT 2b, NT, 4 paria, taivaanvuohi (NT), järripeippo (NT) metso D1, D2, EVA, teeri, D1, tavi EVA, 2 paria, telkkä EVA, käpytikka, peukaloinen, metsäkirvinen, tiltalti ja lehtokerttu.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Lylykoskensuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

9) Riihisuo, Ilomantsi 100 ha

Riihisuon varausalueella on ojittamaton suoalue, joka peruskartan 1974 ja vuoden 1976 ilmakuvaan mukaan on ollut pieni lampi, Ojituksen jälkeen lampi on kasvanut umpeen ja muuttunut suoksi. Nykytilassaan alue

on luonnontilaisen kaltaista karua nevaa ja rämettä: suotyyppeihin kuuluvat sara- ja lyhytkorsineva sekä lyhytkorsiräme. Lintulajeista suolla havaittiin metsäkivinen.

Koitajokeen laskevan Koveropuron valuma-alue on 16.8 km², jonka perusteella se on vesilain tarkoittama purovesistö. Purouoma on Eno-Ilomantsitien eteläpuolisella osalla 0,5-1,5 metriä, pohjoispuolella uoma on hieman leveämpi. Eteläpuolisen osan uomassa on oikomisen jälkiä ja siihen tulee vanhoja ojia, mutta monin paikoin uoman varrella on nähtävissä luontaista mutkittelua, joten kartoitetun uoman arvioidaan kokonaisuudessaan olevan nykyisin rakenteellisesti ja vesitaloudeltaan luonnontilaisen kaltainen. Sama koskee uoman lähiympäristöä.

Puronvarressa on mustikka- puolukka-, sara- ja ruohokorpia ja isovarpurämettä sekä ojituksen aiheuttamia suomuuttumia. Valtapuuna kuusi, arviolta noin 80-100vuotiaita, puusto on eri-ikäisrakenteista. Kuusilahopuuta, mäntylahopuuta sekä koivupötkelöitä löytyy, yhteensä arviolta 10m³/ha. Puron varressa huomattavan paljon uhanalaisia sammal-, jäkälä- ja lintulajeja mm. kantoraippasammal, takkuhankajäkälä, töyhtötiainen ja pajusirkku.

Puron varren itäpuolen varausalueeseen rajautuvalla suonsaarekkeella mustikkatyyppin tuoretta kangasmetsää. Puusto noin 80-100-vuotiasta mäntyä ja kuusta, seassa myös lehtipuita (koivua ja haapaa). Metsässä lahopuuta n. 10 m³/ha. Harvennushakkuiden jälkiä on nähtävissä, mutta saarekkeella on silti myös huomattavan paljon uhanalaista lajistoa, mm. aarninappua (VU), takkuhankajäkälää (VU) ja lahokaviosammalta (EN).

Varausalueen länsipuolella Riihisuohon rajautuu tuore kangasmetsä, jossa valtapuuna kuusi, seassa järeitäkkin mäntyjä ja siellä täällä koivua. Puusto on eri-ikäisrakenteista ja lahopuuta arviolta 15-20m³/ha, lahopuuta löytyy maapuuna kaikilla eri asteilla, keloja pystyssä sekä maapuuna. Puuston ikä noin 80 vuotta mutta vanhempiakin seassa. Alueen sammal- ja jäkälälajisto on myös suojelullisesti merkittävä.

Turvevarausalue ulottuu pohjoisosassa aivan päätien viereen. Tien reuna-alueella lähellä varausaluetta kasvaa noin 20 yksilön kirkiruohoosiintymä. Laji on valtakunnallisesti vaarantunut (VU) ja kuuluu luonnonsuojeluasetuksella rauhoitettuihin kämmekkälajeihin. Esiintymä sijaitsee lähellä Riihisuon turvevarausaluetta. Lisäksi tien reunan soistuneella osalla kasvaa myös hyvin runsaasti maariankämmekkää.

Lähellä päätietä varausalueeseen rajautuva Pahakalanlampi on luonnontilainen suolampi (VU)

Geomorfologisista muodostumista suon pohjoisosassa on hyvin pieni, mutkittileva harjuselänne. Koveropuro virtaa sen länsikärjen läpi. Suon itäreunan ja Ratilanvaaran välissä on pienehköjä lajittuneita reunamuodostumia, kaakkoispuolella reunamoreaniselänne ja länsireunalla jään kontaktissa muodostuneita kumpumoreeneja. Suon itäpuolella on kaksi uomaa, jotka saattavat liittyä Ilomantsin jääjärven tai paikallisen pienen jääjärven purkautumiseen.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen karotoitetut suotyypit, vesiluontotyypit, vesilakikohteet ja yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat sekä kartoituksissa havaittu suojelullisesti hyvin merkittävä eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, Koveropuron varren sekä muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: mustikka- (EN), puolukka- (EN), ruoho- (EN) ja sarakorpi (EN), sara- (EN), lyhytkorsi- (VU) ja isovarpuräme (VU), sara- (VU) ja lyhytkorsineva.

Vesilakikohteet ja vesiluontotyypit: Koveropuro, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8, Pahakalanlampi, luonnontilainen suolampi, VU.

Geomorfologiset muodostumat: reunustavat laajalti varausaluetta

Lajihavainnot: lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, kantoraippasammal, VU, EVA, aarninappu, VU, aarnisammal, VU, hongantorvijäkälä, VU, takkuhankajäkälä, VU, jauhehankajäkälä, NT, EVA, korpiluppo, NT, haapahiippasammal, luonnonarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, oravuotikka, kirkiruoho, VU, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, maariankämmekä, pensastasku VU, töyhtötiainen VU, pajusirkku VU, hiirihaukka VU, pohjansirkku RT 2b, NT, teeri D1, EVA, palokärki, D1, VM-ind., metsäviklo, punarinta, käpytikka, kirjoseppo.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Riihisuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytävä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

10) Lakkasuo 226 ha

Lakkasuon ojitamattoman osa (12,6 ha) koostuu karuista nevoista ja rämeistä. Suon puusto on vähäistä ja erittäin kitukasvuista, seassa vanhoja mutta kitukasvuista, ohuita keloja. Suon reunoilla kapeat kaistaleet vanhempaa metsää, muuten metsät käsiteltyjä suon ympärillä ja suonsaarekkeilla. Suon eteläosassa sijaitsee pieni luonnontilainen lampi, joka on vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppinä. Lisäksi varausalueen eteläosassa on karttatarkastelun perusteella kaksi pientä Harkkolampea. Niitä ei kartoitettu, eikä niiden luonnontilaa ole arvioitu maastossa. Karttatarkastelun perusteella ne mahdollisesti ovat myös luonnontilaisia.

Ojitamattoman osan suotyyppejä ovat lyhytkorsi-, tupavillaräme- ja isovarpuräme, lyhytkorsi- ja sara- ja rimpineva. Alueen linnustoon kuuluvat mm. töyhtöhyyppä, kapustarinta, kala- ja naurulokki. Kelopuiden eliölajistoon kuuluvat jauhehanka- ja kelohurmejäkälä. Pikkulammen rannalla oli metsähanhen höyhenkasa ja luuranko. Siitä ei ole tietoa, miten ja milloin hanhi on kuollut.

Lakkasuon ojitettu osa on puustoista varputurvekangasta. Puusto mäntyä, noin 15 cm läpimitaltaan, vanhimmat puut yli 130v. Puuston kasvu selkeästi kiihtynyt ojituksen seurauksena. Siellä täällä vanhoja keloja. Kelopuiden eliölajistossa havaittiin jauhehankajäkälä ja ojitetun osan linnustossa 2 paria pohjansirkkuja.

Lakkasuon ja Karpansuon turvevarausalueiden välissä Oskajärvestä Melaselänjärveen virtaa Oskajoen purovesistö. Puron uoma on n. 2-2,5 metriä leveä ja se mutkittelee luontaisesti paljon, osa mutkista on oikaistu ihmisen toimesta. Uomassa on hiekkapohja ja mutkiin on muodostunut hiekkasärkkiä, joiden kohdalla uoma on matala. Uomassa ja reunoilla siellä täällä kiviä. Purolla on ollut aktiivista majavien toimintaa: joen rannoilla näkyy majavien kaatamien puiden kantoja. Uomassa on lisäksi paljon lahoppua. Kartoitusalueella oli täysin luonnontilaisia osia ja vanhoista perkausjälijistä huolimatta koko kartoitusalue on vesitaloudellisesti ja rakenteellisesti luonnontilaisen kaltaisena.

Oskajoen rannoilla loppuvuoden 2022 kartoitusalueella on vanhaa, runsaslahoppuustoista koivupainotteista sekametsää. Alueella on paljon erittäin järeitä koivupötkelöitä ja koivumaapuita, yli 20m³/ha. Koivujen seassa noin 90-vuotiasta kuusta sekä nuorempaa mäntyä. Kesällä 2023 kartoitetun Oskajoen osan

luontotyyppejä ovat mustikka- ja ruohokorpi sekä korpiräme. Lintulajeista puron varrella havaittiin mm. hömötiainen.

Oskajärveen laskevan Särkipuron valuma-alue on pieni, 2,92 km², jonka perusteella se on vesilain määritelmän mukainen purovesistöä pienempi noro. Hiekkapohjainen mutkitteluva norouoma on alle 0,5 metriä leveä, joka virtaa käsitellymmän metsän keskellä, mutta siellä täällä puusto on vanhempaa. Uoman yli ja uomaan kaatunut lahoppuuta. Kartoitettu noro osa on lähes kokonaan luonnontilainen vesilain tarkoittama vesiluontotyyppi. Uoman lähiympäristössä on mustikkakorpea.

Varausalueen länsipuolella on melko vanhoja kuusimetsiä yksityismailla. Puusto on noin 90-vuotiasta järeeä kuusta, ylispuina vähintään 110v mäntyä. Alueen harvennushakkuut ovat vanhoja, joten lahoppuuta on jo muodostunut, noin 5-10 m³/ha, enimmäkseen tuoreimpia lahoppuuluokkia. Rakenteen ja lahoppuun määrän perusteella metsä täyttää Metso II kriteerit. Viereisellä yhtiön maalla olevan karttalähteen ympärillä pienialaisesti jätetty vanhaa metsää pystyyn.

Geomorfologisista muodostumista Lakkasuon saarien 5-12 m korkeat kummut ovat kumpu-juomumoreeneja, samoin Karpansuon eteläosan kummut. Karpansuon pohjois- ja kaakkoispuolen selänteet ovat drumlineja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen kartoitetut suotyypit, vesilakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset kohteet, kartoituksissa havaittu suojelullisesti merkittävä eliölaajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen sekä muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: mustikka- (EN) ja ruohokorpi (EN), korpi- (EN), lyhytkorsi- (VU), tupavilla- (VU) ja isovarpuräme (VU), lyhytkorsi- ja sara- (VU) ja rimpineva (VU)

Vesilakikohteet: Oskajoki, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8, kartalle merkitty lähteikkö EN, Särkipuro, norouoma DD ja Lakkasuon luonnontilainen lampi vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyyppi.

Geomorfologiset muodostumat: Lakkasuon ympärillä laajalti ja Karpansuon eteläosassa

Lajihavainnot: hömötiainen EN, naurulokki VU, metsähanhi VU, kapustarinta DI, töyhtöhyppä, kalalokki, pohjansirkku RT 2 b, NT, närhi, NT, kelohurmejäkäälä RT 2 b, NT, jauhehankajäkälä NT, EVA, korpiluppo NT, kuusenhäivelö NT, lahoneulajäkälä, luontoarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, majava.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Lakkasuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

11) Parkusuo, Ilomantsi 165 ha

Parkusuo ojitettamaton osa (7,2 ha) on keidasrämettä ja lyhytkorsinevaa. Puusto on kitukasvuista mäntyä, avosuon reunamilla hieman varttuneempaa männikköä. Alueella kitukasvuisten mäntyjen keloja sekä muutamia järeähköjä kelopuita pystyssä ja maapuuna. Alueen kaakkoisosassa on luonnontilainen pieni

lampi, joka on vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppi. Lampialueiden linnustoon kuuluvat sinisorsa, tavi, telkkä, ja valkoviklo.

Suon eteläosassa on lyhytkorsinevan reunustama toinen luonnontilainen lampi, joka kuuluu myös vesilain tarkoittamiin vesiluontotyypeihin. Lampialueella havaittiin metsäviklo.

Parkusuon ojitamaton osa (5,3 ha) Lerssinkankaan länsipuolella on karua vesitaloudeltaan luonnontilaisen kaltaista lyhytkorsinevaa. Suon reunoilla kasvaa vähän ohutta mäntyä. Suon pohjoisosassa on ympäröivän ojituksen seurauksena kuivunut ja muuttumassa jäkäläturvekankaaksi.

Parkusuolta pohjoiseen virtaava Tammapuro voi olla maastokartoituksen arvion perusteella vesilain tarkoittama vesistöä pienempi noro. Uoman leveys vaihtelee 0,5-1m välillä. Puroa on osittain oikaistu, mutta osittain uoma on myös mutkittlevaa, rakenteellisesti luonnontilaista. Rajauksen pohjoisosassa osassa uoman lähistöllä on puolukakorpea, joka vaihtuu etelämpänä mustikkakorveksi. Puusto on erikäisrakenteista, pääosin kuusta, vanhimmat arviolta yli 150-vuotiaita, seassa koivua ja siellä täällä mäntyjä. Lahopuuta arviolta yli 20m³/ha, enimmäkseen kuusimaapuuta, kaikkia lahoppuuluokkia, joten lahoppuujatkumo on hyvä. Alueella esiintyy huomattavan runsaasti aarninappua.

Purokankaan laavulta alaspäin uoma virtaa ennen Kälkäjärven edustan rämealuetta hakkuiden väliin jätetyllä suojavöhykkeellä, leveys 25-50 metriä. Alkuosassa uomaa reunustaa kaksi pientä ruohokorpea ja metsäkortekorpi. Pohjavesivaikutteisten ruohokorpien kasvilajistoon kuuluvat karhunputki, sudenmarja, metsäkurjenpolvi, kataja, mesiangervo, järvikorte, suo-ohdake, kurjenjalka, korpikastikka ja tuomi sekä lehväsammalia. Uoman loppuosassa noro virtaa rämealueen halki Kälkäjärveen. Tämän pääosin luonnontilaisen varsi on linnustoltaan hyvin edustava, pesimälajistoon kuuluvat metso (pesä), kaksi paria pohjansirkkuja, hömö- ja töyhtötiainen sekä metsähanhi (poikue).

Puralampi ja Puralammenpuro on suunniteltu turvevarauksen pohjoisosan toiseksi vesien purku-uomaksi, joten ne otettiin myös mukaan kartoitukseen. Puralampi on luonnontilainen sarareunainen suolampi (VU), jota ympäröi karua lyhytkorsinevaa. Suolla havaittiin myös rehevämpi laikku, jolla kasvoi mm. villapääluikkaa. Avosuon ojitetulla rämereunoilla rämeillä oli paikoin luonnontilaisen kaltaista isovarpurämettä.

Puralammesta lähtevä Puralammenpuron voi kartoituksen perusteella myös olla vesilain tarkoittama vesistöä pienempi noro. Uomassa on Tammapuron tavoin oiottuja osia ja mutkittlevia luonnontilaisia osia. Uoman alaosa ennen sen laskua Kälkäjärveen on luonnontilainen. Uoman lähistön vesivaikutteisen lähiympäristön suotyypit ovat monin paikoin palautuneet luonnontilaisen kaltaisiksi. Uoman varren suotyyppeihin kuuluvat ruoho-, mustikka-, metsäkorte- sekä pieni muurainkorpi. Uoman Itäpuolella sijaitsee lähteikkö, johon kuuluu avolähde ja siitä lähtevä noro. Lemilahden lähellä uoman suotyyppeihin kuuluvat myös korpi- ja isovarpuräme. Uoman varren merkittävimmät lintulajit olivat hömötiainen ja varoitteleva pohjansirkku.

Mutalahden tien eteläpuolella, pääosin varausalueen reunalla ja osin myös varausalueella virtaa norouoma etelään ja laskee Lapinlammesta lähtevään purouomaan. Tämä uoma virtaa itään edelleen varausalueen lähistöllä ja osin myös varausalueella ja laskee lopulta rajavyöhykkeellä Venäjälle virtaavaan Ruokojokeen.

Puron leveys vaihtelee 0,5-1,5m välillä. Mutalahden tien lähistöllä ojitot ovat heikentäneet uoman luonnontilaa, mutta tämän jälkeen uoman rakenteellisen ja vesitaloudellisen luonnontilaisuus paranee selkeästi ja uoman luonnontilaiset osat mutkittlevat todella voimakkaasti. Kartoituksen arvion mukaan uoma voi olla vesilain tarkoittama norouoma. Uoman vesivaikutteisessa lähiympäristön korvet ovat

palautuneet luonnontilaisen kaltaisiksi, pääosin mustikka- ja puolukkakorviksi. Uoman varren suotyyppeihin kuuluvat myös ruoho- ja metsäkortekorpi. Linnustossa havaittiin mm. töyhtötiainen ja käpytikka, jonka poikaset huusivat pesäkolossa.

Puron päällä on paikoitellen tuulentaamia puita todella paljon. Puusto on eri-ikäisrakenteista, pääasiassa kuusta ja seassa koivua, siellä täällä mäntyjä. Kuuset paikoin todella järeitä, arviolta yli 120 -vuotiaita, rajauksen eteläosissa nuorempaa, noin 60-vuotiasta kuusikkoa. Lahopuuta arviolta noin 10m³/ha, tuulentaamassa kohdassa huomattavasti enemmän. Kaikkia lahoasteita löytyy, koivupötkelöitä sekä maapuita, samoin kuusista pysty- ja maapuita.

Lapinlammesta virtaava purouoma on rakenteeltaan ja vesitaloudeltaan pääosin luonnontilainen, kartoituksen arvion perusteella mahdollisesti purovesistö. Uoman varren erityispiirteinä ovat laajat yhtenäiset korpikastikkavaltaiset ruohokorvet, Toisena vallitsevana suotyyppinä ovat mustikkakorvet. Uoman varren suojellisesti merkittävimmät lintulajit olivat töyhtötiainen ja varoiteleva hiirihaukka.

Parkusuon eteläpuolelta johtaa ekologinen yhteys länsipuolen noron ja Lapinlammesta lähtevän puron kautta Ruokojokea pitkin edelleen Venäjän puolelle. Suon pohjoispuolella ekologinen yhteys etenee Tamma- ja Puralammenpuron kautta Kälkäjärveen ja sieltä edelleen Pajujokeen. Ojitetun Parkusuon ennallistamisella suon alueen ekologisten yhteyksien toimivuutta voitaisiin kehittää ja samalla palauttaa suon luonnontilaa ja luonnonarvoja. Ennallistamisessa käytettäisiin normaaleja karujen soiden menetelmiä kuten mm. Piitsonsuolla: ennallistamishakkuilla poistettaisiin ojituksesta hyötynyttä puustoa ja ojat tukittaisiin joko kokonaan tai niihin tehtäisiin määräväleihin tiiviitä tukkoosia konetyönä. Lisäksi Tamma- ja Puralammenpurolla ja suolta etelään virtaavassa norouomassa olisi tarpeen tehdä jossain määrin ennallistamistöitä. Lapinlammesta lähtevällä uomalla ei ole tarvetta ennallistamiseen.

Geomorfologista muodostumista Parkusuon ja sen reunojen moreenimuodostumat ovat kumpumoreeneja, korkeudeltaan 2-8 m. Turverajauksen kaakkoisosan reunaa Parkusuon eteläosaan tulee katkelmallinen, pieni harjujakso. Turverajauksen lounaisen osan länsipuolella on pieni perääntymismoreeni, jäätikön reunan suuntainen moreeniharjanne.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen kartoitetut suotyypit, vesilakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat ja kartoituksissa havaittu suojellisesti arvokas eliölaajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen sekä muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden. Yllä kuvatuilla ennallistamistöillä suon luonnontilaa voitaisiin palauttaa ja kehittää alueen ekologisten yhteyksien toimivuutta

Suotyypit: mustikka- (EN), puolukka- (EN), ruoho- (EN), muurain- (EN) ja metsäkortekorpi, korpi- (EN), lyhytkorsi- (VU), keidas- (NT), isovarpu- (VU) ja rahkaräme sekä lyhytkorsineva.

Puralampi, luonnontilainen suolampi (VU).

Vesilakikohteet: Tammapuro, Puralammenpuro ja Parkusuolta Lapinlammesta virtaava uoma, norouomat DD, Parkusuon kartoitetut pienet lammet, 2 kpl, (kolmas kartoittamatta), lähteiköt EN, 2 kpl, vesilain 2 luvun 11 §:n vesiluontotyypit, Lapinlammesta virtaava uoma, purovesistö, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8.

Suolammet: Puralampi, luonnontilainen suolampi (VU)

Geomorfologiset muodostumat: Varausalueella ja monin paikoin varausalueen reunoilla

Ekologiset yhteydet: Tammapuro, Puralammenpuro, Lapinlammesta lähtevä puro ja siihen Parkusuolta laskeva norouoma.

Lajihavainnot: hömötiainen, EN, 2 paria, töyhtötiainen, VU, 3 paria metsähanhi VU, hiirihaukka VU, pyy, VU, D1, D2, pohjansirkku RT 2b, NT, 5 paria, valkoviklo NT, EVA, närhi, NT, metso, D1, D2 EVA, teeri, D1, EVA, hippiäinen, VM-ind., punatulkku, VM-ind., metsäviklo, sinisorsa, tavi (EVA), telkkä (EVA), käpytikka,

lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarninappu, VU, hongantorvijäkälä, VU, takkuhankajäkälä, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, kelohurmejäkälä RT, 2b, NT, hentoneulajäkälä RT, 2b, NT, raidankeuhkojäkälä, NT, jauhehankajäkälä (NT, EVA), korpiluppo (NT), lahoneulajäkälä, luontoarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, jauhemunuaisjäkälä, luonnonarvolaji, riukukääpä, VM. ind., punakääpä, hytyrypykkä, villapääluikka, luonnonarvolaji, karhunputki, sudenmarja, metsäkurjenpolvi, kataja, mesiangervo, järvikorte, suo-ohdake, kurjenjalka, korpikastikka, tuomi

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Parkusuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

12) Lautasuo, Ilomantsi 83 ha

Lautasuon ojittamattoman osan (10,1 ha) suotyyppeihin kuuluvat isovarpu- (VU), tupasvilla- (VU), lyhytkorsi- (VU) ja rahkaräme (LC) sekä lyhytkorsineva. Ojittamaton osa kuuluu Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston arvokkaisiin luontokohteisiin.

Lautasuon ojittamattoman osan pohjoispuolen varausalueella on kapeita ojittamattomia yksityismaiden suureunuksia. Kartoitetun osan suotyyppeihin kuuluvat sararäme (EN), tupasvillaräme (VU) ja kangsaräme (EN). Alueen linnustossa havaittiin pohjansirkku (NT, RT 2b).

Lautasuohon rajautuu yksityismaiden puolella myös ojittamaton kitukasvuinen räme, jossa korpisia alueita ja paikoin vanhaa, kitukasvuista puustoa. Poimintahakkuista tehty paljon. Siellä täällä näkyy vanhoja järeitä poimintahakkuukantoja. Myös tuoreempia harvennushakkuukantoja näkyy kauttaaltaan. Lahopuuta vähäisesti, n. 5m³/ha. Rämellä ei ole järeää puustoa. Ensinäkemältä se näyttää nuorelta räkämänniköltä, alueen kuuset ovat hyvin vanhoja ja kitukasvuisia. Männyissä on seassa myös vanhoja kitukasvuisia, ohuita, mutta kilpikaarnaisia yksilöitä.

Lautasuon länsipuolella olevan puron varrella on pitkä Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston kohde (pienveden lähiympäristö). Puusto noin 90-vuotiasta, seassa yksittäisiä vanhempiakin kuusia. Lahopuuta on n. 20m²/ha, paikoitellen enemmänkin. Koivua on seassa jonkin verran, paikalla myös runsaasti koivulahopuuta, ml. koivupötkelöitä. Rakenne on luonnontilaisen kaltainen, puusto eri-ikäistä, Puusto on paikoin kituliaasti kasvanutta, alueella paikoin korpea, paikoin kuivunut turvekankaaksi oijen takia. Korpilahkasammalta kasvaa laaja-alaisesti, kostea pienilmasto. Rajauksen eteläosassa on korpisuutta ja tihkupintoja.

Kartoitusalueen yläosassa uoman vesi virtaa syvällä, alavirtaan päin uoma mataloituu ja se muuttuu sekä rakenteeltaan ja vesitalouden osalta luonnontilaisen kaltaiseksi vesilain tarkoittamaksi pienvesiluontotyyppiä. Uoman lähiympäristön vesivaikutteisen alueen korprien suotyyppejä ovat mustikka-kangas- ja metsäkortekorpi.

Lautasuo on moreeniharjanteiden rajaamassa altaassa, joka avautuu kaakkoon ja länteen. Kynnyskohdat ovat nykyisin arviolta 150-152 m mpy,. Geomorfologisista muodostumista suon länsireunalla on

kumpumoreeneja, pohjoispuolella noin 10 m korkea drumliniselänne ja itäisivulla drumlinimaisia selännteitä. Pohjoispuolella Viinijärvenkankaan alarinteessä on lievästi erottuvia rantamuodostumia 157-158 m mpy.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen kartoitetut suotyypit sekä vesi- ja metsälakikohteet, yllä kuvatut geomorfologiset muodostumat, Metsähallituksen alue-ekologian arvokas luontokohde ja kartoituksissa havaittu alueen eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen sekä muut varausalueen ja sen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: kangas-, mustikka- (EN) ja metsäkortekorpi (EN), kangas- (EN), sara- (EN), lyhytkorsi- (VU), tupavilla- (VU), isovarpuräme (VU) ja rahkaräme ja lyhytkorsineva

Vesilakikohteet: Lautasuon länsipuolen noro DD, tihkupinta (EN) noron varressa vesilain 2 luvun 11§:n vesiluontotyyppi.

Metsälakikohteet: Varausalueen pohjoispäässä, Viinijärvenkankaan yksityisen maan reunarämeellä sijaitsee metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö, (1,0 ha).

Geomorfologiset muodostumat: monin paikoin suon reunoilla

Ekologiset yhteydet: Metsähallitus: Lautasuon W-puolen noron varsi, alue-ekologisen verkoston arvokas pienveden lähiympäristö (9,5 ha).

Lajihavainnot: pyy, VU, D1, D2, pohjansirkku RT 2b, NT, metso (DI, D2, D3, VM-ind, EVA, harmaasieppo, punarinta, hippiäinen, VM-ind., aarninappu, VU, hongantorvijäkälä, VU, takkuhankajakälä, VU, kantoraippasammal, VU, EVA, kuusenneulajakälä RT 2b, NT, hentoneulajakälä, RT 2b, NT, kelohurmejäkälä, RT, 2b, NT, jauhehankajakälä, NT, EVA, korpiluppo NT, tupsuluppo, kuusenhäivelö, NT, lahoneulajakälä, luontoarvolaji, turvejäkälä, luonnonarvolaji, kuusenparakka, luontoarvolaji, jauhemunuaisjäkälä, luonnonarvolaji, riukukääpä, VM-ind., ruostekääpä, VM-ind., hartsikääpä, luonnonarvolaji

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Lautasuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

13) Heinäsuu, Ilomantsi 122 ha

Nuorajärven Viinilahteen laskevan Ölkönpuron valuma-alue on 5,17 km², jonka perusteella se on vesilain tarkoittama purovesistöä pienempi noro. Ölkönpuro virtaa Viinivaaran tieltä aluksi uoman varren metsälakikohteiden kautta Ölkönahon yksityisen suojelualueen (YSA 207096) ja valtionmaan Olkkolan suojelualueen (ESA 300941) halki rakenteellisesti ja vesitaloudeltaan luonnontilaisena. Tästä eteenpäin kartoitusalueen loppuun asti (varausaluetta) luonnontilaisen kaltaisena vesilain (11 §) tarkoittamana pienvesiluontotyyppinä.

Ölkönpuron suojelualue on rehevää, järeäpuustoista, melko tasaikäisrakenteista kuusikkoa. Kasvupaikka: tuore lehtomainen kangasmetsä, paikoin korpisuutta. Puron varressa n. 5-10m²/ha kuusi- ja koivulahopuuta, etenkin lahoppuluokkia 1-3. Pitkälle maatunutta lahoppuuta on vähemmän.

Luonnonsuojelualueen ulkopuolella Ölkönpuron varteen jätetty kapeahko kaistale vanhempaa metsää, n. 80-100 -vuotiasta kuusikkoa, seassa myös koivua. Lahoppuuta alle 10m², alavirtaa kohden metsä nuorenee.

Tieltä suojelualueelle yksityismaan metsälakikohteella uoman lähialueella on mustikka-, metsäkorte- ja kangaskorpea. Suojelualueilla on myös laaja saniaiskorpi, muurainkorpi sekä korpi-, tupasvilla, isovarpu- ja

rahkarämettä. Suojelualueen alapuolisen uoman vesivaikutteisen lähiympäristön suotyyppeihin kuuluvat mustikka- (EN), sara- (EN) ja ruohokorpi sekä korpi- (EN) ja isovarpuräme (VU). Kartoitusalueen linnusto oli, ehkä ilta-ajankohdasta johtuen, vaatimaton, lajeista havaittiin vain punarinta.

Heinäsuolta etelään, Karkulampeen laskevan uoma on suunniteltu turvevarausalueen eteläosan purku-uomaksi. Puron varren metsä on kuusivaltaista mustikkaturvekangasta. Seassa on siellä täällä koivuja. Puusto on arviolta 80-100 -vuotiasta tasaikäisrakenteista kuusta. Lahopuuta arviolta 10m³/ha ja kaikkia lahoppuuluokkia löytyy. Puro on leveydeltään alle 0,5m, mutta todella syvä. Pohja on kivikkoa. Purossa on luontaista mutkittelua. Uoman varren suojelullisesti arvokkaaseen lajistoon kuuluvat mm. lahokaviosammal ja kantoraippasammal.

Heinäsuon moreeniselänteiden rajaamassa altaassa, joka avautuu kaakkoon ja etelään. Geomorfologisista muodostumista Heinäsuota reunustavat selänteet ovat Ilomantsin drumlinikenttään kuuluvia, tyypillisen pitkänomaisia drumlineja tai drumlinimaisia selänteitä. Lassinpalon eteläsivulla on 3-5 m korkeita kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen suojelualueet, kartoitetut suotyypit, vesi- ja metsälakikohteet, ylläkyvatut geomorfologiset muodostumat ja alueen kartoituksissa havaittu eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, suojelualueiden, vesistöjen sekä muut varausalueen ja sen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden

Suotyypit: kangas- (EN), mustikka- (EN), metsäkorte-, saniais-, ruoho-, muurain- ja sarakorpi (EN), korpi- (EN), tupavilla- (VU), isovarpu- ja rahkaräme.

Suojelualueet: yksityisen suojelualueen (YSA 207096) ja valtionmaan suojelualue (ESA 300941), valtiomaan suojelualue rajautuu varausalueeseen.

Vesilakikohteet: Ölkönpuro norouoma, DD, vesilain 2 luvun 11§:n vesiluontotyyppi.

Metsälakikohteet: Metsälain 10 §:n erityisen tärkeät elinympäristöt, Ölkönpuron varsi Viinijärven tieltä suojelualueille, (0,97ha, varausalueelle 530-800 metriä

Geomorfologiset muodostumat: reunustavat suot monin paikoin

Ekologiset yhteydet: Ölkönpuro, Metsälakikohteen ja suojelualueiden kautta Nuorajärven Viinilahteen

Lajihavainnot: lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarnisammal, VU, takkukahajakälä, VU, kantoraippasammal, VU, aarninappu, VU, korpiluppo, NT, raidankeuhkojäkälä NT, kuusenneulajakälä, NT, jauhehankajakälä, NT, EVA, rusokantokääpä NT, ruostekääpä, VM-ind, siperiankääpä, VM-ind, kuusenparakka, luonnonarvolaji, palokärki, D1, VM-ind.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Heinäsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmisteluun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

14) Karsikkosuon, Ilomantsi, 105 ha

Karsikkosuon kartoitukset kohdistettiin varausalueen eteläosan ojittamattomalle suolle ja suunnitellun turpeennoston vaikutusalueella oleville soille ja lähistön puro- ja norouomien varsille, turpeennoston haitoille herkkien metsäeliölajien kannalta tärkeiksi arvioiduille lahopuisille metsien ja puustoisten soiden

alueille varausalueen läheisyydessä, noin 500 metrin etäisyydelle saakka. Ojitetulle varausalueelle ei kohdistettu kartoituksia, koska se on pääosin hakattu (Tornator Oy:n kiinteistö).

Varausalueen pohjoispuolella sijaitseva Karsikkosuon laaja ojittamaton osa (liite 6) kuuluu soidensuojelutyöryhmän esityksen (2015) kohteisiin. Alue on pääosin lyhytkorsi- ja kalvakkanevaa sekä tupasvilla- ja isovarpurämettä, alueen länsireunalla Karsikkosaaren alueella on korpia. Siellä on myös metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö (1,7 ha), joka kartoituksen mukaan on tupasvillarämettä (pääosin) ja metsäkortekorpea. Karsikkosaaren alueella on lisäksi mustikka- ja sarakorpea.

Alueen linnustoon kuuluvat kalalokki (8 paria), naurulokki 1 pari (VU), pikkukuovi 3 paria (EVA), kapustarinta (DI), töyhtöhyyppä (3-4 paria), valkoviklo (NT), teeri, (DI, EVA), harmaapäätikka (VM-ind.) ja punatulkku (VM-ind.). Soidensuojelutyöryhmän täydennysesitykseen liittyneissä kartoituksessa Karsikkosuolla pesi vielä iso naurulokkikolonia.

Karsikkosuon ojittamattoman osan puustoiset suot ovat keskemällä suota lyhytkorsirämettä ja reunoilla isovarpurämettä. Soiden puusto n. 80-vuotiasta kitukasvuista mäntyä, seassa jonkun verran ohuehkoja keloja. Puiden rungoilta löytyi runsaasti jauhehankajakälää (NT, EVA).

Suon eteläpuolisen ojitetun osan ojat ovat jo umpeutumassa, alue on puoliavointa turvekangasta, jossa kasvaa harvaa männikköä. Alueen kartoitetun osan linnustossa havaittiin teeri (NT, EVA), kulorastas ja metsäkirvinen. Alue ulottuu lähelle varausaluetta ja olisi helposti ennallistettavissa täydentämään Karsikkosuon soidensuojeluesityksen aluerajausta. Alueen lounaisosassa on luonnontilaisen suolaikun muodostama metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö (noin 1 ha).

Varausalueen pohjoispuolella on luonnontilainen mustikkakorpi (EN), jossa lähteisyyttä ja tihkupintaisuutta, sekä lähteisyyttä indikoivaa kasvillisuutta mm. kantoliuskasammal (näyte tutkittavana). Valtapuusto n. 80-vuotiasta kuusta, seassa paljon koivua ja jonkin verran mäntyä. Myös pajua ja leppää jonkin verran seassa. Sekä kuusi, että harmaaleppä- ja koivulahopuuta runsaasti, osa on jo peittynyt rahkasammalella. Alueen tihkupintaisuus liittyy alueen maastokartalle merkittyyn lähteeseen (EN). Lähteellä ja muilla pohjavesivaikutteisilla osilla on yhteys varausalueeseen, joten varausalueen turpeenoton aiheuttama mahdollinen pohjavedenpinnan lasku voi vähentää alueen lähteisyyttä ja sitä riippuvien luontotyyppien ja eliölajien elinympäristöjen erityisten luonnonarvojen merkitys voi Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan heikentyä.

Kaakkoispuolelta turvevarausalueeseen rajoittuu sekapuustoiseen, eri-ikäisrakenteiseen tuoreeseen kangasmetsään, jossa runsaasti lahoppuuta. Valtapuusto on noin 100-vuotiasta kuusta, ylispuina seassa mäntyä ja erittäin järeitä koivuja, paikoitellen myös haapaa. Lahoppuuta runsaasti ja monimuotoisesti: kuusimaapuita kaikkia lahoasteita erittäin paljon. Paikoin tuulenkaatojen muodostamia aukkoja ja lahoppuurytöjä. Kuusimaapuiden juurakoissa huomattavan paljon aarnisammalta (VU). Koivulahoppu järeää, ja sitä on niin maapuina, kuin pötkelöinä. Mäntylahoppu enimmäkseen melko tuoretta keloja. Lahoppuun tilajakauma satunnainen, painottuen rajauksen länsireunaan. Lahoppuuta keskimäärin 25 m³/ha. Kohde täyttää Metso I -kriteerit.

Karsikkosuon varausalueen eteläpuolen ojittamaton osa (5,5 ha) on tupasvillarämettä ja lyhytkorsinevaa, jonka lintulajistossa havaittiin kaksi paria pensastaskuja, västäräkki ja metsäkirvinen. Rämeeen vanhempien mäntyjen rungoilla kasvaa jauhehankajakälää.

Oskajärveen laskevan Rajapuron valuma-alueen, 17,22 km², perusteella vesilain tarkoittama purovesistö. Kartoitettu osa, runsaan puolen kilometrin matkalla ennen uoman varrelle perustettua kosteikkoa, on vesitaloudeltaan ja rakennepiirteiltään luonnontilainen. Vaihemaakuntakaavan aineiston mukaan (Ramboll) Rajapuro on mahdollisen turvetuotannon vesien lasku-uoma Oskajärveen. Puron varren suotyyppeihin kuuluvat kangas- ja sarakorpi. Kosteikon linnustossa havaittiin sinisorsa, telkkä, valkoviklo, liro ja västäräkki. Alueelta on Rajapuron kautta ekologinen yhteys Oskajärveen ja sieltä edelleen Oskajoen kautta Melaselänjärveen, joka on eliölajistolle sopiva leviämisreitti.

Kosteikkoon, aiemmin Rajapuroon, laskee luonnontilaisen kaltainen noro, jonka suotyyppeihin kuuluvat metsäkorte- (EN) ja muurainkorpi (EN). Uoman varressa on pieni metsälain tarkoittama erityinen elinympäristö (0,1 ha), alue lienee uoman varren korpiympäristö.

Geomorfologisista muodostumista Karsikkosuon turverajausta ympäröivät selänteet ovat pitkänomaisia moreenimuotoja, drumlineja tai drumlinimaisia selänteitä. Korkeammat kohoumat ovat kallioytimisiä. Kohoumissa on jäätikön virtaussuunnan mukaisia vakomuotoja (fluting). Lounaissivulla on kumpumoreeneja.

Alla olevaan yhteenvedoon kootut alueen kartoitetut suotyyppit, suojeluesitys-, vesi- ja metsälakikohteet, ylläkyvatut geomorfologiset muodostumat ja kartoituksissa havaitut lahoppuisten metsien ja puustoisten soiden suojelullisesti arvokas eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen, pienvesien metsien muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden. Yhteenvedossa kuvatuilla ennallistamistöillä suon luonnontilaa voitaisiin palauttaa ja kehittää alueen ekologisten yhteyksien toimivuutta

Suotyyppit: mustikka-, metsäkorte- (EN) ja muurainkorpi (EN), lyhytkorsi- (VU), tupasvilla- (VU) ja isovarapuräme (VU), lyhytkorsi- ja kalvakkaneva (VU).

Suojeluesityskohteet: Karsikkosuo, soidensuojelutyöryhmän täydennysesitys (2015)

Vesilakikohteet: kosteikkoon laskeva norouoma, DD, varausalueen pohjoispuolen lähteikkö, EN, vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppi, Rajapuron purovesistö, kartoitettu osa luonnontilainen, vesilain 3 luvun, 2 §:n 1 momentin kohta 8

Metsälakikohteet: Varausalueen ympäristössä on 4 metsälain erityisen tärkeää elinympäristöä.

Lajihavainnot: naurulokki, VU, pyy, VU, kalalokki, teeri 2 paria, DI, EVA, sinisorsa, telkkä, EVA kapustarinta D1 pikkukuovi, 3 paria EVA, töyhtöhyppä, 3-4 paria, valkoviklo, NT, EVA, 2 paria, liro NT, D1, EVA, pensastasku 2 paria VU, västäräkki, 2 paria NT, metsäkirvinen, kulorastas, harmaapäätikka, VM-ind., metso, D1, D2, EVA, VM-ind. EVA, närhi, NT, puukiipijä, VM-ind. punatulku, VM-ind. lahokaviosammal, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, aarnisammal, VU, pikkuliuskasammal, VU (näyte tutkittavana), samettikesijäkälä (NT), raidankeuhkojäkälä (NT), jauhehankajäkälä (NT, EVA), kantoliuskasammal (näyte tutkittavana), luonnonarvolaji, ruostekääpä, VM-in., riukukääpä, VM-ind., rusokääpä, VM-ind. ja oravuotikka, VM-ind.

Ekologiset yhteydet: Rajapuron kautta ekologinen yhteys Oskajärveen ja Oskajokeen.

Ennallistamismahdollisuudet: Soidensuojelutyöryhmän täydennysesityksen eteläpuolinen ojitettu osa varausalueelle saakka on helposti ennallistettavissa, parantaisi alueen erityisiä luontoarvoja ja ennallistamisella olisi myös merkitystä vesiensuojelun edistämisen ja ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta. Varausalue on myös mahdollista ennallistaa, tosin tehdyt hakkuut ovat olleet osin ehkä liian rankkoja ennallistamisen yhteydessä tehtäviin ennallistamishakkuisiin nähden. Suolta on voitu poistaa kelot ja alueen pienet, mutta vanhat männyt. Niillä on saattanut olla suojelullisesti arvokasta jäkälälajistoa, Lisäksi ennallistamisen kannalta hakatun varausalueen mahdollinen kunnostusojitus voi vähentää suon ennallistamismahdollisuuksia

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Karsikonsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti hyvin merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

15) Sikosuo, Joensuu ja Tohmajärvi, 255 ha

Sikosuo on suurelta osin ojitettu (jäkäläturvekangasta), ojittamattomia ja puoliavoimia ojitettuja osia on pääosin Kalliosaaren länsipuolelta Hannusaarelle saakka. Ojittamattomien osien suotyyppejä ovat rahka- ja lyhtkorsiräme. Kalliosaaren ja sen viereisten metsäsaarekkeiden reunojen suotyyppeihin kuuluvat ruohokorpi, isovarpu- ja tupasvillaräme. Lintulajeista alueella havaittiin pensastasku 2 paria, töyhtötiainen, pohjansirkku, ojitetulla rämeellä, tiltalti, sirittäjä, käpytikka, 2 paria ja metsäkirvinen.

Sikosuon turvevarausalueen välittömässä lähistössä sijaitseva kalliosaari on nimensä veroinen kallioinen ja jyrkänteinen saareke turvekankaiden keskellä. Kalliosaaren harjalla puusto mäntyvaltaista, vanhimmat puut yli 140-vuotiaita kilpikaarnaisia järeitä petäjiä. Jyrkänteen juurella sekapuustoisempaa, seassa myös haapaa. Kalliojyrkänteillä ja niiden juurella runsaasti, noin 20 m³/ha lahoppua, saaren keskiosissa vähemmän. Kalliosaari ja jyrkänteiden alusmetsät täyttää Metso I kriteerit (Puustoltaan yli 140-vuotiaat kalliometsät ja louhikot, joissa on lahoja maapuita, keloja ja/tai kilpikaarnamäntyjä) ja FSC:n aina säästettävän kohteen kriteerit (kallioiset tai louhikkoiset kuivahkot kankaat, joissa lahoppua vähintään 7 m³/ha).

Kalliosaari on noin 25 m korkea, kupolimainen kallioperäkohouma, jota mannerjäätikkö on muotoillut. Kivilaji on granodioriitti, vanhaa, arkeeista kallioperää. Muodostuma on Salpausselkien välimaastossa. Korkein osa noin 118 m yläpuolella on vedenkoskematon. Se on ollut pieni saari Baltian jääjärven lahdessa. Huhntoutumisraja on noin 115-118 m mpy. Rinteillä on jyrkänteitä ja näiden alapuolella louhikkoa ja kivikkoa. Muista Sikosuon geomorfologisista muodostumista Kalliosaaren pohjoispuolella on tuulikerrostumia ja etelä-lounaissivulla rantakerrostumaa. Suon koillisreunan kangasmaat ovat jäätikön reunan ulkopuolelle sulamisvesien kuljettamasta aineksesta kerrostuneita ekstramarginaalisia tasanteita. Sikosaaren itä- ja koillispuolella on matalia dyynejä. Suon länsi- ja luoteissivuilla on Vatalanvaaran-Valkeavaaran kallioselänteen juurelle kerrostuneita deltataseiteita. Mainitut tasanteet todennäköisesti jatkuvat suon alla ja muodostavat sen pohjan.

Viesimonjoki on n. 5m leveä, sameavetinen joki Sikosuon turvavarausalueen pohjoispuolella. Joki meanderoi voimakkaasti, ja joen poimuissa soistumaa, mahdollisesti ruohokorpea (EN). Joen kartoitetulla alueella kasvaa korpilahkasammalta, ja ravinteisuutta indikoivaa lajistoa, mm. mesiangervoa, vehkaa ja kurjenjalkaa. Joen rantavyöhykkeellä jonkin verran lahoppua, mm. koivupökölöitä ja jokeen kaatunutta maapuita. Kauempana rannasta, kivennäismaan puolella metsä on tavallista talousmetsää. Myös rannasta metsää on aikoinaan harvennushakattu.

Varausalueen länsipuolella sijaitseva Sintsinpuro virtaa Sintsinlammesta Viesimojokeen. Uomaa kartoitettiin ojitusten alapuolisilta osilta. Tällä alueella uoma oli metsätien alituskohtaa lukuun ottamatta rakenteellisesti ja vesitaloudeltaan luonnontilainen vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama vesiluontotyyppi. Uoman lähiympäristössä on reheviä luontotyyppisiä, ruohokorpi (EN) ja uoman alaosan saniaiskorvessa (EN) on

tihkupintainen lähteikkö (EN). Saniasikorvessa kasvoi kotkansiipeä ja noroalueen linnustossa havaittiin mm. pyy VU, tiltalti ja metsäkrvinen.

Ruostepuro virtaa Sikosuolta Viesimojokeen. Uoma sijaitsee osin turvevarausalueella ja mahdollisen turpeennoston purkuvedet johdettaisiin tätä kautta Viesimojokeen. Purouoma on kartoitetulla alueella pääosin huonossa kunnossa. Monin paikoin uoma on syvä ja sen reunat ovat syöpyneet erittäin pahasti. Paikoin uoma ei ole syöpynyt ja näillä kohdilla uoman luonnontilaisen kaltaiset piirteet ovat säilyneet tai palautuneet. Näiden uomanosien suotyyppeihin kuuluu ruohokorpi ja uoman varressa lintulajeista havaittiin hömötiainen (EN), peukaloinen ja punarinta. Kokonaisuutena uomaa voidaan nykytilassaan pitää rakenteellisesti pääosin muuttuneena.

Puruoman eroosion ja muiden Sikosuon jo vanhojen laajojen ojitusten aiheuttamien vesistöhaittojen vähentämiseksi uomaan on rakennettu laskeutusaltaita ja pohjapatoja. Laskeutusaltaiden reunalla ja lähistöllä on saranevaa (VU). Vesiensuojelurakenteiden ajankohtaa ja vaikutuksia kartoitusten yhteydessä voitu arvioida. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Ruostepuron eroosioherkkyyden takia uoma sopii huonosti suunnitellun tu-alueen turvetuotannon purku-uomaksi. Siksi vaihekaava Sikosuon tu-varaus tulisi kumota myös uomaeroosiosta Viesimojoelle aiheutuvien vesistöhaittojen vuoksi.

Viesimojoessa on luontainen harjuskanta, joten lajin elinympäristöt heikkenisivät tu-alueen turvetuotannon valumavesien kuormituksesta. Kuten jo aiemmin on jo todettu kiintoaineksen määrän kasvu voi haitata kalojen hapensaantia ja sorapohjalle kutevan harjuksen ja lisääntymistä kutupohjien liettymisen myötä. ja Turpeennoston valumavesien kuormituspiikit voivat olla kohtalokkaita kalojen poikasille. Kartoituksissa havaittu purku-uoman eroosioherkkyydestä johtuva Viesimojoen lisääntyvä kuormitus voi olla riskitekijä myös harjuksen elinympäristöille. Viesimojoen luontainen harjuskanta on mainittu myös Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen lausunnossa, mutta vaihekaan selvityksissä siitä ei ole mainintaa, kuten ei myöskään Ruostepuron eroosioherkkyydestä. Pohjois-Karjalan piirin mukaan sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella vaarantuneeksi luokiteltava harjus liittyy vesistövaikutusten kautta Sikosuon erityisiin luonnonarvoihin. Viesimojoki on myös tärkeä ekologinen yhteys, jolla on merkitystä eliölajien leviämisen kannalta.

Vaihekaavan selvityksissä on tuotu esille Sikosuon luoteispuolella sijaitseva pohjavesialue (Viesimonkangas), joka on huomioitava turvetuotantoa rajoittavana tekijänä. Pohjavesialue voidaan huomioida kaavamääräyksellä. Vedet kuitenkin virtaavat suon itäpuolella virtaavaan Viesimonjokeen eli pohjavesialueesta pois päin. Suon kuivatus voi vaikuttaa pohjaveden pintaa alentavasti. (GTK 2021).

Sintsinpuro sijaitsee pohjavesialueen reunalla. Kartoituksissa purouoman varrella oli pohjavesivaikutteisia luontotyyppejä. Mikäli suon kuivatuksesta aiheutuu pohjaveden pinnan alentumista, niin se voi Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan osaltaan heikentää myös kartoituksissa havaittuja Sintsinpuron erityisiä luonnonarvoja.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut kartoituksissa havaitut varausalueen soiden ja metsäsaarekkeiden, lähistön virtavesien luontotyytit ja niiden suojelullisesti arvokkaimmat eliölajit sekä Viesimojoen tunnettu harjuskanta sekä varausalueen ja sen reunan geomorfologiset muodostumat osoittavat, että Sikosuolla on huomattava määrä erityisiä luonnonarvoja.

Suotyypit: ruohokorpi, EN, saniaiskorpi, isovarpu- VU, lyhytkorsi- VU, tupasvillaräme, VU ja Saraneva, VU
Vesilälikohde: Sintsinpuron, norouoma, DD, Sintsinpuron, lähteikkö, EN, vesilain 2 luvun 11§:n vesiluontotyytit.

Geomorfologiset muodostumat: Varausalueella ja sen reunoilla laajasti, Kalliosaaren kupolimainen kallioperäkohouman kalliometsät ja jyrkänteiden alusmetsät ovat runsaslahopuisia ja suojelullisesti merkittäviä

Viesimojoen erityiset luonnonarvot: harjus, VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella

Lajihavainnot: hongantorvijäkälä, VU, ryväsjäkälä, VU, jauhehankajäkälä NT, EVA, haapahiippasammal, luontoarvolaji kuusenparakka, luontoarvolaji, jauhemunuaisjäkälä, luontoarvolaji, lepänarinakääpä, hömötiainen EN, töyhtötiainen, VU, pensastasku, VU, 2 paria, pyy, VU ja pohjansirkku RT, 2b, NT, tiltalti, sirittäjä, käpytikka, metsäkirvinen

Ekologiset yhteydet: Viesimojoki on eliölajiston leviämisen kannalta tärkeä ekologinen yhteys

Ennallistaminen: Ruostepuron eroosion syövyttämän uoman ennallistaminen olisi tärkeää uoman luonnontilan palauttamisen ja uoman varren luontotyyppien ja niiden eliölajiston kannalta.

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Sikosuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

16) Tiiskinsuo, Juuka, 172 ha

Hapansuon luoteisosan ojittamaton avosuo-osio on harvapuustoista rahkarämettä, jonka laitamilla mäntyjä ja jonkin verran keloja ja palokantoja. Suon laidassa metsäsaarekkeella on runsaslahopuustoista kuusivaltaista tuoretta kangasmetsää, seassa runsaasti koivua ja jonkin verran raitaa. Puusto on erikäs rakenteinen, vanhimmat puut noin 100-vuotiaita kuusia. Lahopuuta runsaasti, silmämääräisesti arvioituna yli 20 m³/ha, enimmäkseen kuusimaapuita.

Avosuo-osiolla on kaksi metsälain tarkoittamaa erityisen tärkeää elinympäristöä. Lakikohteiden reunoilla, varsinkin runsaslahopuustoisen metsäsaarekkeen jäkälä- ja kääpälajisto on suojelullisesti merkittävää.

Kuvesuo on harvapuustoista rahkarämettä, kartoitushetkellä erittäin märkää. Puusto on kitukasvuista mäntyä, siellä täällä on ohuita keloja, sekä myös muutamia palokantoja, joissa palojatkumolajistoa, ryväsjäkälää, VU ja kastanjansuomujäkälää, NT.

Tiiskisuolla virtaava uoma on noin 0,5 metriä leveä. Virtaus kartoitushetkellä voimakasta ja puro tulvii paikoitellen. Virtavuudessa on vaihtelua, purosuvantopaikkoja ja kapeampia, kivien ympäröimiä pieniä koskia. Uoman yli ja uomaan on kaatunut puita. Puron rannoilla valtapuusto noin 60-vuotiaista kuusta ja mäntyä. Paikoitellen korpisuutta ja ruohosuutta (saroja, saniaisia). Puustossa myös runsaasti nuorehkoa koivua. Havaintojen perusteella kyse on luonnontilaisen kaltaisesta vesilain tarkoittamassa noro- tai purouomasta.

Tiiskinsuon länsipuolella kartoitetun Heinä-Kolkon rannalla on isovarpurämettä (VU), jolla valtapuuna mänty, seassa keloja ja palokantoja. Lammen mahdollisen patoamisen seurauksena lammen rannoille on kauttaaltaan muodostunut erittäin paljon keloja. Myös vanhempia keloja ja mäntymaapuuta siellä täällä.

Lampi ja sen lähistöllä sijaitsevat neljä muuta pientä lampea ovat osa Tiiskinsuon länsipuolen soidensuojelun täydennysesityksen kohdetta, Hietasen itäpuolen suot (liite 7). Alueen kuvauksen mukaan,

vaikka Terva-, Valkea- ja Heinä-Kolkon ympäristö onkin ojitettu, ojilla ei juuri kuivattavaa merkitystä, koska alueella asustaa ilmeisen vahva majavakanta, joka on padoillaan laajalti tulvittanut lampien ympäristöä. Näissä kartoitusten mukaan kaikkien alueen lampien rannoilla on oligo- ja mesotrofisia saranevoja ja puustoltaan luonnontilaisia sararämeitä ja korpia. Terva-Kolkosta luoteeseen harjumuodostumassa on pieni suppalampi sekä harjun tyvellä suon reunassa lähde (ei kartoitettu).

Kartoituksessa havaittu patoaminen ja sen aiheuttama rannan runsas kelpuusto liittyyneen alueen majavien rakentamiin patoihin. Alueella havaitut suojelullisesti merkittävät jäkälälajit, hongantorvi- (VU) ja ryväsjäkäli (VU) lisäävät osaltaan soidensuojelun täydennysesityskohteen erityisiä luonnonarvoja.

Geomorfologisista muodostumista Tiiskinsuon reunoilla, paikoin suoalueellakin, on moreeniharjanteita, pitkänomaisia, jäätikön virtaussuunnan mukaisia drumlineja. Varsinkin suon eteläpäässä ne ovat hyvin selväpiirteisiä ja muodoltaan edustavia. Moreenikohoumissa on myös vakumuotoja (fluting). Tiiskinsuon länsireunalla on kumpuilevaa hiekkamoreenia ja noin 5 m korkeita kumpumoreeneja sekä pieni harjujakso, jonka kumpuileva selänne menee Heinä- ja Valkea-Kolkon välistä, Terva-Kolkon itäpuolelta luoteeseen. Tiiskinpuro virtaa drumlinien läpi uomassa, jonka todennäköisesti jo jäätikön sulamisvedet ovat leikanneet.

Alla olevaan yhteenvetoon kootut alueen suotyypit, suojeluesitys-, vesi- ja metsälakikohteet, suolammet ja ylläkuvatut geomorfologiset muodostumat ja kartoituksissa havaittu metsien ja puustoisten soiden sekä Vaikkojoen tunnettu suojelullisesti arvokas eliölajisto osoittavat, että alueen soiden, vesistöjen, pienvesien metsien muut varausalueen lähistön erityiset luonnonarvot muodostavat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kokonaisuuden.

Suotyypit: isovarpuräme (VU)

Suojeluesityskohteet: Hietasen itäpuoliset suot, soidensuojelutyöryhmän täydennysesitys (2015),

Vesilakikohteet: Tiiskinsuolla virtaava uoma, vesilain tarkoittama noro tai purovesistö

Metsälakikohteet: Varausalueen pohjoisosassa kaksi Metsälain erityisen tärkeää elinympäristöä, toinen varausalueella ja toinen varausalueen reunalla.

Suolammet: Heinä-Kolkkko, VU

Geomorfologiset muodostumat: laajasti varausalueella ja sen reunoilla

Vaikkojoen erityiset luonnonarvot: taimen, EN, sisävesissä leveyspiirin 67 eteläpuolella harjus, VU, sisävesissä leveyspiirin 65 eteläpuolella

Lajihavainnot: lahokaviosamma, EN, D2, LSA 1997/160, liite 3a 2021/521, hongantorvijäkälä, VU, ryväsjäkäli, VU, kelohurmejäkäli RT, 3b, NT jauhehankajäkälä NT, EVA, kastanjansuomujäkälä, NT, silomunuaisjäkäli, NT, korpiluppo, NT, samettikesijäkälä, NT, riukukääpä, VM-ind., siperiankääpä, VM-ind., lahoneulajäkälä, luonnonarvolaji, haapahiippasamma, luontoarvolaji kuusenparakka, luontoarvolaji, tupsuluppo, närhi, NT, Palokärki, D1, VM-ind., metso, D1, D2, D3, VM-ind. punatulkku, VM-ind., pyrstötiainen.

Ekologiset yhteydet: Vaikkojoki on eliölajiston leviämisen kannalta tärkeä ekologinen yhteys

Johtopäätös: Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Tiiskinsuon alueen erityiset luonnonarvot ovat yllä esitetyn ja liitteen kartoitusraporttien mukaisesti merkittävät. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Tekstissä käytetyt luontotyyppien ja lajien uhanalaisuuden sekä lajien muut erityistä luonnonarvoa kuvaavat lyhenteet: VU= vaarantunet, EN=erittäin CR=kriittisen uhanalainen, RT= alueellisesti uhanalainen, 2b= Eteläboreaalinen, Järvi-Suomen vyöhyke 3b = Keski-boreaalinen, Pohjois-Karjalan – Kainuun vyöhyke, NT=silmälläpidettävä. DD= puutteellisesti tunnetut D1, D2,D3 =lintudirektiivin liitteet I,II,III, EVA, = Suomen kansainväliset erityissuojelulajit, VM-ind = Vanhojen metsien indikaattorilajit

Oikeudellinen johtopäätös asiassa

Kuopion hallinto-oikeus on valtioneuvoston 30.8.2012 periaatepäätöksessä ja Ympäristöministeriön oppaassa "Suot ja turvemaat maakuntakaavoituksessa" (Suomen ympäristö 7/2015) kerrottuun perustuen katsonut kategorisesti, että luonnontilaisuusluokkaan 0-1 kuuluvilla soiden osalta luonnonarvot ovat tulleet riittävästi selvitettyksi. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä on kuitenkin todettu, että asteikko on vain **apuväline**. Ympäristöministeriön oppaassa on puolestaan todettu, että luonnontilaisuusluokitus antaa "peruskuvan". Luonnontilaisuusluokitus on perustunut karttatarkasteluun ja käytettävissä oleviin lajitietoihin. Suokokonaisuuksien luonnonarvoja ei ole todellisuudessa selvitetty eikä niistä ole saatu kaavan valmistelussa oikeaa kuvaa, niin kuin edellä olevat valittajan kohdekuvaukset osoittavat. Hallinto-oikeuden päätös on perustunut virheelliseen apriori oletukseen luonnontilaisuusluokkaan 0-1 kuuluvien soiden merkittävien luonnonarvojen puuttumisesta eikä hallinto-oikeus ole edellyttänyt havaintoihin perustuvaa luontoselvitystä.

Suon luontoarvojen selvittäminen on ollut kaavavalmistelun aikana puutteellista eikä täytä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 ja 2 momentin eikä 28 §:n 5 momentin vaatimuksia. Maakuntakaava ei tältä osin perustu sellaisiin selvityksiin, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida, onko kaavaa laadittaessa kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. Kaavaa laadittaessa ei ole kiinnitetty huomiota luonnonarvojen vaalimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Hallinto-oikeuden ja maakuntaliiton päätökset on tämän vuoksi kumottava turpeenostoon osoitettujen soiden osalta.

2.2.2 Vaihekaavan potentiaalisten turvetuotantoalueiden vesistökuormitus aiheuttaa merkittäviä heikentäviä vaikutuksia alapuolisille Natura -alueille tai heikentävien vaikutusten merkittävyyttä ei ole pystytty arvioimaan riittävän luotettavasti

Pohjois-Karjalan piirin vaihekaavasta tehdyssä valituksessa (valituksen liitteenä) arvioitiin, että Natura-alueen tarveharkinnan selvitykset eivät ole riittäviä 11 suon osalta ja valituksessa vaadittiin kaavan kumoamista yllä nimettyjen turvetuotantovarausten osalta. Valituksessa vaatimusta perusteltiin turpeenoton haitallisilla vaikutuksilla varausalueiden alapuolisten Natura -alueiden luontotyypeille ja eliölajistolle Natura -tietolomakkeella olevien Natura-luontotyyppien ja eliölajien perusteella.

Hallinto-oikeuden päätöksen perusteluissa selvityksiä kuvataan seuraavasti: "Natura-arvion tarveharkintaselvityksessä on esitetty lyhyt kuvaus kustakin Natura-alueesta ja niiden keskeisistä suojelun perusteena olevista arvoista. Selvityksessä ei ole yksilöity kaikkia kyseisten Natura-alueiden suojelun perusteena olevia luontotyyppisiä ja -lajeja, eikä siinä ole arvioitu vaikutuksia luontotyyppi- tai lajikohtaisesti. Selvityksen johtopäätöksissä on esitetty, että kaavaan osoitetut uudet tu-alueet lisäävät vesistöjen kuormitusta, mutta tämä ei aiheuta merkittävää haittaa Natura 2000 -verkoston kohteisiin etäisyyden pienentäessä haittavaikutuksia. Selvityksessä on arvioitu, että kaavan turvetuotannolle soveltuvat alueet eivät heikennä merkittävästi Natura 2000 -verkoston luontoarvoja".

Hallinto-oikeus on päätöksen perusteluissa Natura-alueiden tarveharkinnan selvityksen riittävydestä päätenyt seuraaviin arvioihin: ” Hallinto-oikeus toteaa, että selvityksessä tarkastelluista Natura-alueista kolme on lintudirektiivin mukaisia alueita (SPA) ja kahta lukuun ottamatta kaikki ovat luontodirektiivin mukaisia alueita (SCA), joiden keskeinen suojelun peruste on erilaiset suoluontotyypit. Kaavassa osoitetut tu-alueet sijaitsevat lyhimmilläänkin yli kilometrin etäisyydellä Natura-alueista. Tähän nähden hallinto-oikeus arvioi, että tarveharkintaselvityksessä on voitu keskittyä vesistövaikutusten arviointiin. Tarveharkintaselvitys on perustunut tältä osin Ramboll Oy:n vesistövaikutus selvitykseen. Mainitussa selvityksessä on arvioitu, että vaikutukset turvetuotantoon soveltuvien soiden alapuolisten vesimuodostumien ekologiseen tilaan jäävät vähäisiksi laskennallisten ravinteiden pitoisuuslisäyksiä perusteella. Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ei ole kaavaehdotuksesta antamassaan lausunnossa katsonut, että maakuntakaavaa varten tulisi laatia luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitettu Natura-arviointi.

Kun otetaan huomioon Natura-alueiden etäisyys tu-alueiksi osoitetuista alueista sekä se, että tarkasteltavien Natura-alueiden suojelun perusteena on pääasiassa erilaiset suoluontotyypit ja SPA-alueiden osalta suo- ja vesialueella viihtyvä linnusto, hallinto-oikeus arvioi, että kaavaa varten laaditussa Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksessä on riittävällä tarkkuudella tarkasteltu turvetuotantoon soveltuviksi osoitettujen alueiden vaikutusta Natura 2000 - verkoston alueisiin”.

Oulujärven saarten hoitosuunnitelman mukaisia hakkuita koskevassa KHO:n päätöksessä Natura-tarveharkinnan vaatimuksista todetaan seuraavasti: Natura-arvioinnin tarveharkinnan tulee vastaavasti kuin varsinaisen Natura-arvioinnin perustua tieteellisesti asianmukaiseen ja ajantasaiseen tietoon suunniteltujen toimenpiteiden vaikutuksista Natura-alueen suojelun perusteena oleviin luonnonarvoihin. Natura-arvioinnin tarveharkinnassa tietojen täydellisyydelle ja täsmällisyydelle ei kuitenkaan ole syytä asettaa samoja vaatimuksia kuin varsinaisessa Natura-arvioinnissa. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan Itä-Suomen Hallinto-oikeuden päätöksen pohjana olevien selvitysten pintapuoliset tiedot eivät täytä yllä esitettyjä vaatimuksia Natura-arvioinnin tarveharkinnan tietojen tasosta, eikä selvitysten perusteella voida sulkea sitä, että vaihekaavan aluevaraukset voisivat vaikuttaa merkittävästi alapuolisten, vaatimuksessa mainittujen Natura 2000 -alueiden suojelun perusteena oleviin luonnonarvoihin.

Pohjois-Karjalan piirin käsityksen mukaan Natura-alueiden tietolomakkeen lomakkeen lajit on yhteisön tärkeinä pitämiä lajeja ja siten suojeltuja. SAC- alueiden suojeluperusteena olevien Natura luontotyyppien eliölajisto on tärkeä osa luontotyyppien luonnonarvoja ja siten niillä on merkitystä Natura -alueen suojeluperusteiden ja -tavoitteiden kannalta.

Pohjois-Karjalan piirin valituksessa Natura-alueiden tarveharkintaan liittyvässä tarkastelussa korostettiin erityisesti sitä, että vaihekaavassa turpeenottoon varattujen potentiaalisten tuotantoalueiden (11 kpl, lukuun ottamatta Tuhtaansuota) tulevien vesien ravinne, kiintoaine- ja humuskuormituksen haitalliset vaikutukset voivat ulottua tarkasteltujen Natura-alueiden (4 kpl) tietolomakkeessa mainituille vaihettumis- ja rantasaille. Näiden Natura-luontotyyppien laajuus vaihtelee näillä Natura-alueilla 34-1230 hehtaarin välillä. Kuormituksessa olisi kyse nimenomaan hienojakoisesta turvelietteestä, jolla on vähäisen ominaispainonsa takia taipumus kulkeutua virtavesissä pitkälle, ja joka herkästi kasautuu suojaosille rannoille ja saattaa merkittävästi heikentää rantakasvillisuusvyöhykkeiden tilaa (Simola 2021 https://www.geologinenseura.fi/sites/geologinenseura.fi/files/geologi_-_artikkelit/geologi_2021_4_01_simola_turpeenkaivunjaljet.pdf)

Seuraavaa kohdekohtainen tarkastelu perustuu Itä-Suomen hallinto-oikeuden valituksessa olleeseen Natura -tarveharkinnan tarkasteluun, jota tässä yhteydessä on tarkennettu.

Kaikki alla käsiteltävät Natura-alueet kuuluvat Suomen kansallisesti tärkeisiin lintualueisiin (FINIBA) ja Keson ja Joki-Hautalampi kuuluvat Kesonsuo ja Joki-Hautalampi kuuluvat myös kansainvälisen Ramsar -sopimuksen alueita. Sopimus velvoittaa perustamaan luonnonsuojelualueita vesiperäisille maille ja edistämään kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen ja vesilintujen suojelua.

**Varausalueet: Vasikkasuo (494 ha), Lautasuo (83 ha) ja Heinäsuo (122 ha)
Natura FI0700029 Puohtiinsuo SAC 891,00 ha**

Ilomantsin Puohtiinsuon Natura-alueella Natura-luontotyypeistä 95 ha on vaihettumis- ja rantasoita. Ilmakuvataustarkastelun perusteella Puohtiinsuon tulvivia rantaluhtia on Nuorajärven Retulahdella, mihin Vasikka- ja Lautasuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden vedet laskevat, lähimmillään etäisyys Lautasuolta suunniteltujen purkureittien kautta Puohtiinsuolle on noin 2,5 km. Pohjois-Karjalan piirin näkemyksen mukaan näiden sekä Nuorajärven Viinilahden laskevan Heinäsuon, alueen kolmannen mahdollisen turvetuotantoalueen, vesien ravinne-, kiintoaine- ja humuskuormituksella, erityisesti hienojakoisella turvelietteellä on vaikutuksia Puohtiinsuon Natura-alueen tulviville rantaluhtille ja niiden eliölajeille. Kevättulvien ja rankkasateiden aikaan turvetuotantoalueilta tulevien kuormituspiikkien haitalliset vaikutukset Natura-alueen vaihettumis- ja rantasoilte ovat hyvin huomattavia.

Natura -alueen ranta- ja vaihettumissoilla vaikutukset voivat Pohjois-Karjalan piirin mukaan ulottua aina Puohtiinlammelle ja sitä reunustaville laajoille ja kasvistollisesti arvokkaille letoille. Tietolomakkeen mukaan Natura-alueen lettojen pinta-ala on peräti 14,2 ha. Tietolomakkeella mainituista tärkeistä lintu- ja kasvilajeista ainakin metsähänhi (VU) sekä kaita- (VU) ja punakämmekä (NT) voivat esiintyä varausalueiden kuormituksen piirissä olevilla Natura luontotyypeillä. Lajit ovat oleellinen osa luontotyyppien suojeltavia luonnonarvoja. Turvelietteen leviäminen on haitallista hanhien pesimä- ja ruokailualueille sekä kämmeköiden kasvupaikoille.

Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksessä tarkastellaan alueen mahdollisten turvetuotantoalueiden kuormituksen vaikutuksia Viinijärven ekologiseen tilaan (Vasikkasuo ja Lautasuo) Nuorajärven Viinilahden liettymiseen (Heinäsuon) ja näiden haittojen vähentämiseen turvetuotantoa porrastamalla ja panostamalla vesienkäsittelyyn. Selvityksessä tarkastellaan siten Vasikka-, Lauta- ja Heinäsuon potentiaalisten turpeenottoalueiden kuormituksen vesistövaikutuksia niiden alapuolisissa vesistöissä, mutta ei lainkaan hankkeiden vaikutuksia Puohtiinsuon Natura-alueen tietolomakkeella mainituille suojelun perusteena oleville luonnonarvoille.

Pohjois-Karjalan piiri käsityksen mukaan, selvityksessä mainittu turpeen ottoalueiden vaiheistaminen ei auta hankkeiden pitkäaikaisvaikutuksien takia. Pitkäaikaisvaikutukset ovat myös vastoin Marinin hallituksen hyväksymän ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvän energiatuotantoon liittyvän turpeennoston alasajon aikataulun kannalta täysin kestämaton. Turpeenoton haitalliset vaikutukset turpeeseen sisältyvän ilmastoa lämmittävän hiilidioksidin vapautumiseen ja ilmaston lämpenemiseen liittyvien yhä pahenevien haittavaikutusten takia. Ilmaston lämpenemisen kannalta turpeennoston vaikutukset ovat samanlaiset riippumatta, mihin tarkoitukseen nostettava turve käytetään.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion vaihekaavan tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävästi luotettavasti arvioida Vasikka-, Lauta- ja Heinäsuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia

vaikutuksia Puohtiinsuon Natura-alueelle suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille, eikä niiden luonnonarvoja osoittaville suojelullisesti arvokkaille lintu- ja kasvilajeille. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

**Varausalueet: Kuuksensuo S (305 ha), Kuuksensuo N (140 ha) ja Kauhasuo (209 ha)
Natura FI0700011 Kesonsuo, Palokangas – Selkäkangas – Syväysjoki SAC 8764,76 ha**

Koitajoki (Fennoskandian luonnontilainen jokireitti) ja sitä reunustavat Kesonsuon (Ramsar-alue, Project Mar -kohde ja Project Telma -kohde) Natura-luontotyypit, reuna- ja vaihettumisuot ovat alttiita turpeenoton ravinne-, kiintoaine ja humuskuormitukselle ja kevättulvien ja rankkasateiden aikaan alueelle tulla huomattavia kuormituspiikkejä. Tulva-aikoina turpeenoton kuormittavia vesiä ja niiden mukana kulkeutuvaa hienojakoista turvelietettä leviää helposti myös Natura-alueen ranta- ja vaihettumisille.

Viime vuosiin saakka turpeenoton kuormittavia vesiä on tullut alueelle Mekrijärven turvetuotantoalueilta, joiden turvevarat ovat vähitellen loppumassa. Vaihekaavan potentiaaliset, vanhoihin turpeenottoalueisiin rajoittuvat turvetuotantoalueiden vesien kuormitusvaikutukset Natura-alueelle jatkuisivat vielä pitkälle tulevaisuuteen.

Natura-alueen monipuoliseen linnustoon kuuluu runsaasti vesilintuja, kahlaajia sekä muita rantalintuja, joiden esiintymisalueeseen kuuluvat Koitajoki ja sitä reunustavat ranta- ja vaihettumissuot. Kaavan potentiaalisten turpeenottoalueiden kuormitushaitat voisivat vaikuttaa heikentävästi näiden lajien ruokailu- ja pesimäympäristöihin Natura-alueella. Lintulajit muodostavat myös oleellisen osan Natura-alueen (SAC) suojeluperusteena olevien Natura -luontotyyppien luonnonarvoista. Lajeista suojelullisesti merkittävimmät ovat valtakunnallisesti uhanalaiset suokukko, CR, tukkasotka, EN, metsähanhi, VU, jousisorsa, VU, haapana, VU ja pajusirkku VU.

Koitajoella erilaisia ulkopuolisia kuormitusvaikutuksia kuvaavat hyvin alueella esiintyvää valtakunnallisesti vaarantuneeksi (VU) luokiteltavaa planktonsiikaa koskevat selvitykset. Planktonsiian kutualueiden on todettu liettyneen ja alueella tavataan paikoitellen runsaasti humusmassaa jokiuomassa. Planktonsiian mätikuolemien on todettu olevan korkeampia kuin vertailuvesistöissä. Kalatalouden toiminnallisen tarkkailun yhteydessä on havaittu myös verkkojen limoittumista. Planktonsiian tärkeimmät kutualueet Koitajoella sijaitsevat juuri joen Natura-alueeseen ja kuuluvalla osalla, Natura-luontotyyppinä Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit (500 ha). Planktonsiika on oleellinen osa luontotyyppin suojeltavia luontoarvoja. Kaavan potentiaalisten turpeenottoalueiden Kuuksensuon N ja S-osa sekä Kauhasuon vesien kuormitusvaikutukset olisivat osa näitä ulkopuolisia planktonsiian elinympäristöjä heikentäviä tekijöitä.

Vaihekaavan Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan potentiaalisten turpeenottoalueiden ja Natura-alueen välimatka on pitkä. Mahdolliset Natura-vaikutukset liittyvät vedenlaadun heikkenemiseen. Alueella on jo laajamittaista turvetuotantoa, mihin kaavoitetut alueet tulisivat rajoittumaan. Etäisyys ja sekoittuminen Koitajoen pääuomassa virtaavaan runsaaseen vesimäärään eliminoi merkittävät Natura-vaikutukset. Oikealla tuotannon porrastamisella vältetään kuormituslisä.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan tarveharkinnan Ramboll Oy:n vesistövaikutusten arvioitiin perustuva arviointi, että Natura-alueen etäisyys ja Koitajoen runsas vesimäärä eliminoivat merkittävät Natura -vaikutukset, on liian yksioikoinen. Kuormituksessa olisi kyse myös yllä mainitun tutkimuksen (Simola) mukaisesta hienojakoisesta turvelietteestä, jolla on vähäisen ominaispainonsa takia taipumus kulkeutua virtavesissä pitkälle, ja joka herkästi kasautuu suojaisille rannoille ja saattaa merkittävästi heikentää rantakasvillisuusvyöhykkeiden tilaa. Koitajoella tehdyissä tutkimuksissa havaitut paikoitellen runsas

humusmassa, planktonsiian korkeat mätikuolemat, verkkojen limoittumiset vahvistavat käsitystä, että nykyiset yläpuoliset turpeenottoalueiden (Mekrijärven suot) kuormituksen vaikutukset ovat osa Koitajoella havaituista haitoista, myös joen Natura-alueen osalla.

Potentiaaliset uudet vaihekaavan turvetuotantoalueiden seurauksena turpeenoton kuormituksen heikentävät vaikutukset jatkuisivat Koitajoen ja Kesonsuon Natura -luontotyyppien ja niiden luonnonarvojen kannalta merkittävien eliölajien osalta myös tulevaisuudessa, vaikka nykyiset turpeenottoalueet ovat hiljalleen ehtymässä. Kuten Puohtiisuon Natura-alueen kohdalla todettiin, niin selvityksessä mainittu turpeenoton porrastaminen on ongelmallinen hankkeiden pitkäaikaisvaikutuksien takia, jotka ovat huolestuttavia myös nykyisen yhä pahenevien ilmaston lämpenemiseen liittyvien haittojen takia. Turpeenotossa soihin sitoutuneet hiilivarastot vapautuvat lämmittämään ilmastoa.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esitetyt tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävän luotettavasti arvioida Kuuksensuon N- ja S-osan sekä Kauhasuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia Koitajoen varren sitä reunustavan Kesonsuon Natura-alueen suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille, eikä niiden luonnonarvoja osoittaville suojelullisesti arvokkaille lintulajeille. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

**Varausalueet: Rimpisuo (114 ha) ja Ketveleensuo (134 ha)
Natura-alue: FI0700028 Reposuo – Kalliolahdensuo SAC/SPA 910 ha**

Natura-alueen tietolomakkeen tarkoittamia Natura-alueella on Natura luontotyypeistä vaihettumis- ja rantasoita 34 ha. Piirin käsityksen vaihekaavan potentiaalisten turpeenottoalueiden, Rimpi- ja Ketveleensuon vesien ravinne-, kiintoaine- ja humuskuormituksen haitalliset vaikutukset ulottuvat ainakin näille luontotyypeille. Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan tu-alueilta matkaa valuma-alueen vedenvirtaus huomioiden matka Natura-alueelle on 4-5 kilometriä. Turpeenoton valumavesien mukana kulkeutuva hienojakoisella turvelietteellä on vähäisen ominaispainonsa takia taipumus kulkeutua virtavesissä pitkälle, joten sen haitalliset vaikutukset ulottuvat piirin arvion mukaan Natura-alueen ranta- ja vaihettumisoille.

Natura tietolomakkeella on mainittu ainakin kahdeksan lintulajia, joista kaikki voivat esiintyä rantasoidella. Lajeista suokukko on nykyisin valtakunnallisesti kriittisen uhanalainen (CR) ja liro silmälläpidettävä (NT). Lisäksi lomakkeella mainitaan nisäkkäistä saukko ja metsäpeura sekä kaksi uhanalaista lajia, joista piirillä ei ole tietoa. Edelleen lomakkeen mukaan Natura-alueella esiintyy myös valtakunnallisesti vaarantunutta kaitakämmekkää, joka piirin käsityksen mukaan voi myös kuulua ranta- ja vaihettumissoiden lajistoon. Tietolomakkeella mainitut Natura-luonto tyypit kuuluvat ja lintulajit kuuluvat alueen suojeluperusteisiin, kaitakämmekkä kuuluu myös kasvupaikkansa luontotyypin merkittäviin luonnonarvoihin.

Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan Ketveleen- ja Rimpisuon käyttöönotto turvetuotantoalueina lisää kuormitusta Reposuo-Kalliolahdensuon Natura-alueella, mutta Natura-perusteina olevat luontotyypit eivät ole uhattuna. Natura-alue sijaitsee ison virtaveden rannalla, joten mahdollinen uusien tu-alueiden aiheuttama kuormituslisä varsin minimaalinen.

Kuten jo aiemmin on todettu, niin hienojakoinen turveliete kulkeutuu virtavesien mukana pitkälle ja kasautuu herkästi suojaisille rannoille. Kevättulvien ja rankkasateiden aikaan turvetuotantoalueilta voi tulla huomattavia kuormituspiikkejä ja kuormitusvesien kuljettama turveliete voi Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan levitä helposti myös Natura-alueen ranta- ja vaihettumisoille.

Natura-arvioinnin tarveharkinnan mukaan lajisuojelun kannalta Rimpisuon ja Ketveleensuon turvetuotanto ei heikennä Reposuo-Kalliolahdensuon arvokkaiden lajien elinvoimaisuutta, tosin asiaa ei perustella mitenkään. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan hienojakoisen turvelietteen leviäminen Natura-alueen ranta- ja vaihettumissoille heikentää myös alueella esiintyvien lintulajien kuten suojelullisesti merkittävien suokukon ja liron pesimis- ja ruokailualueita. Mikäli alueen kaitakämmeköiden kasvupaikat ovat Natura-alueen ranta- ja vaihettumissoilla, niin turvelietteellä voi olla haitallisia vaikutuksia myös näille kasvupaikoille.

Kuten jo edellisten Natura-alueiden kohdalla on esitetty, niin porrastaminen Ketveleen- ja Rimpisuon mahdollisen turpeenoton kohdalla on ongelmallinen hankkeiden pitkäaikaisten kuormitus- ja ilmastohaittojen takia.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävän luotettavasti arvioida Rimpisuon ja Ketveleen potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia Reposuon-Kalliolahdensuon Natura-alueelle suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille ja lintulajeille sekä, luontotyyppien luonnonarvoja lisäävälle suojelullisesti arvokkaalle kaitakämmekälle. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

**Varausalueet: Lylykoskensuo (211 ha), Riihisuo (100 ha)
Natura FI0700042 Viitasuo SAC 628 ha**

Natura-alueen tietolomakkeen mukaan alueen Natura-luontotyypeistä 47 ha on alueen suojeluperusteisiin (SAC) kuuluvia vaihettumis- ja rantasoiita. Tietolomakkeella mainituista lintulajeista mustapyrstökuiririin (VU) ja suokukon (CR) pesimä- ja ruokailuympäristöt voivat olla näillä luontotyypeillä ja lajeilla on siten merkittävä vaikutus luontotyyppien luonnonarvojen merkityksen ja suojelun kannalta.

Natura-arvioinnin tarveharkintaselvityksen mukaan Lylykoskensuon tu-aluemerkintä sijaitsee linnuntietä lähimmillään 1,7 kilometrin päässä Viitasuon Natura-alueesta, joten soiden mahdollinen käyttö turvetuotannossa lisää Koitajoen kuormitusta, mutta suuren virtaveden katsotaan myös laimentavan turvetuotannon vesistövaikutuksia.

Piirin käsityksen mukaan vaihekaavaan potentiaalisten Lylykosken- ja Riihisuo tuotantoalueiden kuormitusvesien ravinne-, kiintoaine- ja humuskuormituksella on haitallisia vaikutuksia läheiselle Viitasuon Natura-alueelle. Erityisesti kuormitusvesien kuljettama hienojakoinen turveliete leviää, etenkin kevättulvien ja rankkasateiden aiheuttamien kuormituspiikkien aikaan turveliete voi levitä helposti Viitasuon Natura-alueen ranta- ja vaihettumissoille sekä niillä esiintyvien suojelullisesti merkittävien lintulajien mustapyrstökuiririin ja suokukon pesimis- ja ruokailualueille.

Kuten jo edellisten Natura-alueiden kohdalla on esitetty, niin vaiheistamien myös Lylykosken- ja Riihisuon mahdollisen turpeenoton kohdalla on Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan ongelmallinen hankkeiden pitkäaikaisten kuormitus- ja ilmastohaittojen takia.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on hyvin puutteellinen, eikä sen perusteella voida riittävän luotettavasti arvioida Lylykoskensuon ja Riihisuon potentiaalisten turvetuotantoalueiden kuormituksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia Viitasuon Natura-alueelle suojeluperusteena oleville Natura -luontotyypeille sekä luontotyyppien luonnonarvoja merkittävästi lisääville, suojelullisesti arvokkaille lintulajeille. Piirin arvion mukaan haitalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Varausalue Tuohtaansuo 136 ha.
Natura FI0700005 Joki – Hautalampi SPA

Joki-Hautalammen Natura-alue on kansainvälisesti arvokas lintuvesi. Natura-alueen suojelutavoitteiden mukaan kaikki tietolomakkeella luetellut lintulajit, joista merkittävä osa (14) on valtakunnallisesti uhanalaisia kosteikkolajeja, kuuluvat alueen suojeluperusteisiin ja kaikkien niiden suojelutavoitteena on vähintäänkin alueen merkityksen säilyttäminen osana verkostoa. Lajeista mustatiira kuulu myös luonnonsuojeluasetuksen liitteen 4 mukaisiin erityisesti suojeltaviin lajeihin.

Lisäksi alueen suojelussa ja hoidossa painotetaan, että alueella vallitseva lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään turvaamalla luonnon omien prosessien mukainen kehitys. Tämä kohta liittyy Natura-alueen ulkopuolelta tulevan ihmisen toimista johtuvan turvetuotannon vesistökuormituksen vaikutuksiin Natura - alueen elinympäristöjen ja lajien tilaan pitkällä aikavälillä.

Natura-arvioinnin tarveharkinnan mukaan Piimäjoen alaosan valuma-alueella, rajautuen välittömästi kaavassa esitettyyn tu-merkintään, on laajoja turvetuotantoalueita. Ne ovat vaikuttaneet Joki-Hautalammen vedenlaatuun jo kauan lisäten kuormitusta. Nykyinen tuotanto on vähentymässä. Mahdollinen uusi Tuohtaansuon tu-alue jää pinta-alaltaan pienemmäksi kuin poistuvat turvetuotantoalueet. Käsiteltäessä valuma-alueen turvetuotantoa kokonaisuutena, voidaan tulkita kuormituksen Joki-Hautalampeen tulevaisuudessa vähenevän.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan uusien turvetuotantohankkeiden hyväksymistä ei voida perustella vanhojen tuotantoalueiden haittojen vähenemisellä. Tämän sijasta piirin käsityksen mukaan tarveharkinnassa olisi pitänyt tarkastella uuden vaihekaavan potentiaalisen tuotantoalueen aiheuttamia vaikutuksia Natura-alueelle yhteisvaikutuksena alueen vanhojen turvekenttien kanssa. Vaihekaavassa on osoitettu EO/tu -merkinnällä Tuohtaansuon alueelta vielä suuri määrä, 714,1 ha, vanhoja turvetuotantoalueita turpeennostoon. Tämä on selvästi suurin vaihekaavassa osoitettu vanhojen turvekenttien kokonaisuus, joilta vielä tullaan nostamaan turvetta energiantuotantoon.

Tuohtaansuon Natura-arvion tarveharkinnassa tuodaan esille, että varausalue sijaitsee mustaliuskealueella, jolloin kallioperässä on luontaisesti rikkiyhdisteitä ja metalleja. Mustaliuske ja sen yhteydessä esiintyvät sulfidipitoiset maakerrokset aiheuttavat merkittävän happamoitumisriskin maaperään ja vesistöihin. Suon ojittaminen ja turvekerroksen poistaminen saa mustaliuskeen ja sen rapauman hapettumaan. Hapettumisen seurauksena muodostuu happoja, pH laskee ja liukenee ympäristölle haitallisia metalleja.

Tarveharkinnan tehdyn arvion mukaan käyttöönotto ei, mm. mainitut riskitekijät huomioiden ja tuotantoa porrastaen, vaaranna merkittävällä tavalla Joki-Hautalammen Natura-alueen luontoarvoja. Vesistökuormitus ja kallioperän lisäämä happamoitumisriski tulee huomioida, mutta kokonaisuutena turvetuotannon negatiiviset vaikutukset valuma-alueella todennäköisesti pienenevät samassa suhteessa, kun turvetuotantoaloja poistuu käytöstä.

Piirin arvion mukaan varausalueen sijainti mustaliuskealueella korostaa piirin arvion mukaan sitä, että vaihekaavan potentiaalisesta turpeennostoalueesta tulee luopua. Pitkällä aikavälillä porrastamalla hankkeen toteutus nykyisten turpeennostoalueiden käytön vähenemisen kanssa voi hankkeiden kuormitusvaikutusten ja niihin liittyvien mustaliuskeesta johtuvien riskitekijöiden vuoksi johtaa Natura - alueen suojeluperusteisiin kuuluvien lintulajien sekä muiden alueen suojelullisesti merkittävien lajien (mm. luontodirektiivin liitteen IV (a) lajit) kantojen heikkenemiseen, jolloin niiden suojelutavoitteeseen kuuluva alueen merkityksen säilyttäminen osana verkostoa ei enää toteudu.

Yllä mainituilla luontodirektiivin liitteen IV (a) mukaista tiukkaa suojelua vaativilla lajeilla tarkoitetaan alueella nykyisin tavattavien lumme- ja täplälampikorenon merkittäviä esiintymiä. Lajeista tehdyt havainnot Natura-alueella perustuvat ELY-keskuksen vuonna 2021 tekemään selvitykseen (ELY-keskus). Selvitys ei ollut mukana Natura-arvioinnin tarveharkinnassa käytetyssä aineistossa, mutta tiedot olivat mukana piirin valituksessa Itä-Suomen Hallinto-oikeudelle.

Joki-Hautalammen alueella vuonna 2021 tehty lampikorentoselvitys (ELY-keskus 2022) osoitti, että lampialue on EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) tiukkaa suojelua vaativien lumme- ja täplälampikorenon tärkeä lisääntymisalue. Lummelampikorenon (n. 2300 korentoa) alue on valtakunnallisesti ja täplälampikorenon (44 korentoa) maakunnallisesti tärkeä. Selvityksen mukaan näiden lajien esiintymiä uhkaavia tekijöitä ovat vesialueiden umpeenkasvu sekä maataloudesta ja turvetuotannosta johtuvan ylirehevöitymisen aiheuttamat happikadot ja kasvillisuuden väheneminen.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan nykyisen Tuohtaansuon turvetuotannon jatkuminen ja uuden kaavan mukaisen potentiaalisen turvekentän avaaminen voivat pitkällä aikavälillä, tuotantoalueiden aikataulun porrastamisesta huolimatta, johtaa lopulta Joki-Hautalammen Natura-alueen liialliseen umpeutumiseen ja ylirehevöitymiseen. Tällainen kehitys voi piirin käsityksen mukaan uhata lampikorentojen ohella myös alueen arvokkaan linnuston elinympäristöjä. Tämän vuoksi alueella tulisi Natura-alueen suojelutavoitteiden mukaisesti parantaa alueella esiintyvien elinympäristön laatua lajien populaation elinvoimaisuutta ennallistamis- ja hoitotoimenpiteillä.

Pohjois-Karjalan piirin yllä esittämät tiedot osoittavat, että vaihekaavan Natura-arvion tarveharkintaselvitys on yleispiirteinen ja puutteellinen mm. Natura-alueen suojeluperusteena olevien lajien osalta uusien eliölajistoa koskevien asiantuntemuksella tehtyjen selvitysten osalta. Sitä voi turvetuotannon vesienkuormituksen ja siihen liittyvien riskien tunnistamisen sekä vaikutusarvion perusteella pitää muodollisesti riittävänä.

Selvityksen perusteella tehdyt johtopäätökset, joiden mukaan hanke ei vaaranna merkittävällä tavalla Joki-Hautalammen Natura-alueen luontoarvoja on Pohjois-Karjalan piirin yllä esitettyjen tietojen perusteella luonnonarvojen heikentymisen merkittävyden osalta virheellinen. Piirin valituksessa Itä-Suomen hallinto-oikeudelle arvioitiin, että Natura-arvioinnin tarveharkinnan perusteella ei voi luotettavasti poissulkea mahdollisuutta, että Tuohtaansuon varausalueen turvetuotannon vesistökuormituksesta aiheutuu merkittäviä heikentäviä vaikutuksia Joki-Hautalammen Natura-alueen suojeluperusteena olevalle eliölajistolle.

Hallinto-oikeuden päätöksen oikeudellisissa perusteluissa Natura-arvioinnin tarveharkinnan selvitystä sen sijaan pidettiin riittävänä. Siinä ei otettu huomioon Pohjois-Karjalan piirin arviota, jonka mukaan merkittävää heikentymistä ei voida luotettavasti sulkea pois. Tältä osin Pohjois-Karjalan piiri viittaa EU:n ohjeistukseen (komission tiedonanto 2021) tarveharkinnan osalta ”Jos päätös tehdään selvitysvaiheen (tarveharkinnan) aikana, vaaditaan sama varmuuden taso Natura-arvioinnissa, eikä todennäköisten merkittävien vaikutusten puuttumisesta saa olla perusteltua epäilystä”.

Oikeudellinen johtopäätös asiassa

Komission tiedonannon Bryssel 28.9.2021 C(2021) 6913: Assessment of plans and projects in relation to Natura 2000 sites -Methodological guidance on Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive) mukaan: Ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti arvioinnissa tulee pystyä osoittamaan, ettei haitallisia vaikutuksia aiheudu. Asianmukaisen arvioinnin on näin ollen oltava riittävän yksityiskohtainen ja riittävän

hyvin perusteltu, jotta voidaan osoittaa haitallisten vaikutusten puuttuminen alan parhaan olemassa olevan tieteellisen tiedon perusteella. Jos päätös tehdään selvitysvaiheen (/tarveharkinnan) aikana, vaaditaan sama varmuuden taso eikä todennäköisten merkittävien vaikutusten puuttumisesta saa olla perusteltua epäilystä.

Edelleen komission tiedonannon mukaan: Koska selvitys on ennakoarviointivaihe, se voi yleensä perustua jo olemassa oleviin tietoihin, kuten asiantuntijalausuntoihin (esimerkiksi toimivaltaisten ympäristöviranomaisten lausunnot) tai julkaistuu aineistoon (esimerkiksi luontotyyppikartat tai lajikartoitukset), sen sijaan, että vaadittaisiin yksityiskohtaisen uuden näytön keräämistä. Jos riittäviä tietoja esimerkiksi suojeltujen luontotyyppien ja lajien esiintymisestä sillä alueella, johon suunnitelma tai hanke mahdollisesti vaikuttaa, ei ole tai ne ovat vanhentuneita, saatetaan kuitenkin joutua keräämään ja analysoimaan lisätietoja, jotta voidaan määrittää, onko odotettavissa merkittäviä vaikutuksia. Jos tietoja ei ole, on oletettava, että merkittävät vaikutukset ovat todennäköisiä ja että asianmukainen arviointi on tarpeen.

Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että kaavavalmistelun aikana olisi tullut esimerkiksi käyttö- ja hoitosuunnitelmia hyödyntäen selvittää suojeltujen luontotyyppien sijainti ja määrä alueilla ja arvioida turpeenoton vaikutuksia suojeluperusteisiin. Muita vaikutusten merkittävyyden arvioinnissa käytettäviä tietolähteitä olisivat olleet muun muassa näyttö sellaisista vastaavista toimista, joiden vaikutukset kohdistuvat alueisiin, joilla on samankaltaisia suojeltuja piirteitä, joiden suojelun taso on samankaltainen, tai joilla on samankaltaiset suojelutavoitteet, sekä saatavilla olevaan näyttöön perustuva asiantuntija-arvio.

Edelleen Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että merkittävien vaikutusten todennäköisyyden selvittämisessä olisi tullut tehdä kuvaus Natura-alueisiin kohdistuvista todennäköisistä vaikutuksista muun muassa luontotyyppien pienenemiseen, heikentymiseen tai pirstaloitumiseen, lajeille aiheutuviin häiriöihin sekä lajien kantojen ja tiheyden pienenemiseen, luontotyyppien sekä lajien ekologisten vaatimusten kannalta olennaisten ekologisten toimintojen ja/tai ominaisuuksien muutoksiin. Merkittävyyden arviointiperusteina ja merkittävyysindikaattorina olisi tullut käyttää luontotyyppien häviämistä (absoluuttinen ja suhteellinen) ja muutoksia luontotyyppien rakenteessa, lajipopulaatioiden siirtymisriskiä, häiriöiden tasoa, lajien levinneisyysalueen pienenemistä, ruokinta-alueiden, suoja-alueiden ja lisääntymiselle suotuisan tilan muuttumista, niiden luontotyyppien ja lajien merkitystä, joihin vaikutukset kohdistuvat (esimerkiksi edustavuus ja paikallinen monimuotoisuus), alueen merkitystä (esimerkiksi tiettyjen luontotyyppien ja lajien levinneisyysalueen rajausta, tärkeys ekologisten yhteyksien kannalta), ekologisten toimintojen häiriötä tai muutoksia sekä muutoksia alueen keskeisiin ekologisiin ominaisuuksiin (esimerkiksi veden laatuun). Selvitys/tarvearviointi olisi tullut tehdä pitkän aikavälin vaikutukset huomioiden. Selvitys olisi tullut tehdä tapauskohtaisesti kunkin alueen suojelutavoitteet huomioiden.

Piiri katsoo myös, että olisi tullut tehdä edellä mainittuihin tietoihin perustuva päätelmä ja kuvaus suunnitelman näkökohdista, joilla on todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia, ja niistä näkökohdista, joiden osalta vaikutusten luonnetta tai laajuutta ei tiedetä.

Tu-aluevarauksia sisältävän vaihemaakuntakaavan suot, Kuuksensuo S, Kauha-, Vasikka-, Lauta-, Heinä-, Lylykosken- ja Riihisuo, Ilomantsi, Ketveleen- ja Rimpisuo, Lieksa, Tuhtaansuo, Rääkkylä, vaikuttavat niiden vaikutusalueen alapuoliseen Natura-alueen heikentymiseen merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa Natura-alueen suojelutavoitteiden kannalta tai heikentymisen merkittävyyden luotettavuutta ei ole pystytty luotettavasti arvioimaan. Olemassa olevien tietojen perusteella ei ollut voitu sulkea pois sitä, että aluevaraukset vaikuttavat merkittävästi Natura 2000 -alueen

suojelun perusteena oleviin luonnonarvoihin. Tu-aluevarauksia sisältävä vaihemaakuntakaava on omiaan vaikuttamaan edellä mainittuihin Natura-alueisiin merkittävästi alueiden suojelutavoitteiden kannalta. Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että vaihemaakuntakaavaa ei olisi tullut hyväksyä ilman asianmukaista LSL 65 §:n mukaista Natura-vaikutusten arviointia.

2.2.3 Vaikutusten arviointi muilta osin

Vesistövaikutusten arvioinnin selvitykset ja arviointi puutteellisia

Hallinto-oikeuden päätöksen oikeudellisessa arvioinnissa vedotaan muiden ympäristövaikutusten osalta ympäristöministeriön oppaaseen (2015), jonka mukaan kaavavaihtoehtojen tarkastelussa on syytä keskittyä turvetuotannon oleellisiin vaikutuksiin, joita ovat erityisesti vesistövaikutukset. Oppaan mukaan arviointi on syytä tehdä valuma-alueittain. Niiltä osin kuin turvetuotantoalueella on merkittäviä paikallisia vaikutuksia, ne on tunnistettava valuma-aluekohtaisten vaikutusten lisäksi. Ominaiskuormituslukuihin perustuva vesistövaikutusten arviointi on katsottava maakuntakaavoituksen tarpeisiin riittäväksi. Huomioon otettavia arvoja ovat myös vesistöjen arvot, joita voi olla muun ohella kalasto ja virkistysarvot.

Valituksenalaista kaavaa varten laaditusta vesistövaikutusselvityksestä ilmenee, että turvetuotantoon soveltuvien alueiden vesistövaikutukset on arvioitu suokohtaisesti kolmannen jakovaiheen valuma-alueen tarkkuudella. Arviointi on koskenut myös kolmannen jakovaiheen yhteisvaikutuksia. Taustatietona on käytetty aikaisempaa vuonna 2009 laadittua selvitystä. Arvioinnissa on otettu huomioon turvetuotannon aiheuttama kuormitus ja mahdolliset mustaliuskevyöhykkeiden aiheuttamat riskit vesistöille. Arvioinnissa on otettu huomioon myös vastaanottavien vesistöjen herkkyyt. Vuosikuormituksen laskennassa on käytetty keskimääräisiä ominaiskuormituslukuja Itä-Suomessa sijaitseville tuotannossa oleville alueille, joilla on käytössä ympärivuotinen ojittamaton tai ojitettu pintavalutuskenttä. Laskennalliset pitoisuuslisäykset on lisätty vesimuodostumien taustapitoisuuksiin.

Vesistövaikutusselvityksessä on kuvattu turvetuotantoon soveltuviksi osoitettujen soiden alapuolisten vesimuodostumien fysikaalis-kemiallisia ja hydrologis-morfologisia tekijöitä. Lähes kaikkien vesimuodostumien osalta on kuvattu myös niiden biologista tilaa eli kasvien ja kalaston tilaa. Kalaston osalta on tuotu esiin kalataloudellisesti arvokkaana Vaikkojoen ja Kiskojoen taimenkanta. Laskennallisia kuormitusarvoja on verrattu fysikaaliskemiallisiin luokkarajoihin. Biologisiin tekijöihin ei ole tehty vertailua. Selvityksen mukaan kasvit, kalat ja pohjaeläimet ovat riippuvaisia vesistön laadusta. Kun voidaan todeta, että ravinnepitoisuus pysyttelee suurin piirtein samalla tasolla, biologisissa tekijöissä ei pitäisi tapahtua muutoksia. Selvityksessä on tuotu esiin, että turvetuotannon aiheuttama liettyminen voi kuitenkin vaikuttaa kasveihin ja kaloihin. Selvityksen mukaan vaikutukset turvetuotantoon soveltuvien soiden alapuolisten vesimuodostumien ekologiseen tilaan jäävät vähäisiksi laskennallisten ravinteiden pitoisuuslisäysten perusteella. Useamman alueen yhteisvaikutus voi kuitenkin aiheuttaa tiettyjen fysikaalis-kemiallisten tekijöiden osalta laskemisen erinomaisesta hyvään tilaan Viinijärven ja Kelsimäjoen osalta.

Hallinto-oikeus toteaa, että kaavan vaikutusten arviointi turvetuotannon osalta on perustunut pääasiassa Ramboll Oy:n vesistövaikutusselvitykseen. Vaikutuksia on arvioitu valuma-aluekohtaisesti ja arviot ovat perustuneet keskimääräisiin ominaiskuormituslukuihin. Arvioissa on otettu huomioon myös mustaliuskevyöhykkeen mahdollinen vaikutus sekä vastaanottavien vesistöjen herkkyyt. Selvityksessä on tuotu esille eräiden soiden osalta laskennalliset yhteisvaikutukset vesistöjen tilaan. Selvityksessä on kiinnitetty huomiota myös arvokkaisiin kalakantoihin. Hallinto-oikeus arvioi, että kaavassa osoitettujen turvetuotantoalueiden vesistövaikutuksia on arvioitu riittäväällä tavalla.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan vaihemaakuntakaavan laadinnassa uusien turvetuotantoon esitettyjen suoalueiden käyttöönoton vesistövaikutukset on tehty puutteellisesti. Jo Ramboll Oy:n selvityksessä todetaan, että alapuolisille vesialueille voi kohdistua niiden tilaa heikentäviä vaikutuksia. Turvetuotannon keskeisiä vaikutuksia ovat valuma-alueen hydrologisten muutosten ohella alapuolisten vesimuodostumien liettyminen, samentuminen, ravinnekuormitus ja erityisesti liunneen orgaanisen aineksen kulkeutuminen vesimuodostumiin, erityisesti ylivirtaamakausien aikana. Ilmastonmuutoksen myötä pidentynyt sulan maan aika ja lisääntyneet talviaikaiset sateet lisäävät näitä vaikutuksia. Turvetuotantoon esitettyjen soiden käyttöikä on pitkä, joten myös toiminnan pitkäaikaisvaikutukset olisi pitänyt arvioida. Tämä koskee erityisesti uusien tuotantoalueiden vaikutuksia niiden alapuolisten vesistöjen ekologiseen tilaan ja vesiluonnon monimuotoisuuteen.

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (30.12.2004/1299) edellyttää hyvää heikommassa ekologisessa tilassa olevan vesistön tilan parantamista hyvään ekologiseen tilaan, eikä hyvää heikomman tai hyvän ekologisen tilan heikentäminen ole lain mukaista. Piiri korostaa, että vesipolitiikan puitedirektiivi koskee kaikkia pintavesiä, myös pienvesiä ja vesimuodostuma voi olla esimerkiksi puron osa.

Vesimuodostumien ekologisen tilan arviointi perustuu sekä fysikaalis-kemiallisiin että biologisiin tekijöihin. Ekologisen tilan arviointia tukevat hydrologis-morfologiset tekijät. Biologisten tekijöiden (järvien kalasto, vesikasvillisuus, kasviplankton, litoraalin piilevät, litoraalin ja profundaalin pohjaeläimet ja virtavesien osalta koskialueiden piilevät, pohjaeläimistö, kalasto) vaikutusarviointeja turvetuotantoon esitettyjen uusien tuotantoalueiden alapuolisten vesimuodostumien ekologiseen tilaan ei ole tehty, vaikka osalla kohteista niistä on mainittu nykytilaa kuvaava tilanne.

Selvityksen mukaan uusilla turvetuotantoalueilla on merkittävää vaikutusta alapuolisiin purkuvesiin. Selvityksessä todetaan mm., että ”lähes kaikilla alueilla voi olla merkittäviä vaikutuksia pienempiin vesistöihin, kuten puroihin tai luonnontilaisuuden arvioinnissa havaittuihin lähteisiin” ja edelleen että, ”Lisäksi turvetuotannon kiintoaine- ja humuspäästöt voivat aiheuttaa liettymistä etenkin pitkäviipymäisiin järviin ja pienivirtaamaisiin jokiin. Liettymisen aiheuttama sameushaitta voi vaikuttaa kasveihin, kasviplanktoniin, pohjaeläimiin ja kaloihin ja täten heikentää vesistön ekologista tilaa.” Tämän perusteella voidaan päätellä, että vaikutukset kohdistuvat erityisesti vesimuodostumien ekologisen tilan arvioinnissa käytettäviin biologisiin parametreihin. Ramboll Oy:n selvityksessä todetaankin osan purkuvesistöissä olevan hyvää huonommassa ekologisessa tilassa, joten lisäkuormitus vaikeuttaa näiden vesimuodostumien hyvän ekologisen tilan saavuttamista ja mahdollisesti joillain kohteilla alentaa nykyistä ekologista tilaluokkaa.

Tämä tuodaan esille myös Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen lausunnossa yhteensä 13 kaavan tu -alueen (**Linnansuo, Konnunsuo, Tuhtaansuo, Lylykoskensuo, Riihisuo, Ruostesuo, Tuohisuo, Paljakansuo, Vasikkasuo, Lautasuo, Kauhasuo, Kuuksensuo ja Kuuksensuo N**) alapuolisen alapuolisten vesistöjen ekologisen tilan osalta. Näiden lueteltujen soiden osalta todetaan, että ”toteutuksen kannalta haastavat suokohteet reunaehtoineen ja lisäselvitystarpeineen tulisi esittää kaavaselostuksessa, ei pelkästään vesistöselvityksessä osana valmisteluaineistoa. Vesienhoitolain (1299/2004) yleiset tavoitteet pinta- ja pohjavesien vähintään hyvästä tilasta sekä heikkenemisen ehkäisemisestä koskevat kaikkia vesistöjä. Kaavaselostuksen päätelmä, että arviointien perusteella ei ollut tarvetta poistaa tuotantoon soveltuvia soita, olisi ELY-keskuksen mielestä vaatinut enemmän perusteluja”.

Kaavaselostuksessa todetaan: ”*Tulevaisuudekologisessa turvetuotannon painopiste näyttäisi siirtyvän Jänisjoen-Kiteenjoen-Tohmajoen alueelta sekä Pielisjoen-Pyhäselän Oriveden alueelta Koitajoen alueelle.*” Selostuksessa ei kuitenkaan mainita, että Koitajoki on sekä alueellisesti, valtakunnallisesti että

kansainvälisesti merkittävä virtavesi, jossa on luonnonarvoiltaan erityisen merkittäviä ja edustavia meanderoivia jokijaksoja. Koitajoen valuma-alueella useita laajoja Natura-aluekokonaisuuksia ja vesiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä alueita. Koitajoki on myös merkittävä rajavesistö. Koitajoella jo pelkästään luontaisesti lisääntyvä ja kalataloudellisesti merkittävä planktonsiika (VU) ja sen kutualueet edellyttävät vesimuodostuman veden laadun säilyttämistä vähintään nykytasolla ja mahdollisuuksien mukaan myös veden laadun parantamista. Aluetta kuormittavat jo nyt käytössä olevat turvetuotantoalueet.

Valtakunnallisessa metsähallituksen koordinoimassa Freshabit-EU-hankkeessa Koitajoella (hankkeen budjetti n. 1 miljoonaa euroa) tehtiin valuma-aluekunnostuksia ja planktonsiikan kutualueiden liettymien (metsätalous ja turvetuotanto) poistoa. Haitalliset vesistövaikutukset ja turvetuotantoalueiden maisemalliset haitat vaikuttavat myös matkailuelinkeinon kehittämismahdollisuuksiin, jotka olisi myös pitänyt huomioida vaikutusten arvioinnissa.

Usealla alueella, joihin nyt on esitetty uusia tuotantoalueita ja alueilla, joille tuotantoalueiden vesiä on tarkoitus johtaa tai joihin ne välillisesti vaikuttavat, on tehty aktiivisia valuma-alue- tai muita kunnostustöitä hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi/säilyttämiseksi. Hankkeita on tehty sekä julkisella rahoituksella että paikallisten asukkaiden ja toimijoiden talkootyönä. Näitä hankkeita on tarkemmin kuvattu alkuperäisen valituksen liitteessä [6](#) ja myös valtakunnallisten alueidenkäyttöä käsittelevässä kohdassa. Näihin kunnostustöihin on käytetty huomattavia rahasummia mm. EU- ja kansallisella rahoituksella. Maakuntakaavaan varattujen alueiden lisäkuormitus heikentää näiden hankkeiden vaikutuksia sekä vesimuodostumien ekologisen tilan että vesi- ja rantaluonnon monimuotoisuuden osalta.

Vaikutuksia vesiluonnon monimuotoisuuteen, vesiluontotyyppien ja lajien uhanalaisuuteen ei kaavan laatimisen yhteydessä ole tehty, vaikka vuonna 2018 valmistuneessa luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnissa todetaan virtavesien osalta mm. seuraavasti: ”Etelä-Suomen virtavesityypit arvioitiin joko uhanalaisiksi (69 %) tai puutteellisesti tunnetuiksi (DD) (31 %), eikä silmälläpidettäviä (NT) tai säilyviä luontotyyppisiä ollut”. Ja edelleen, että ”Vaarantuneiksi (VU) arvioitiin koko maan tasolla havumetsävyöhykkeen suuret ja keskisuuret joet sekä pikkujoet ja purot”. Vuoden 2018 luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnissa käytössä oli aiempaa arviointia tarkemmin yksilöidyt vesi- ja rantaluontotyyppit. Esimerkiksi rantaluontotyyppisiä oli aiemman kolmen sijasta 17. Virtavesien osalta mm. meanderoivat (joihin mm. Koitajoki kuuluu, suuret meanderoivat joet) joet arvioitiin omana luontotyyppinään, kuten myös pohjavesivaikutteiset järvet, lammot ja pienemmät virtavedet. Lähteiden osalta arvioinnissa todettiin: ”lähteikköluontotyyppit olivat Etelä-Suomessa erittäin uhanalaisia (EN).”

Kaavaselostuksen luvussa Turvetuotannon vesistövaikutukset pinta- ja pohjavesiin todetaan: ”Vesistövaikutusten sekä luonnontilaisuusluokan II soiden osalta laadittiin edelleen tarkentavat selvitykset syksyllä 2021. Niiden perusteella ei löytynyt kaavoituksen osoittamien toimintojen toteuttamista estäviä tekijöitä. Havaittuihin luontoarvoihin tai vesistövaikutuksiin kohdistuvat mahdolliset vaikutukset tulee, selvitysten mukaan, arvioida tapauskohtaisesti jatkotoimenpiteiden selkiytyessä ja jatkoselvitystarpeet tulee huomioida viimeistään ympäristölupavaiheessa.” Tämä osoittaa, että myös vesistövaikutusten osalta vaikutuksia vesimuodostumien veden laatuun ja vesiluonnon monimuotoisuuteen ei ole arvioitu riittävästi. Vaikka suokohtaiset ympäristövaikutukset arvioidaan ympäristölupavaiheessa ja osalla kohteita YVA-menettelyssä, niin selvityskohteiden esittäminen maakuntakaavassa olisi edellyttänyt yksittäisten kohteiden ympäristövaikutusten arviointia myös kokonaisuutena.

Edellä esitetty lainaus on myös merkittävästi ristiriidassa kaavan laadintaan tehdyn selvityksen kanssa, jossa

todetaan, että ”Lisäksi turvetuotannon kiintoaine- ja humuspäästöt voivat aiheuttaa liettymistä etenkin pitkäviipymäisiin järviin ja pienivirtaamaisiin jokiin. Liettymisen aiheuttama sameushaitta voi vaikuttaa kasveihin, kasviplanktoniin, pohjaeläimiin ja kaloihin ja täten heikentää vesistön ekologista tilaa.” Kun kaavaselostuksessa lisäksi todetaan, että ”turvetuotantoon soveltuviksi arvioitujen alueiden rajallisen määrän vuoksi mahdollisia vesistövaikutuksia on tarkasteltava kuitenkin siten, että riittävä määrä turvetuotantoon osoitettavaa pinta-alaa varmistetaan. Tämä voi vaatia suon osoittamista turvetuotantoon soveltuvaksi, vaikka suon purkuvesistön tila olisi hyvää heikompi”, niin käytännössä kaavan laatija on tietoisesti sijoittanut kaavaan merkintöjä, joilla toimitaan kansallisten ja EU-lainsäädännön tavoitteiden vastaisesti.

Ilmastovaikutukset

Kaavaselostuksessa turvetuotannon ilmastovaikutusten arvioinnissa on tuotu esille muun ohella Suomen hallituksen vuonna 2019 asettama tavoite Suomen hiilineutraaliudesta ja Euroopan unionin maaraaportti Suomelle, jossa on todettu, että turpeen käytön vaiheittainen lopettaminen voisi edistää Suomen hiilineutraaliustavoitteita. Kaavaselostuksessa on todettu, että soiden merkitys hiilinieluna on pieni mutta hiilivarastona huomattavan tärkeä. Suo muuttuu avattaessa päästölähteeksi.

Maakuntakaavan ilmastovaikutukset kohdistuvat erityisesti turvetuotannon hiilidioksidipäästöihin. Kaavaselostuksessa on arvioitu, että valituksenalaisen kaavan ilmastomyönteisiä tavoitteita tukevat muun ohella se, että turvetuotantoalueiden pinta-alaa pienennetään ja se, että kaavassa varaudutaan polttoturpeesta luopumiseen hallitusohjelman linjausten mukaisesti. Uusia turvetuotantoalueita osoitetaan Ilomantsin aktiivihilitehtaan toiminnan turvaamiseksi.

Hallinto-oikeuden päätöksessä muiden ympäristövaikutusten oikeudellisen arvioinnin perustana on ollut ympäristöministeriön oppaan (2015) mukainen ohjeistus. Sen mukaan turpeenotolla on myös huomattavia ilmastovaikutuksia. Oppaan mukaan käsitykset näiden vaikutusten suuruudesta ja erityyppisten soiden ja turvemaiden merkityksestä hiilitaseeseen vaihtelevat kuitenkin merkittävästi. Ilmastovaikutusten osalta joudutaan pitäytymään yleisissä arvioissa hiilidioksidipäästöistä. Hallinto-oikeuden oikeudellisen arvioinnin päätöstä, että kaava on perustunut riittäviin selvityksiin, päätöksessä ei ole perusteltu eikä ilmastovaikutusten arvioinnin riittävydestä ei ole sanottu mitään.

Myöskin ELY-keskuksen lausunnossa todetaan, että ”kun vaihemaakuntakaavan keskeisenä teemana on turvetuotanto ja siihen liittyvät aluevaraukset, selostuksen yleispiirteistä ilmastovaikutusten kuvausta ei voi pitää riittävänä. Vaihemaakuntakaava on asiakirja, jossa olisi mahdollisuus arvioida keskeisen teeman, eli turvetuotannon ja sen, mitä tarkoitusta varten turvetta nostetaan, hiilitasetta ja ilmastovaikutuksia kokonaisvaltaisesti”.

Pohjois-Karjalan piiri toteaa, että maakuntakaavan uudet turvetuotantoalueet ovat voimakkaassa ristiriidassa kansainvälisen ja kansallisen ilmastopolitiikan kanssa. Maakuntakaavan perusteluna kaavalle on Ilomantsin aktiivihililaitoksen toiminnan turvaaminen, mikä on piirinkin mielestä tärkeää. Kaavan vaikutusten yhtenä puutteena on kuitenkin, että kaavassa ei ole tarkasteltu vaihtoehtoisia keinoja laitoksen toiminnan turvaamiseksi. Aktiivihililtä voidaan valmistaa useista eri raaka-aineista, joita Ilomantsissa on runsaasti saatavilla mm. maa- ja metsätalouden sivuvirroista. Samalla toiminta vahvistaisi alueellista kiertotaloutta ja sen toimijoita. Nyt maakuntakaavassa on keskitytty varmistamaan turvetuotannon

jatkuvuutta useiksi kymmeniksi vuosiksi, vaikka vaihtoehtoja toiminnan turvaamiseksi ja merkittävien ympäristövaikutusten välttämiseksi olisi ollut käytettävissä. Polttoturpeesta ollaan joka tapauksessa luopumassa sen ilmastovaikutuksista johtuen ja kokonaisuutena turpeen polttokäyttö on jo vähentynyt.

Maakuntakaava on ristiriidassa voimassa olevien ilmastotavoitteiden kanssa. Ilomantsin aktiivihiililaitos käyttää 80% turpeesta (pelletteinä) laitoksen energiantuotantoon ja vain 20% turpeen sisältämästä hiilestä sitoutuu lopputuotteeseen, aktiivihiileen. Näin ollen laitos on käytännössä turvevoimalaitos, jonka sivutuotteena saadaan aktiivihiiltä. Tätä ei ole kaavaselostuksessa avattu eikä sitä mainita myöskään kaavaselostuksen ilmastovaikutusten arvioinnissa.

Turve muodostuu erittäin hitaasti, minkä vuoksi se luokitellaan uusiutumattomaksi luonnonvaraksi. Ilomantsin aktiivihiililaitoksella olisi mahdollista käyttää myös uusiutuvia luonnonvaroja energiantuotantoon, jolloin myös ympäristövaikutukset olisivat merkittävästi pienempiä. Tämä olisi pitänyt olla edes vaihtoehtona maakuntakaavaa laadittaessa.

Turpeeseen sitoutunut hiilivarasto on maamme merkittävin. Turpeeseen on varastoitunut vuosituhansien aikana enemmän hiiltä kuin kaikkiin muihin Suomen hiilivarastoihin, mukaan lukien niin metsät, järvet kuin ihmisen rakennelmatkin. Hiilimäärä on turvekerroksissa niin suuri, että sitä ei voida päästää ilmakehään. Tätä ei ole lainkaan käsitelty vaikutusten arvioinnissa.

Uusien turvetuotantoalueiden avaamiseen Pohjois-Karjalassa ei ole perusteita, kun otetaan huomioon, että alueen turvemaista on jo ojitettu 70-75%. Enemminkin ojitettuja turvemaita olisi välttämätöntä ennallistaa ja kasvihuonekaasujen lisävuoto turvekerroksista ilmaan estettävä kaikilla keinoilla. Nykyisessä ilmastokriisin vaiheessa ei turpeen polttoa voi hyväksyä saati pitää järkevänä toimintana.

Kaavaselostuksessa todetaan myös: *"Toisaalta turvetta voidaan hyödyntää raaka-aineena uudenlaisiin korkeamman jalostusasteen tuotteisiin, jolloin negatiivisia vaikutuksia kompensoidaan lopputuotteen ekologisuudella"*. Tällä ei voida perustella uusien tuotantoalueiden aiheuttamia merkittäviä ympäristövaikutuksia. Ensinnäkään aktiivihiili ei ole korkeamman jalostusasteen lopputuote ja valmistuksen edellyttämä turpeen määrä suhteessa laitoksessa energian tuottamiseen käytettävän ja lopputuotteeseen sitoutuvan hiilen osalta on huono. Myöskään kaavaan tehtyjen tuotantoaluevarausten toiminnan aiheuttamien ympäristövaikutusten kompensaatona laitoksen lopputuotetta ei voi ajatella. Kaavaselostuksessa ei myöskään ole avattu mitä lopputuotteen ekologisuudella tarkoitetaan.

Ilmasto-, ja myös vesistö- ja lajistonäkökulmasta uusien suoalueiden avaaminen turpeenottoon, olipa se energiaturpeen tai aktiivihiilen ja kasvuturpeen nostoa, on yksiselitteisesti haitallista. Maakunnan etu ei voi olla fossiilitaloudesta kiinnipitäminen. Fossiilitalouden sijaan maakunnan etu olisi tukea laajamittaista soiden ennallistamista, joka työllistäisi ja toisi tuloja maakuntaan sekä toteuttaisi ilmastopolitiikan tavoitteita.

Vaihekaavassa esitetyt uudet turvetuotantoalueet ovat myös ristiriitaisia sen kanssa, että maakuntaan on saatu mittavaa rahoitusta turvetuotannosta luopumiseen EU:n oikeuden mukaisen siirtymän (JTF) varoista Pohjois-Karjalan maakuntaliitto toimii välittävänä viranomaisena näillä rahoilla toteutettavissa hankkeissa "uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 -ohjelmakaudella".

Rahoituksen mukaisia hankkeita ovat turvetuotannosta poistuvien soiden ennallistaminen sekä selvitykset ja pilotoinnit niiden ennallistamisen ja jälkikäytön edellytyksistä ja mahdollisuuksista; kattaa myös

turvetuotannosta poistuvien soiden yhteydessä olevat vesistöalueet, mikäli niiden kunnostamisen tarve liittyy turvetuotannon loppumiseen.

Samaan maakuntaliitto on vaihekaavassa esittämässä merkittävän määrän uusia turvevarauksia, osin käytöstä poistuvien turvetuotantoalueiden alapuolisilla valuma-alueilla, joiden ennallistamista voitaisiin toteuttaa JTF-rahoituksella. Esimerkiksi Tohmajärven Konnunsuon tu-alueen pohjoispuolen vedet ohjataan Ruostepuron ja Luosojoen kautta Tohmajärveen. Nämä molemmat virtavedet ovat Tohmajärven Valkeasuon laajan turvetuotantoalueen eteläosassa, missä turvetuotanto on jo loppunut. Siten Luosojoen ja Ruostepuron ennallistamiselle on mahdollista saada JTF-rahoitusta. Molemmat uomat ovat eroosioherkkiä ja niiden eroosiosta johtuvien syöpymien ennallistamisen suunnittelu on alkamassa Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen rahoituksella. Konnunsuon kaavavaraus on siten täysin ristiriidassa EU:n oikeuden mukaisen siirtymän tavoitteiden kanssa tukea turvetuotannosta luopumiseen liittyviä hankkeita ja tukea ja edistää turveyrittäjien ja muiden turvesektorin toimijoiden uudelleen työllistymistä tai uuden liiketoiminnan käynnistämistä.

Kokonaisuutena arvioiden maakuntakaavan ilmastovaikutusten arviointi on jäänyt puutteelliseksi, pintapuoliseksi, tarkoitushakuiseksi ja myös osin harhaanjohtavaksi.

Suoluonnon monimuotoisuus, maisema ja elinympäristöt

Kaavaselostuksen vaikutusarvion mukaan turvetuotannossa suon luonnonarvot menetetään yleensä lopullisesti ja että turvetuotanto on tällä hetkellä merkittävien luonnontilaisten soiden säilymistä uhkaava tekijä. Turvetuotannolla on lisäksi vääjäämättä maisemavaikutuksia.

Näiden vaikutusten osalta Pohjois-Karjalan piiri viittaa 2.2.1 tehtyyn yhteenvetoon. Niissä kuvatuilla luonnontilaisuusluokan 1 soilla havaitut erityiset luonnonarvot ovat merkittävät, joten soiden luontoarvot olisi tullut selvittää kaavavalmistelun aikana maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 5 momentissa tarkoitettulla tavalla. Näiden soiden luonnonarvoja ei vaihekaavan valmistelussa ole selvitetty lainkaan. Kohteiden luonnon- ja maisema-arvot menetetään lopullisesti tai niiden ne heikkenevät merkittävästi turpeenoton seurauksena.

Linnustovaikutukset

Linnustovaikutuksia on kaavaselostuksen mukaan tarkasteltu yleispiirteisesti paikkatietoaineistojen perusteella. Turvetuotantoon soveltuvia alueita ei ole osoitettu kansallisille eikä maakunnallisille lintualueille (Finiba ja Maali). Hallinto-oikeuden oikeudellisessa arvioinnissa todetaan myös, että kaavassa osoitettujen turvetuotantoalueiden vaikutuksia linnustoon on arvioitu vain hyvin yleisellä tasolla. Hallinto-oikeus pitää kuitenkin yleisen tason linnuston vaikutusarviota riittävänä, se on osa kaavan selvitysarvioita, joissa painopiste on ollut vesistövaikutusten selvityksissä.

Pohjois-Karjalan piirin pitää vaihekaavan yleisen tason linnustonselvitystä hyvin puutteellisena, mistä johtuen linnustovaikutusten merkittävyyttä ei ole pystytty arvioimaan riittävän luotettavasti. Pohjois-Karjalan piirin tekemät kartoitusten perusteella osa vaihekaavan tu-alueiden erityisistä luonnonarvoista koostuu niillä esiintyvistä uhanalaisista ja muista merkittävistä lintulajeista, joiden pesimäympäristöt tuhoutuvat turvetuotantoalueilla ja haitalliset vaikutukset (mm. kuivatus, pöly ja melu ja muu häiriö) tuotantoalueiden lähistöllä heikentävät lintujen pesimäympäristöjä ja häiritsevät lajien pesintämahdollisuuksia.

Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan vaihekaavan tu-alueiden vesistökuormituksen seurauksena tuotantoalueiden purkuvesien mukana kulkeutuva hienojakoinen turveliete leviää helposti vesistöjen ja pienvesien lähistön suoalueille. Kevättulvien ja rankkasateiden aikaan näille alueille voi tulla huomattavia kuormituspiikkejä. Tulva-aikoina turpeenoton kuormittavia vesiä ja niiden mukana kulkeutuva turveliete leviää helposti alaville rantasoiille. Kohdassa 2.2.2 todettiin, että tu-alueiden alapuolisten Natura-alueiden ranta- ja vaihettumissoilla erityisesti turveliete voi vaikuttaa heikentävästi näiden Natura -luontotyyppien elinympäristöjä ja niillä esiintyvän alueiden suojelutavoitteiden kannalta arvokkaiden lintulajien pesimä- ja ruokailuympäristöihin. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan heikentävät vaikutukset ovat merkittäviä tai heikentävien vaikutusten mahdollisuutta ei voi sulkea pois.

Kaikkien kohdassa 2.2.2 mainitujen Natura-alueiden arvokkaimmat suot kuuluvat linnuston kannalta kansallisesti tärkeille alueille (FINIBA): Puohtiinsuo, Kesonsuo ja Viitasuo (Mekrijärven ympäristön suot) Ilomantsissa, Reposuo ja Kalliolahdensuo (Reposuo), Lieksassa ja Joki-Hautalampi (Rääkkylän lintuvedet). Kesonsuo ja Joki-Hautalampi kuuluvat myös kansainvälisen Ramsar -sopimuksen alueisiin. Sopimus velvoittaa perustamaan luonnonsuojelualueita vesiperäisille maille ja edistämään kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen ja vesilintujen suojelua. Kesonsuo ja Joki-Hautalampi kuuluvat myös Maakunnallisesti arvokkaisiin lintualueisiin (MAALI).

Suuri-Onkamo, joka sijaitsee lähellä Tuohtaansuon tu-aluetta ja on alueelta lähtevien purkuvesien toinen mahdollinen laskujärvi. Maali-alueiden kuvauksessa mainitaan mm., että Suuri-Onkamolla tavataan syksyisin maakunnan suurimmat silkkiuikkujen ja isokoskeloiden kerääntymät. Piirin arvion mukaan turvetuotantoalueen vesien ohjaamisella voi olla lisärehevöitymisen kautta myös heikentäviä vaikutuksia tälle tärkeälle lintuvedelle. Suuri-Onkamon on jo nykyisin hyvin rehevä ja sen ekologinen tila on vain tyydyttävä.

Pohjois-Karjalan piirin vaihekaavan tu-varausten linnustovaikutuksien selvitykset ovat hyvin heppoisia, eikä ne ole lainkaan riittäviä vaihekaavan linnustovaikutusten arviointiin. Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan turpeenoton vaikutukset tu-alueilla ja niiden lähialueilla sekä niiden vesistökuormituksen piirissä olevilla alueilla aiheuttavat linnustolle heikentäviä vaikutuksia, jotka monin paikoin yllä kuvatun mukaisesti ovat hyvin merkittäviä.

Vaikutukset Ihmisten elinoloihin, asumiseen ja virkistäytymiseen

Ihmisten elinoloihin, asumiseen ja virkistäytymiseen aiheutuvien vaikutusten osalta kaavaselostuksessa on todettu, että turvetuotannon aiheuttamien melu- ja pölyvaikutusten vuoksi tuotantoalueita ei ole osoitettu alle 500 metrin etäisyydelle asutuksesta. Kaavaselostuksessa on todettu, että turvetuotannolla on vaikutuksia virkistyskäyttöön, kun marjastus ja muu liikkuminen estyvät alueilla.

Pohjois-Karjalan Piirin arvion mukaan vaihekaavan tu-varausten turpeenotto aiheuttaa heikentäviä vaikutuksia paikallisten asukkaiden virkistyskäyttöön, mm. marjastukseen, metsästyksen, retkeilyyn ja paikoin ne ovat merkittäviä. Esimerkiksi Ilomantsin Lehtovaaran kylän ympärille on kaavoitettu 5 kilometrin säteelle jo olemassa olevan Riihisuon turvetuotantoalueen lisäksi 5 uutta turvetuotantoaluetta, yhteispinta-alaltaan yli 1500 hehtaaria. Turvevarausten mukaisten turvetuotantoalueiden toteutumisen jälkeen nämä kylän asukkaille nykyisin tärkeät lähisoiden virkistyskäyttömahdollisuudet vähenisivät oleellisesti tai jopa loppuisivat kokonaan.

Vesistövaikutusten arviointia käsittelevässä kohdassa käsiteltiin seikkaperäisesti vaihekaavan tu-alueiden potentiaalisen turpeenoton purkuvesien vaikutuksia hankkeiden vaikutusalueen kalastuksella ja

kalatalouden kehittämiseksi. Tähän liittyy kiinteästi myös paikallisten asukkaiden ja kalalastusta harrastavien virkistystyöntymiseen ja virkistysmahdollisuuksien kehittämiseen liittyvillä kalataloudellisilla kunnostuksilla ja muilla vesistöjen ja pienvesien sekä niiden valuma-alueiden ennallistamistoilla, niihin käytetyillä taloudellisilla panostuksilla. Keskeisiä kohteita tältä osin ovat kalataloudelliset hyvin merkittävät virtavedet, Pudasjoki (harjus ja taimen), Lieksanjoen vesistöalueella, Vaikkojoki (taimen, harjus ja siika) ja Koitajoki (planktonsiika) ja Kiskonjoki (taimen) Polvijärvellä. Huomioon ottaen nämä vaikutukset ihmisten elinoloihin ja virkistystyöntymiseen, niin Pohjois-Karjalan piirin arvion mukaan vaihekaavan selvitykset eivät ole riittäviä ja heikentävät vaikutukset ovat merkittäviksi.

Oikeudellinen johtopäätös asiassa

Yhteenvedon piiri toteaa, että maakuntakaavan valmistelussa tulee alueiden käyttötavoitteiden mukaisesti edistää myös luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä, ottaa paremmin huomioon luonnonperinnön sekä vesien hyvän ekologisen tilan ja kiertotalouden edellytysten turvaaminen ja edelleen ilmastomuutoksen hillinnän edistäminen. Vaikutusten arviointi nyt käsillä olevan kaavan osalta on tehty puutteellisesti tai ei ollenkaan. Lisäksi maakuntakaavan ympäristövaikutusten arviointi on tehty korostaen turvetuotannon ympäristöhaittojen vähäisyyttä.

Maakuntakaavan laadinnan pohjaksi ei ole tehty riittäviä selvityksiä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n ja 28 §:n 5 momentin edellyttämällä tavalla ympäristövaikutusten arvioimiseksi. Maakuntakaava ei myöskään ole kiinnitetty huomiota maiseman ja luonnonarvojen huomioimiseen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla. Edellä kerrotusta käy myös hyvin ilmi, ettei maakuntakaavassa ole otettu huomioon vesienhoitosuunnitelmia vesienhoitolain 28 §:n edellyttämällä tavalla ja varovaisuusperiaate huomioon ottaen maakuntakaava vaarantaa vesienhoidon suunnittelun ympäristötavoitteiden saavuttamisen vesienhoitolain 21 §:ssä kielletyllä tavalla. Tämä koskee vaihekaavan turvetuotantoon varatuista soista, vesistövaikutusten arvioinnissa mainittuja **Linnansuota, Konnunsuota, Tuhtaansuota, Lylykoskensuota, Riihisuota, Ruostesuota, Tuohisuota, Paljakansuota, Vasikkasuota, Lautasuota, Kauhasuota, Kuuksensuon S ja N-osaa.**

2.2.4 Kaavaselvitysten perusteella tehty arvio turvetuotannon vesistövaikutuksista on vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (30.12.2004/1299) vastainen.

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (vesienhoitolaki) edellyttää hyvää heikommassa ekologisessa tilassa olevan vesistön tilan parantamista hyvään ekologiseen tilaan, eikä hyvää heikomman tai hyvän ekologisen tilan heikentäminen ole lain mukaista. Vesipolitiikan puitedirektiivi koskee kaikkia pintavesiä, myös pienvesiä ja vesimuodostuma voi olla esimerkiksi puron osa.

Vesimuodostumien ekologisen tilan arviointi perustuu sekä fysikaalis-kemiallisiin että biologisiin tekijöihin. Ekologisen tilan arviointia tukevat hydrologis-morfologiset tekijät. Biologisten tekijöiden (järvien kalasto, vesikasvillisuus, kasviplankton, litoraalin piilevät, litoraalin ja profundaalin pohjaeläimet ja virtavesien osalta koskialueiden piilevät, pohjaeläimistö, kalasto) vaikutusarviointeja turvetuotantoon esitettyjen uusien tuotantoalueiden alapuolisten vesimuodostumien ekologiseen tilaan ei ole tehty, vaikka osalla kohteista niistä on mainittu nykytilaa kuvaava tilanne.

Kaavaselvityksen luvussa Turvetuotannon vesistövaikutukset pinta- ja pohjavesiin todetaan: *”Vesistövaikutusten sekä luonnontilaisuusluokan II soiden osalta laadittiin edelleen tarkentavat selvitykset syksyllä 2021 (Ramboll Oy). Niiden perusteella ei löytynyt kaavoituksen osoittamien toimintojen toteuttamista estäviä tekijöitä. Havaittuihin luontoarvoihin tai vesistövaikutuksiin kohdistuvat mahdolliset*

vaikutukset tulee, selvitysten mukaan, arvioida tapauskohtaisesti jatkotoimenpiteiden selkiytyessä ja jatkoselvitystarpeet tulee huomioida viimeistään ympäristölupavaiheessa.”

Edellä esitetty on kuitenkin merkittävästi ristiriidassa tehdyn selvityksen kanssa. Siinä todetaan, että *”Lisäksi turvetuotannon kiintoaine- ja humuspäästöt voivat aiheuttaa liettymistä etenkin pitkäviipymäisiin järviin ja pienivirtaamaisiin jokiin. Liettymisen aiheuttama sameushaitta voi vaikuttaa kasveihin, kasviplanktoniin, pohjaeläimiin ja kaloihin ja täten heikentää vesistön ekologista tilaa.”* Kun kaavaselostuksessa lisäksi todetaan, että *”turvetuotantoon soveltuviksi arvioitujen alueiden rajallisen määrän vuoksi mahdollisia vesistövaikutuksia on tarkasteltava kuitenkin siten, että riittävä määrä turvetuotantoon osoitettavaa pinta-alaa varmistetaan. Tämä voi vaatia suon osoittamista turvetuotantoon soveltuvaksi, vaikka suon purkuvesistön tila olisi hyvää heikompi”*, niin käytännössä kaavan laatija on tietoisesti sijoittanut kaavaan merkintöjä, joilla toimitaan kansallisten ja EU-lainsäädännön tavoitteiden vastaisesti.

Oikeudellinen johtopäätös vesienhoitoa koskevassa kysymyksessä

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisessä annetun lain (1299/2004) 28 §:n mukaan valtion ja kuntien viranomaisten sekä viranomaistehtäviä hoitavien muiden elinten on otettava soveltuvin osin toiminnassaan huomioon muun muassa valtioneuvoston hyväksymät vesienhoitosuunnitelmat. Vesienhoidon järjestämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (1040/2006) perustoimenpiteiden säädösluetteloon sisältyy myös maankäyttö- ja rakennuslaki. Laki on siten myös vesienhoidon toimeenpanossa mukana oleva ohjausjärjestelmä, jossa otetaan huomioon vesienhoidon 28 §. Kaavoitus on siten vesienhoidon perustoimenpide.

Kaavoituksella ja rakentamisen ohjauksella voidaan ja valittajan mielestä tulee pyrkiä varmistamaan, että erinomaisessa ja hyvässä tilassa olevien vesien tila ei heikkene ja että muuttuvalla maankäytöllä mahdollisuuksien mukaan parannetaan heikkojen alueiden tilannetta. Kaavoitus ei saa vaarantaa hyvää huonommassa tilassa olevien vesimuodostumien tilatavoitteen saavuttamista. Yleispiirteisessä maakuntakaavassa ei välttämättä ole mahdollista tehdä lopullista vesimuodostumakohtaista vaikutusten arviointia vesienhoidon ympäristötavoitteiden kannalta. Kaavan valmisteluvaiheessa on kaavaselostuksenkin mukaan ollut turpeenoton haitalliset vaikutukset vesien tilaan, joten maakuntakaavassa olisi tullut tarkastella turpeenottoon käytettävien alueiden sijoittelua ja rajoituksia vesienhoidon tavoitteiden näkökulmasta. Nyt on kuitenkin päädytty sellaiseen ratkaisuun, että on varmistettu riittävä pinta-ala turvetuotantoalueita unionioikeudellisista velvoitteista ja vesienhoidon tavoitteista piittaamatta.

Pohjois-Karjalan piiri katsoo, että Vuoksen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaa ei ole otettu maakuntakaavassa huomioon vesienhoitolain 28 §:n edellyttämällä tavalla. Varovaisuusperiaate huomioon ottaen katsomme, että maakuntakaava aiheuttaa vesienhoitolain 21 §:n vastaista pintavesimuodostumien tilan heikentymistä.

2.2.5 Kaavamääräyksen ja suunnittelumääräyksen välinen ristiriita

Ympäristöministeriön maakuntakaavassa käytettävistä merkinnöistä annetun oppaan mukaan merkinnällä SL osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita. Oppaassa on suositeltu, että merkintää käytettäisiin vain niillä alueilla, jotka on perustettu tai perustetaan luonnonsuojelulain nojalla. Muilla tavoin toteutettavaksi tarkoitettut alueet voidaan oppaan mukaan osoittaa muilla merkinnöillä. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000 -julkaisusarja, opas 10: Maakuntakaavamerkinnot ja määräykset.)

Hallinto-oikeus toteaa, että soidensuojelun toteuttaminen alue-ekologisin keinoin ei tarkoita luonnonsuojelulaisissa tarkoitettun luonnonsuojelualan perustamista. Tähän nähden suunnittelumääräys on ristiriidassa kaavan SL -alueen merkinnän selityksen eli aluevarauksen tarkoituksen kanssa Metsähallituksen maiden osalta.

Hallinto-oikeus toteaa, että maakuntakaava on yleispiirteinen maankäytön suunnitelma, joka on otettava huomioon maankäytön tarkemmassa suunnittelussa. Maakuntakaavan suojelualuetta tarkoittava merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja muuta päätöksentekoa siten, että alueeseen kohdistuvissa suunnitelmissa suojeluarvot on otettava huomioon riippumatta siitä, miten alueen suojelu tosiasiallisesti toteutetaan. Maakuntakaavan tarkoitus ja ohjausvaikutus huomioon ottaen hallinto-oikeus arvioi, ettei valituksenalainen kaava ole luonnonsuojelualueita koskevan suunnittelumääräyksen osalta lainvastainen edellä mainitusta ristiriidasta huolimatta sillä perusteella, että Metsähallituksen mailla suojelu on mahdollista toteuttaa alue-ekologisen suunnittelun keinoin.

Yllä kuvattua suunnittelumääräyksen ja kaavan SL-merkinnän selitystä koskevaa ristiriitaa Metsähallituksen maiden osalta on kuvattu Pohjois-Karjalan piirin Hallinto-oikeudelle maakuntaliiton ja Metsähallituksen lausunnoista antamassa vastineessa seuraavasti.

Metsähallituksen tehtäviä koskevan lain (8.4.2012/234) 6 §:ssä säädetään Metsähallituksen yleisistä yhteiskunnallisista velvoitteista. Pykälän 1 momentissa määritellään Metsähallituksen luonnonvarojen kestävän hoidon ja käytön velvoitteita seuraavasti *”Luonnonvarojen kestävän hoidon ja käytön olennaisena osana Metsähallituksen on riittävästi otettava huomioon biologisen monimuotoisuuden suojelu ja tarkoituksenmukainen lisääminen metsien, meren ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelulle asetettujen muiden tavoitteiden kanssa. Metsähallituksen on lisäksi otettava huomioon luonnon virkistyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset”*.

Hallituksen laista antaman esityksen (HE 132 215) yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että lain kuudennen pykälän 1 momentin mukaan *”biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen olisi Metsähallituksen kaikkea liiketoimintaa rajaava reunaehto. Biologisella monimuotoisuudella tarkoitettaisiin mihin tahansa ekosysteemiin tai ekologiseen kokonaisuuteen kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta, johon laskettaisiin myös lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemin monimuotoisuus. Biologinen monimuotoisuus tulisi luonnonvarojen kestävän hoidon ja käytön olennaisena osana ottaa riittävästi huomioon metsien, meren ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelulle”*.

Vaikka laissa tai lain perusluissa määriteltyä *”riittävää huomioon ottamista”* ei ole tarkemmin määritelty, on lain perustelujen mukaan biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen Metsähallituksen kaikkea liiketoimintaa rajaava reunaehto. Piirin näkemyksen mukaan tämä reunaehto pitäisi koskea myös maakuntakaavan SL-merkinnällä toteutettavaa suojelumerkintää riippumatta siitä onko alueesta tarkoitus tehdä luonnonsuojelulain mukainen suojelualue vai hoidetaanko sitä alue-ekologisin keinoin. Metsähallituksen uuden linjauksen mukaisesti, koska alue-ekologinen verkosto ei ole suojelupäätös, on piirin mielestä selvää, että Metsähallituksen tehtäviä säätelevän lain mukaisesti maakuntakaavan SL -kohteiden suojelualuepäätös pitää toteuttaa kaavoissa käytetyn normaalin menettelyn mukaisesti luonnonsuojelulla.

Alue-ekologisen suunnittelun keinoin suojeltavilla soidensuojeluun varatuilla alueilla liiketaloudellinen toiminta koskee ennen kaikkea alueella sijaitsevien kivennäismaasaarekkeiden hakkuita ja niihin liittyviä hakattavien puiden kuljetuksia. Piiri pitää oikeasuuntaisena sitä, puut kuljetaan talviteitä pitkin, eikä piirin valituksessa mainittuja ojituksia tarvitse tehdä. Talviteiden valmistelu ja raskaiden puukuormien

kuljettaminen ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä alueen suojeluarvojen kannalta. Kuljetuksissa voidaan joutua ylittämään suojelurajauksen sisällä virtaavia pienvesiuomia. Näissä ylityksiin joudutaan aina huomiomaan ylityskohtien merkitys vesilain mukaisen vesiluontotyyppien (VL 2:11) ja metsälain tarkoittamien erityisen tärkeiden elinympäristöjen (ML 10 §) kannalta. Ylitysten toteutuksessa joudutaan usein poistamaan uoman reunapuustoa ja raskaiden puukuormien johdosta voidaan vaikuttaa uomien rakennepiirteisiin, vaikka lakien rikkomuksia ei tapahtuisikaan. Toimenpiteillä voi kuitenkin olla haitallisia vaikutuksia suojelualueen luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Metsähallituksen lausunnossa todetaan, että suojelualueisiin sisältyy metsätalouskäytössä olevia kivennäismaita, joilla on taimikoita ja hoidettuja kasvatusmetsiä, joiden suojeleminen ei edesauta soidensuojelua. Piiri muistuttaa, että soiden reunojen ja suosaarekkeiden puustoiset suot vaihtuvat usein ilman selvää rajaa kivennäismaihin, joten näillä vaihtumisvyöhykkeillä on merkitystä alueilla esiintyvien metsä- ja puustoisten soiden luontotyyppien ja niiden eliölajien elinympäristöinä. Tämän vuoksi hakkuilla voi piirin näkemyksen mukaan olla haitallisia vaikutuksia soidensuojelulle riippumatta millaisilla kivennäismaan reunoilla tai saarekkeilla kulloinkin toimitaan. Lisäksi soidensuojelualueiden sisään jäävät kivennäismaat voivat pitemmällä aikavälillä olla merkittäviä suojelualueen maisemalle ja virkistyskäytölle.

Kuten Metsähallituksessa annetun lain perusteluissa on todettu kaiken liiketoiminnan luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskeva reunaehto biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen pitäisi piirin käsityksen mukaan koskea myös liiketoiminnan maankäyttöä turvetuotannon osalta. Kaavavalituksessa ja kaavavalituksesta annetussa vastineessa on tuotu esille, että valtionmaille osoitetuilla turvevarausalueilla ja niihin rajoittuvilla tai niiden kuivatusvesien aiheuttaman kuormituksen vaikutusalueilla on hyvin runsaasti Metsähallituksen alue-ekologiseen verkostoon kuuluvia arvokkaita luontokohteita (arvokkaita suoelinympäristöjä, pienvesiä ja pienvesien lähiympäristöjä sekä arvokkaita metsäympäristöjä), ekologisia yhteyksiä ja maisemakohteita, jotka tuhoutuvat kokonaan (varausalueet) tai niiden luonnonarvot heikkenevät, osin jopa hyvin merkittävästi (varausalueiden kivennäismaasaarekkeet, reunat ja purkureittien joki-, puro-, norouomien vesivaikutteiset alueet ja paikoin laskuvesistöjen ranta-alueet).

Pohjois-Karjalan piirin vuoden 2023 kartoitukset ovat edelleen vahvistaneet selkeästi yllä esitettyjen erityisten luonnonarvojen merkitystä valtionmaille osoitetuilla turvevarausalueilla ja niiden turpeenoton vaikutusalueilla.

Vaikka laissa Metsähallituksesta tai lain perusteluissa mainittua *”biologisen monimuotoisuuden suojelun ja tarkoituksenmukaisen lisäämisen riittävää huomioon ottamista”* ei ole tarkemmin määritelty, ei maakuntakaavan varausalueiden turvetuotannon toteutuessa lain edellyttämää biologisen monimuotoisuuden suojelun riittävää huomioon ottamista, puhumattakaan tarkoituksenmukaisesta lisäämisestä, ole mahdollista toteuttaa valtion maiden alue-ekologisella suunnittelulla.

Valituksessa mainitusta Metsähallituksen maankäyttöpuolen näkemyksestä heijastuu välinpitämättömyys siitä, että Metsähallituksesta annetun lain biologisen monimuotoisuuden suojelun huomioon ottaminen koskee myös Metsähallituksen liiketoimintaa maakuntakaavan mahdollistamassa turvetuotannossa, hyväksyttäessä turvevaraukset valtion mailla sijaitseville alue-ekologisen verkoston kohteille.

”Maakuntakaavassa on otettava huomioon myös mahdollisuus liiketoiminnan maankäyttöön turvetuotannossa, joten siihen soveltuvia alueita on osoitettu aiemmin mahdolliselle tuotannolle.

Poikkeusolot tai kriisitilanteet voivat tuottaa isojakin muutostarpeita energiahuollon tarpeissa.

Huoltovarmuus on turpeen kohdalla hyvin merkittävä ja huomioitava asia, johon on syytä varautua eri

skenaarioiden varalta.” Kuten valituksessa on jo useaan otteeseen todettu, maakuntakaavan turvevaraukset aktiivihiilituotannon raaka-ainekentiksi eivät liity mitenkään huoltovarmuuteen vaan Neova Oy:n liiketoimintaan.

Oikeudellinen johtopäätös asiassa

Annettu suojelumääräys on Metsähallituksen tehtäviä koskevan lain 6 §:n vastainen. Annetun suunnittelumääräyksen takia maakuntakaava-aluetta suunniteltaessa tarvittavien kaavan tarkoituksen ja sen sisällölle asetettujen vaatimusten huomioon ottaminen ei toteudu maankäyttö- ja rakennuslain 30 §:n edellyttämällä tavalla.

Joensuussa 20.10.2023

Anna Mustonen
puheenjohtaja

Pekka Ylhäinen
sihteeri

LIITTEET:

Liite 1. HaO päätös vaihemaakuntakaavan valituksesta

Liite 2. HOL valituslupa, julkipano

Liite 3. Maakuntaliiton kokospöytäkirja 8_2022

Liitteet 4.1 ja 4.2 Kartoitusraportit valituksessa kumottavaksi vaadittavien vaihekaavan luonnontilaisuusluokan 1 alueilta.

Liite 5. Piitsonsuoennallistamishanke, Loppuportti 30.7.2023, Risto Sulkava, biologi, FT

Liite 6. Soidensuojelutyöryhmän esitys, Karsikkosuo, rajaus

Liite 7. Soidensuojelutyöryhmän esitys, Hietasen itäpuolen suot, rajaus

Nettiviittaus: Simola 2021 https://www.geologinenseura.fi/sites/geologinenseura.fi/files/geologi_-_artikkelit/geologi_2021_4_01_simola_turpeenkaivunjaljet.pdf